การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

นายทศพร จันทร์เลิศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

TRANSMISSION OF LANNA TRADITIONAL MUSIC BY PRINCE SUNTHORN NA CHIANGMAI

Mr. Thodsaporn Chanlerd

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Thai Music

Department of Music

FACULTY OF FINE AND APPLIED ARTS

Chulalongkorn University

Academic Year 2021

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
โดย	นายทศพร จันทร์เลิศ
สาขาวิชา	ดุริยางค์ไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

---------- คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บิณฑสันต์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

---------- ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บิณฑสันต์)

---------- อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์)

---------- กรรมการ
(รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี)

---------- กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ขำคม พรประสิทธิ์)

---------- กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรประพิตร์ เผ่าสวัสดิ์)

---------- กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทระ คมขำ)

---------- กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ทศพร จันทร์เลิศ : การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่. (TRANSMISSION OF LANNA TRADITIONAL MUSIC BY PRINCE SUNTHORN NA CHIANGMAI) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์

งานวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชีวประวัติและผลงาน การพัฒนา การถ่ายทอดและการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เกิดและเติบโตในตระกูลเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ จึงได้เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเรียนเครื่องสายไทยในคุ้มหลวงมาแต่เยาว์วัย เมื่อได้รับเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา ของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ จึงนำระเบียบวิธีการบรรเลงของวงดนตรีไทยมาใช้กับวงสะล้อ ซึง ทั้งการพัฒนารูปแบบการจัดวง การพัฒนารูปแบบการประสมวง พัฒนาขนาดและระดับเสียงของสะล้อและซึงส่งผลให้วงสะล้อ ซึง มีแบบแผนการบรรเลงที่มีมาตรฐาน รวมทั้งได้บันทึกโน้ตเพลงพื้นเมืองล้านนาและนำลูกบิดกีตาร์มาใช้กับซึง ทำให้ระดับเสียงไม่ลดระหว่างบรรเลง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถ่ายทอดความรู้ดนตรีพื้นเมืองล้านนา ให้กับนักเรียนวิชาเอกดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่และลูกศิษย์ในกลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี การถ่ายทอดเริ่มจากการสาธิตให้ดูและการนอยเสียง แล้วจึงถ่ายทอดเพลงในกลุ่มเพลงพื้นฐาน กลุ่มเพลงชั้นกลางและกลุ่มเพลงชั้นสูง ถ่ายทอดการบรรเลงรวมวง รวมถึงถ่ายทอดกลวิธีในการบรรเลงแบบดั้งเดิมของดนตรีพื้นเมืองล้านนาและนำกลวิธีพิเศษของดนตรีไทยมาใช้กับการบรรเลง แบบแผนการบรรเลงสะล้อและซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีสายการสืบทอดสำคัญ คือ ลูกศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เนื่องจากส่วนใหญ่ประกอบอาชีพครูดนตรีไทย ทั้งในวิทยาลัยนาฏศิลปและในโรงเรียนเขตภาคเหนือ

สาขาวิชา ดุริยางค์ไทย ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา 2564 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6086744135 : MAJOR THAI MUSIC
KEYWORD: TRANSMISSION, TRADITIONAL MUSIC LANNA, PRINCE SUNTHORN NA CHLANGMAI
THODSAPORN CHANLERD : TRANSMISSION OF LANNA TRADITIONAL MUSIC BY PRINCE SUNTHORN NA CHIANGMAI. ADVISOR: ASSOC. PROF. PATARAWDEE PUCHADAPIROM, PH.D.

This research has the purposes to examine 1. the life history and work of Prince Sunthorn Na Chiangmai, 2. the development of traditional Lanna Music and 3. the transmission and the inheritance of Lanna traditional music of Prince Sunthorn Na Chiangmai. The results showed that Prince Sunthorn Na Chiangmai was born to and raised by the ruling family of Chiang Mai. He received Lanna and Thai traditional music training at an early age from the khum luang palace. After receiving an invitation from the Chiang Mai College of Dramatic Arts to serve as a Lanna traditional music specialist, Prince Sunthorn incorporated Thai traditional music practices to the teaching of salo ensemble. There he standardized instrument organization, ensemble setup, the sizes and tuning system of salo and sueng. This resulted in a theorization of the salo and sueng ensemble in terms of performance practices, instrumentation, ensemble setup and the notation of Lanna Traditional Music. He also initiated the installation of guitar tuning pegs into a sueng for a better tolerance of string tension.

Prince Sunthorn Na Chiangmai taught Lanna traditional music to students majoring in Thai classical music and music instrument making. His teaching methods included juxtaposing between playing instruments and singing (noi siang) at a rudimentary level before proceeding to teaching basic, intermediate, and advanced pieces accordingly. He was noted for combining the Lanna traditional playing techniques with those of the Thai traditional music. The pedagogy conceived by Prince Sunthorn Na Chiangmai is still used today. The most prominent musical lineage of Prince Sunthorn Na Chiangmai consists of the Chiang Mai College of Dramatic Arts alumni who have become teachers in various campuses of the College of Dramatic Arts as well as in the local schools across Northern Thailand.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

Field of Study: Thai Music Student's Signature .....
Academic Year: 2021 Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการอนุเคราะห์และการสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่ได้กรุณาถ่ายทอดองค์ความรู้ ข้อมูล และให้คำปรึกษาต่าง ๆ กับผู้วิจัยเพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้กรุณามอบความรู้ ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยด้วยความเมตตามาโดยตลอดการศึกษา

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำและแนวทาง ตลอดระยะเวลาในการทำวิจัยให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณ ครูบุญถึง พระยาชัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ครูผู้จุดประกายให้เกิดเป็นวิทยานิพนธ์เล่มนี้ขึ้น อีกทั้งเมตตา สั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ทั้งด้านดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนา ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาและคอยช่วยเหลือในทุกเรื่อง

ขอขอบคุณ เจ้าป้าสุรีย์ เจ้าลุงสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ ครูกมล ตั้งตัว ครูบัณฑิต ศรีบัว ครูจตุพร วงศ์ฝั้น ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ ครูรักเกียรติ ปัญญายศ ที่เมตตาในการสัมภาษณ์ข้อมูลและให้ความช่วยเหลือตลอดมา

ขอขอบคุณ ช่างบุญมา สะตุ่น ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ คุณตาประสิทธิ์ โกกระธรรม ที่ร่วมกันสรรค์สร้างเครื่องพื้นเมืองล้านนากับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ และเมตตาถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตที่งดงาม

ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุลและครูผ่องพรรณ วัชรเสถียร ที่เมตตาและกรุณาบอกเล่าเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ขอขอบคุณ นายณัฐพงษ์ จิตอารีวงค์ นายรณฤทธิ์ ไหมทอง นางสาวชนะใจ รื่นเริง

นายชลลพรรษ เด็จใจ นางสาวพุทธิพร สินธนามราพันธ์ นางสาวสุวรินทร์ ยรรยงธนภา นายสุนทรวินิจ วรสิงห์ ที่เป็นกำลังใจและคอยช่วยเหลือตลอดมา

ทศพร จันทร์เลิศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ค

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ง

กิตติกรรมประกาศ ..... จ

สารบัญ ..... ฉ

สารบัญตาราง ..... ฌ

สารบัญภาพ ..... ญ

สารบัญแผนภาพ ..... ฐ

บทที่ 1 บทนำ 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 วัตถุประสงค์ 4

1.3 วิธีดำเนินงานวิจัย 4

1.4 ขอบเขตการวิจัย 6

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 6

บทที่ 2 ชีวประวัติและผลงานเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 7

2.1 ประวัติชีวิต 8

2.2 ประวัติการทำงาน 13

2.2.1 การเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนาของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ 14

2.2.2 การเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทย 15

2.3 ประวัติผลงานและรางวัล 24

2.3.1 ผลงานการบันทึกโน้ตเพลงพื้นเมืองล้านนา 24

2.3.2 ผลงานด้านการควบคุมการบรรเลงและการแสดง 25

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.3.3 ผลงานด้านการประพันธ์เพลง 27
2.3.4 ผลงานด้านการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทย 27
2.3.5 ผลงานด้านการสร้างสรรค์และพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนา 28
2.3.6 ผลงานด้านการบันทึกเสียง 30
2.3.7 รางวัลที่ได้รับ 33
บทที่ 3 การพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 35
3.1 การพัฒนาเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา สะล้อและซึง 36
3.1.1 การพัฒนาเครื่องดนตรี ประเภทสะล้อ 37
3.1.2 การพัฒนาเครื่องดนตรี ประเภทซึง 46
3.2 การพัฒนาวงสะล้อ ซึง 56
3.2.1 การพัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึง 58
3.2.2 การพัฒนารูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง 60
บทที่ 4 การสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 65
4.1 การถ่ายทอดสะล้อและซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 66
4.1.1 การให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรี 67
4.1.2 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลง 69
4.1.3 การถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนา 77
4.1.4 วิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง 84
4.1.5. การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ 86
4.1.6. การถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง 95
4.1.7 จิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 98
4.2 สายการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 105
4.2.1 กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ 105
4.2.2 กลุ่มช่างทำเครื่องดนตรี 124

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.2.3 กลุ่มลูกศิษย์ทั่วไป 133
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ 140
5.1 บทสรุป 140
5.2 ข้อเสนอแนะ 141
บรรณานุกรม 142
ภาคผนวก 144
ภาคผนวก ก โน้ตเพลงและเนื้อร้อง 145
ภาคผนวก ข ภาพที่เกี่ยวข้อง 155
ประวัติผู้เขียน 168

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1 ตารางระบบคู่เสียงสะล้อลูก 3 45

ตารางที่ 3.2 ตารางระบบคู่เสียงสะล้อลูก 4 45

ตารางที่ 3.3 ตารางระบบคู่เสียงสะล้อสามสาย 46

ตารางที่ 3.4 ตารางระบบคู่เสียงซึงลูก 3 54

ตารางที่ 3.5 ตารางระบบคู่เสียงซึงลูก 3 55

ตารางที่ 3.6 ตารางระบบคู่เสียงซึงลูก 4 55

ตารางที่ 4.1 ตารางสรุปการสืบทอดเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 134

ตารางที่ 4.2 ตารางสรุปเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้รับถ่ายทอดจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 136

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 8

ภาพที่ 2.2 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่วัยเด็ก และเจ้าฟองแก้ว ณ เชียงใหม่ 9

ภาพที่ 2.3 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ และนางแสงหล้า ณ เชียงใหม่ 9

ภาพที่ 2.4 คุ้มหลวง ท่าเจดีย์กิ่ว ปัจจุบันอยู่ในบริเวณสถานกงสุลอเมริกา จังหวัดเชียงใหม่ 11

ภาพที่ 2.5 กู่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 12

ภาพที่ 2.6 ตำแหน่งที่ตั้งโรงงานเชียงใหม่การดนตรี (เดิม) 20

ภาพที่ 2.7 ป้าย เชียงใหม่การดนตรี 22

ภาพที่ 2.8 ตำแหน่งที่ตั้งโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ปัจจุบัน 23

ภาพที่ 2.9 วงลานนามหาดุริยางค์ ณ โรงละครวิทยาลัยนาฏศิลปะเชียงใหม่ 26

ภาพที่ 2.10 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นำขิมถวาย สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ โรงละครวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ 28

ภาพที่ 2.11 สะล้อสามสายประกอบงา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 29

ภาพที่ 2.12 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 1 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่ คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 30

ภาพที่ 2.13 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 2 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่ คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 31

ภาพที่ 2.14 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 3 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่ คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 31

ภาพที่ 2.15 การบรรเลงวงเครื่องสายผสมขิม ของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่ เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่บรรเลงขลุ่ย 32

ภาพที่ 2.16 การบรรเลงวงเครื่องสายผสม ของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่ เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่บรรเลงซอสามสาย 32

ภาพที่ 2.17 โล่รางวัลดีเด่น ประจำปี 2528 ในการผลิตผลงานเพื่อเยาวชน ประเภทสื่อชาวบ้าน 33

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 2.18 ภาพโล่รางวัล ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางค์ ประจำปี 2528.....34
ภาพที่ 3.1 สะล้อสามสาย สะล้อกลาง สะล้อเล็ก.....38
ภาพที่ 3.2 หัวสะล้อ ลูกบิดสะล้อ.....38
ภาพที่ 3.3 หัวสะล้อ ลูกบิดสะล้อ ทวนสะล้อ.....39
ภาพที่ 3.4 ทวนสะล้อ กะโหลกสะล้อ ตีนสะล้อ.....39
ภาพที่ 3.5 ตีนสะล้อ ที่ใช้ลูกกระสุนติดไว้.....40
ภาพที่ 3.6 กะโหลกสะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่.....40
ภาพที่ 3.7 คันชักสะล้อและหมุดสำหรับเกี่ยวหางม้า.....41
ภาพที่ 3.8 ปลายคันชักสะล้อ สำหรับมัดปมของหางม้า.....41
ภาพที่ 3.9 หน้าสะล้อ สายสะล้อ หย่อง.....42
ภาพที่ 3.10 รัดอกสะล้อ.....42
ภาพที่ 3.11 สะล้อสามสาย.....43
ภาพที่ 3.12 หัวสะล้อสามสาย ลูกบิดสะล้อสามสาย.....44
ภาพที่ 3.13 ซึงหลวง ซึงกลาง ซึงเล็ก.....46
ภาพที่ 3.14 คันทวน, หัวซึง, ก๊อบสำหรับกดเสียง.....47
ภาพที่ 3.15 หัวซึง หัวม้วน.....47
ภาพที่ 3.16 ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่.....48
ภาพที่ 3.17 กล่องเสียงซึงประกอบ.....49
ภาพที่ 3.18 กล่องเสียงซึงขุดและกล่องเสียงซึงประกอบ.....49
ภาพที่ 3.19 ซึงขุดและซึงประกอบ.....50
ภาพที่ 3.20 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านหน้า.....53
ภาพที่ 3.21 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านข้าง.....53
ภาพที่ 3.22 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านหลัง.....54
ภาพที่ 4.1 การนั่งบรรเลงสะล้อสามสาย โดยครูจตุพร วงศ์ฝั้น.....70

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 4.2 การจับทวนสะล้อและการกดเสียงสะล้อ 71
ภาพที่ 4.3 การจับคันชักสะล้อ 72
ภาพที่ 4.4 ท่านั่งสีสะล้อ 72
ภาพที่ 4.5 การดีดซึง 75
ภาพที่ 4.6 การกดเสียงซึง 75
ภาพที่ 4.7 ท่านั่งบรรเลงซึง 76
ภาพที่ 4.8 ครูกมล ตั้งตัว 106
ภาพที่ 4.9 ครูบุญถึง พระยาชัย 108
ภาพที่ 4.10 ครูบัณฑิต ศรีบัว 110
ภาพที่ 4.11 ครูจตุพร วงศ์ฟั่น 112
ภาพที่ 4.12 ไม้ดีดจะเข้ ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้ 115
ภาพที่ 4.13 ภาพจะเข้ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้ 115
ภาพที่ 4.14 ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ 116
ภาพที่ 4.15 ไม้ดีดจะเข้ ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้ 119
ภาพที่ 4.16 ครูรักเกียรติ ปัญญายศ 119
ภาพที่ 4.17 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล 121
ภาพที่ 4.18 ช่างบุญมา สะตุ่น 124
ภาพที่ 4.19 ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม 127
ภาพที่ 4.20 ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ 129

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 2.1 ลำดับพงศาวลี เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ 10

แผนภาพที่ 3.1 วงสะล้อ ซึง สำหรับบรรเลงทั่วไป 62

แผนภาพที่ 3.2 วงสะล้อ ซึง สำหรับบรรเลงประกอบการแสดง.....63

แผนภาพที่ 4.1 ขั้นตอนการถ่ายทอดสะล้อและ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่..... 103

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เกิดเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2461 เกิดในตระกูล ณ เชียงใหม่ เป็นหลานในเจ้าราชบุตร คำตื้อที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าอุปราช บุญทวงศ์ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ บุตรคนโตของเจ้าสิงห์ทนนท์ ณ เชียงใหม่และแม่บุญนำ ณ เชียงใหม่ มีน้องหนึ่งคน คือ เจ้าภิญโญ ณ เชียงใหม่ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความสนใจในดนตรีมาตั้งแต่เยาว์วัย โดยเริ่มเรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทยกับเจ้าสิงห์ทนนท์ ณ เชียงใหม่ ผู้เป็นบิดา โดยเริ่มเรียนปี่จุม สะล้อ ซึงและขลุ่ยเพียงออ ต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2470 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ อายุ 9 ปี ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี และโปรดฯ ให้เรียนดนตรีไทยในคุ้มหลวง และเมื่อปี พ.ศ. 2472 อายุได้ 12 ปี จึงได้เป็นฝากตัวเป็นศิษย์ของครูช่อ สุนทรวาทิน ซึ่งสอนดนตรีไทยที่คุ้มหลวง เจ้าแก้วนวรัฐ หลังจากที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมีสิ้นพระชนม์ลง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังคงฝึกหัดดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทยเรื่อยมา อีกทั้งมักจะรวมกลุ่มเล่นดนตรีกันกับบรรดาเพื่อนนักดนตรีอยู่เป็นประจำและนำไปบรรเลงตามงานต่าง ๆ ที่มีผู้ติดต่อมา ตามที่ปรากฏในหนังสืออื้องเงิน ที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า

> *ความสนใจในดนตรีของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รับการฟูมฟักจากเจ้าพ่อ ดังที่ปรากฏว่ามีความสนใจในดนตรีมาตั้งแต่เล็ก ได้หัดเป่าขลุ่ยเป่าปี่จุม สีสะล้อและดีดซึง โดยเจ้าพ่อเป็นผู้สอน จนสามารถบรรเลงรวมวงกับผู้ใหญ่ได้ตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 10 ปี เจ้าพ่อเห็นว่ามีหน่วยก้านทางด้านดนตรีดี จึงนำไปถวายตัวเป็นมหาดเล็กของ พระราชชายาเจ้าดารารัศมี เมื่อปีพ.ศ. 2470 ก็ทรงกรุณาโปรดฯ ให้เรียนดนตรีไทยในคุ้มที่ประทับ พออายุได้ 12 ปี ก็ได้เป็นศิษย์ของครูช่อ สุนทรวาทิน ซึ่งขึ้นมาสอนดนตรีไทยที่คุ้มเจ้าแก้วนวรัฐในปี พ.ศ. 2472 เรียนสีซออู้จนสีได้ดี สามารถบรรเลงเพลงร่วมกับวงเครื่องสายได้อย่างดี อยู่ในคุ้มได้ประมาณ 6 ปี พระราชชายาเจ้าดารารัศมีก็สิ้นพระชนม์ หลังจากนั้นคงฝึกหัดทั้งดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองมาโดยตลอดเมื่อออกจากโรงเรียนแล้วก็รวบรวมเพื่อนฝูงที่*

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

รักดนตรีพื้นเมืองด้วยกันมาเล่นดนตรีกันบ่อย ๆ เป็นงานอดิเรกด้วยความรักเรื่อยมา (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 95-96)

ในปี พ.ศ. 2514 วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ได้เชิญเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา โดยทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ของดนตรีพื้นเมืองล้านนาแก่นักเรียน ดังที่เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ ได้กล่าวไว้ “เชิญมาสอนเป็นผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านดนตรี เชิญเจ้าสุนทร จะอนุรักษ์พวกนี้ไว้ โดยเอาศิลปินตัวจริงมาเป็นผู้ถ่ายทอด เจ้าสุนทรก็เลยได้มา ทำงานที่วิทยาลัยนาฏศิลปตั้งแต่ปี 14” (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาอย่างดียิ่งและพบปัญหาว่าเพลงที่ใช้บรรเลงนั้น มีความแตกต่างกันในการบรรเลงของแต่ละวง ทั้งที่เป็นเพลงเดียวกัน ท่านจึงรวบรวมเพลงที่มีอยู่มากมาย ให้มีการบรรเลงที่ถูกต้องตามหลักดุริยางคศิลป์ไทย โดยได้รับคำแนะนำจากครูมนตรี ตราโมท และนายภาวาส บุนนาค เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จึงได้จัดทำโน้ตเพลงพื้นเมืองล้านนา ในรูปแบบของโน้ตตัวหนังสือ โน้ตตัวเลขและโน้ตสากล ร่วมกับจากอาจารย์ประหยัด ศิริมิลินทร์ และอาจารย์ธีรยุทธ ยวงศรี ตามที่ปรากฏในหนังสือเอื้องเงินที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า

> *เจ้าสุนทร ท่านได้สำรวจบรรดาเพลงต่าง ๆ ที่มีผู้ใช้บรรเลงอยู่ในล้านนา จากวงดนตรีต่าง ๆ ก็พบว่าแต่ละวงบรรเลงเพลงเดียวกันแต่ไม่เหมือนกัน เหตุที่ไม่เหมือนกัน คือ ขาดบ้าง เกินบ้าง เพราะขาดหลักการบรรเลงที่ถูกต้อง เพลงที่ดีจะต้องมีจำนวนห้องและจังหวะหน้าทับที่ลงกันได้พอดีจึงจะสมบูรณ์ ท่านจึงได้หารือเรื่องนี้กับผู้มีความรู้ทางด้านดนตรี มีอาจารย์มนตรี ตราโมท อาจารย์ภาวาส บุนนาค เพื่อฟังความเห็น จากนั้นท่านก็ได้ร่วมมือกับอาจารย์ประหยัด ศิริมิลินทร์และอาจารย์ธีรยุทธ ยวงศรี จัดการแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้นและจัดการเขียนโน้ตเพลงไว้เป็นหลักฐานเพื่อใช้กันต่อไป มีทั้งโน้ตตัวเลข ตัวหนังสือและโน้ตสากล จึงได้เพลงล้านนาไทยที่สมบูรณ์และถูกต้องตามหลักเกณฑ์การดนตรี* (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 96-97)

ในปี พ.ศ. 2526 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ควบคุมและฝึกซ้อม การบรรเลงลานนามหาดุริยางค์ขึ้น เป็นวงดนตรีพื้นเมืองล้านนา ที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ล้านนา โดยมีผู้บรรเลงและ

ขับร้องจำนวน 370 คน ตามที่ปรากฏในหนังสือเอื้องเงิน ที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า

> *ในปี พ.ศ. 2526 เจ้าสุนทร ในฐานะอาจารย์สอนดนตรีพื้นเมืองของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ได้เป็นแม่กองในการจัดการบรรเลงลานนามหาดุริยางค์ขึ้นเป็นครั้งแรก มีผู้บรรเลง ขับร้องถึง 370 คน นับเป็นวงดนตรีพื้นเมืองที่ใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมาในดินแดนล้านนาไทย นำความชื่นชมมาสู่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่และบรรดาผู้ชมเป็นอย่างยิ่ง* (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 98)

ในปี พ.ศ. 2528 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ให้เป็นผู้ผลิตผลงานสื่อมวลชนดีเด่นเพื่อพัฒนาเยาวชนภาคเหนือและได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ตามที่ปรากฏในหนังสือเอื้องเงิน ที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า

> *ในปีพ.ศ. 2528 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ภายใต้การดำเนินงานของอนุกรรมการเฉพาะกิจ ได้พิจารณาผลงานสื่อมวลชนดีเด่นเพื่อเยาวชน ซึ่งมีคุณหญิงเต็มศิริ บุณยสิงห์ เป็นประธาน ได้พิจารณาให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผู้ผลิตผลงานสื่อมวลชนดีเด่น เพื่อพัฒนาเยาวชนภาคเหนือ ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณจาก ฯพณฯ พลเอกประจวบ สุนทรางกูร รองนายกรัฐมนตรี เมื่อวันศุกร์ที่ 29 พฤศจิกายน 2528 ณ ตึกสันติไมตรี เป็นที่ชื่นชมยินดีแก่บุตร ภรรยาและญาติพี่น้องโดยทั่วกัน ในปีเดียวกันนี้ ท่านได้รับการเสนอชื่อให้เป็นศิลปินแห่งชาติและคณะกรรมการได้เลือกท่านให้เป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ แต่ท่านป่วยหนัก เสียชีวิตก่อนที่จะได้ขึ้นรับพระราชทานรางวัลนี้จากพระหัตถ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี บุตรีของท่านคือ คุณสุรีย์จึงได้รับพระราชทานแทนบิดา* (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 99)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถึงแก่กรรมด้วยโรคหลอดลมอักเสบเรื้อรัง เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2529 สิริรวมอายุ 68 ปี ตลอดช่วงชีวิตเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ปฏิบัติหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญดนตรีพื้นเมืองล้านนา ตั้งใจอุทิศตน สั่งสอนลูกศิษย์ ให้มีความรู้และความสามารถในด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา เพื่อสืบทอดมรดกวัฒนธรรมดนตรีล้านนาต่อไป

ผู้วิจัยได้ศึกษาชีวประวัติเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ทำให้เห็นว่าท่านเป็นครูดนตรีพื้นเมืองล้านนาคนสำคัญ ในด้านการเผยแพร่ อนุรักษ์และการพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาทำให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ นอกจากนี้ยังรับเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนาของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ อุทิศตนเพื่อสั่งสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้ลูกศิษย์ ควรที่จะศึกษา รวบรวมชีวประวัติ ผลงาน วิธีการถ่ายทอดและการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทรณ เชียงใหม่ เพื่อให้ทราบถึงบทบาทความสำคัญของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ที่มีต่อดนตรีพื้นเมืองล้านนา

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 ศึกษาชีวประวัติและผลงานของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

1.2.2 ศึกษาการพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

1.2.3 ศึกษาวิธีการถ่ายทอดและการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1.3 วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1.3.1 รวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดต่าง ๆ ได้แก่

- หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร
- สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่
- หอสมุดแห่งชาติ รัชมังคลาภิเษก เชียงใหม่

1.3.2 เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ ทายาท ลูกศิษย์และผู้ใกล้ชิดเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ทายาท

1. เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ บุตรสาวของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ข้าราชการบำนาญปัจจุบันอายุ 74 ปี

2. เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ บุตรชายของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เจ้าของโรงงานเชียงใหม่การดนตรี จ.เชียงใหม่ ปัจจุบันอายุ 69 ปี

กลุ่มที่ 2 กลุ่มลูกศิษย์

1. ครูกมล ตั้งตัว ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านปี่พาทย์และดนตรีพื้นเมืองล้านนา ปัจจุบันอายุ 65 ปี

2. ครูบุญถึง พระยาชัย ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 63 ปี

3. ครูบัณฑิต ศรีบัว ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 63 ปี

4. ครูจตุพร วงศ์ฝั้น ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนา ปัจจุบันอายุ 63 ปี

5. ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 63 ปี

6. ครูรักเกียรติ ปัญญายศ ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา ปัจจุบันอายุ 63 ปี

Chulalongkorn University

7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล รองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและงบประมาณ วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 55 ปี

8. ครูผ่องพรรณ วัชรเสถียร ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 63 ปี

9. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ปัจจุบันอายุ 84 ปี

10. รองศาสตราจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องสายไทย ปัจจุบันอายุ 70 ปี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี ที่ร่วมงานกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

1. ช่างบุญมา สะตุ่น ช่างผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย ปัจจุบันอายุ 88ปี

2. ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม อดีตหัวหน้าวงป้าดก๊องคณะหัวฝายสามัคคี ปัจจุบันอายุ 83 ปี

3. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ช่างผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทยปัจจุบันอายุ 66 ปี

1.3.3 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผล

1.3.4 รายงานผลการวิจัยและสรุปเสนอแนะ จัดพิมพ์รายงานฉบับสมบูรณ์

1.4 ขอบเขตการวิจัย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ศึกษาการสืบทอดเฉพาะสะล้อและซึง เนื่องจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีบทบาทในการพัฒนาสะล้อและซึง จนเป็นแบบแผนและสืบทอดมาจนปัจจุบัน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ทราบชีวประวัติและผลงานของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

1.4.2 ทราบการพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

1.4.3 ทราบวิธีการถ่ายทอดและการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 2
ชีวประวัติและผลงานเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

จากการศึกษาชีวประวัติและผลงานเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ วิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ครอบครัว ลูกศิษย์และผู้ใกล้ชิด โดยศึกษาประวัติชีวิต ประวัติการทำงาน ผลงานและรางวัล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 2.1 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 4 มิถุนายน 2564)

2.1 ประวัติชีวิต

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เกิดเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2461 เกิดในตระกูล ณ เชียงใหม่ โดยเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นหลานในเจ้าราชบุตร คำตื้อที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าอุปราช บุญทวงศ์ เจ้าราชวงค์ มหาพรหมคำคง และเจ้าหลวงเศรษฐีคำฝั้น เจ้าหลวงนครเชียงใหม่ องค์ที่ 3

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ บุตรคนโตของเจ้าสิงห์ทนนท์ ณ เชียงใหม่และแม่บุญนำ ณ เชียงใหม่ มีน้องร่วมกันหนึ่งคน คือ เจ้าภิญโญ ณ เชียงใหม่ (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 89)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 2.2 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่วัยเด็ก และเจ้าฟองแก้ว ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 11 พฤษภาคม 2562)

ภาพที่ 2.3 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ และนางแสงหล้า ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 11 พฤษภาคม 2562)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สมรสกับ นางแสงหล้า (สกุลเดิม ปันทะนัง) เมื่อปี พ.ศ. 2489 มีบุตร-ธิดา 3 คน คือ

1. เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ มีบุตร 1 คน คือ
    1.1 นายณัฐ ณ เชียงใหม่ สมรสกับ นางศรัณยา ณ เชียงใหม่ มีธิดา 1 คน คือ
        1.1.1 เด็กหญิงดีดี ณ เชียงใหม่

2. เจ้าศิวิไลซ์ ณ เชียงใหม่ (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดา 2 คน คือ

2.1 นายชวการ ณ เชียงใหม่

2.2 นางสาวศิรกานต์ ณ เชียงใหม่

3. เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ สมรสกับ นางแสงดาว ณ เชียงใหม่ มีบุตรธิดา 2 คน คือ

3.1 นายธนศักดิ์ ณ เชียงใหม่

3.2 นางสาวศลิษา ณ เชียงใหม่

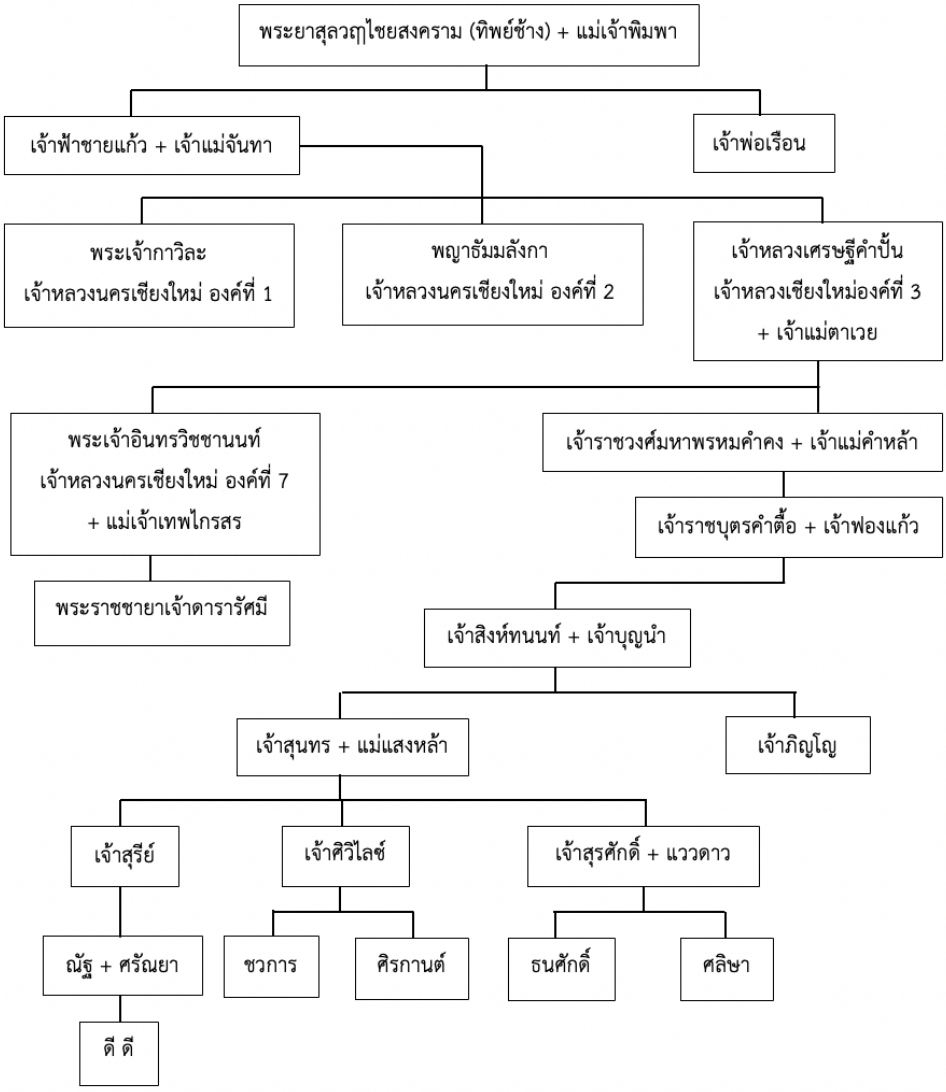

แผนภาพที่ 2.1 ลำดับพงศาวลี เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มา : เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความสนใจในดนตรีมาตั้งแต่เยาว์วัย โดยเริ่มเรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทยกับเจ้าสิงห์ทนนท์ ณ เชียงใหม่ ผู้เป็นบิดา โดยเริ่มเรียนปี่จุม สะล้อ ซึงและขลุ่ยเพียงออ ด้วยความสนใจในดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย จึงทำให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถบรรเลงดนตรีร่วมกับวงของผู้ใหญ่ได้ดี (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 95)

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2470 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ อายุ 9 ปี ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี และโปรดฯ ให้เรียนดนตรีไทยในคุ้มหลวง และเมื่อปี พ.ศ. 2472 อายุได้ 12 ปี จึงได้เป็นฝากตัวเป็นศิษย์ของครูช่อ สุนทรวาทิน ซึ่งสอนดนตรีไทยที่คุ้มหลวงเจ้าแก้วนวรัฐ (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 95) โดยเริ่มเรียนซออู้ จากครูช่อ สุนทรวาทิน และได้เรียนเครื่องสายไทยอีกหลายชนิดจากครูดนตรีไทยในคุ้มหลวงหลายท่าน ได้แก่ ครูรอด อักษรทับ ครูชั้น อักษรทับ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้เรียนดนตรีไทย ทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี กับครูดนตรีไทยผู้มีความสามารถจึงส่งผลให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นนักดนตรีพื้นเมืองล้านนา ที่เข้าใจระเบียบวิธีของเพลงไทยเป็นอย่างดี เมื่อปี พ.ศ. 2476 พระราชชายาเจ้าดาราศมี สิ้นพระชนม์ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังคงเรียนดนตรีไทยอยู่ในคุ้มหลวง ควบคู่ไปกับการเรียนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ และสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุด ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2482 คุ้มหลวงก็ได้ยุติบทบาทลงเนื่องจากขาดผู้อุปถัมภ์ส่งผลให้ครู นักดนตรีและช่างฟ้อนตามคุ้มต่าง ๆ จึงต้องแยกย้ายไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ผู้ที่เคยอาศัยภายในคุ้มหลวงจึงแยกย้ายกันออกมา รวมทั้งเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555: 23)

ภาพที่ 2.4 คุ้มหลวง ท่าเจดีย์กิ่ว ปัจจุบันอยู่ในบริเวณสถานกงสุลอเมริกา จังหวัดเชียงใหม่
ที่มาภาพ : สารานุกรมวัฒนธรรม ภาคเหนือ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 1 ตุลาคม 2563)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ป่วยด้วยโรคหลอดลมอักเสบเรื้อรังและโรคหอบ ถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2529 สิริรวมอายุ 68 ปี (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 99)

หลังจากเสร็จการฌาปนกิจเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ทางครอบครัวได้นำอัฐิของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ไปบรรจุไว้ยัง กู่เจ้านายฝ่ายเหนือ ภายในวัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล จึงจัดทำหนังสืออื้องเงิน เพื่อเป็นที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2529

> *หมอพูนพิศก็มาติดตามงานตลอดเพื่อไปกราบบังคมทูล ทีนี้เราก็เลยบอกหมอพูนพิศว่าจะเอากระดูกพ่อไปบรรจุที่สุสาน ที่วัดสวนดอกที่เป็นกู่เจ้านายฝ่ายเหนือ ไปอยู่กับปู่กับย่าตรงนั้น เดือนสิงหาคมเอากระดูกบรรจุ จากมิถุนาถึงสิงหา ก็หลายเดือนก็เรียนอาจารย์พูนพิศไปทำหนังสืออื้องเงิน พอบรรจุอัฐิ อาจารย์หมอพูนพิศก็ทำหนังสืออื้องเงินในหนังสืออื้องเงินก็มีเนื้อหา สัมภาษณ์ต่าง ๆ จะมีโน้ตเพลง* (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2562)

ภาพที่ 2.5 กู่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 14 พฤษภาคม 2562

2.2 ประวัติการทำงาน

เมื่อปี พ.ศ. 2482 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ย้ายออกมาจากคุ้มหลวง แล้วสมัครเป็นตำรวจอาสา ไปรบที่เขตปกครองตนเองชนชาติไท สิบสองปันนา ต่อมาเมื่อสงครามเสร็จสิ้น เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงลาออกจากการเป็นตำรวจอาสา “เจ้าสุนทร ตอนแรกก็ออกมา ช่วงนั้นเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัครไปเป็นตำรวจอาสาไปรบทางเมืองหาง ขึ้นไปทางเหนือ ทางสิบสองปันนา กลับจากรบกลับมาก็ลาออก” (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ต่อมาปี พ.ศ. 2498 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่สมรสกับนางแสงหล้า จึงริเริ่มกิจการเกี่ยวกับการค้าใบยาสูบกับภรรยา ที่บ้านบริเวณชุมชนบ้านน้ำโท้ง ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อธุรกิจการค้าใบยาสูบไม่เป็นดั่งที่ตั้งไว้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จึงย้ายถิ่นฐานจากชุมชนบ้านน้ำโท้ง เข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ หลังจากนั้นเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่และภรรยาจึงเริ่มการประกอบอาชีพใหม่ คือ การค้าขายปลา โดยรับปลามาจากทะเลสาบดอยเต่า อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดพิจิตร เพื่อนำมาขายที่ตลาดต้นลำไย รายได้ทั้งหมดที่ได้จากการค้าขายปลานั้นเป็นที่น่าพอใจ จึงสามารถส่งเสียให้ลูกทั้ง 3 คนนั้นได้เรียนอย่างเต็มที่

> *ทำธุรกิจหลายอย่าง เช่น ทำใบยาสูบ ญาติพี่น้องคนไหนชวนไปทำก็ไป ทำใบยาสูบ ค้าขาย ตอนพ่ออายุประมาณ 30 พ.ศ. 2489 ก็มาเจอแม่ มาทำยาสูบตรงน้ำปิง ฝั่งตรงข้ามกับบ้านแม่ บ้านน้ำโท้ง ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง ติดน้ำปิงก็มาแต่งงานกับแม่ ก็มีลูก 3 คน มีป้าสุรีย์เป็นคนที่ 1 ป้าศิวิไลซ์ เป็นคนที่ 2 ลุงอู๊ดเป็นคนที่ 3 จากนั้น ด้วยความที่เป็นลูกหลานเจ้านายฝ่ายเหนือ ก็ไม่มีหัวทางการค้าขาย ก็เอาสินทรัพย์แปลงเป็นทุนแล้วก็หมด ทำแล้วไม่ทัน ใบยาสูบล้ม ที่นาหายไปหมดเลย ของปู่ ต้องอพยพจากอำเภอหางดงเข้ามาอยู่อำเภอเมือง พาลูกพาเต้าขึ้นมา ป้าก็มาเรียนหนังสือในเมือง ป้าเรียนโรงเรียนวัฒโน น้องสาวก็เรียนคำเที่ยงแล้วตามมาวัฒโน แล้วอู๊ดก็ไปเรียนอยู่ยุพราช แม่เก่งมาก แม่เป็นหญิงเก่ง แม่ ค้าขาย ขายปลาส่ง รับจากพิจิตรกับเขื่อนที่ดอยเต่ามาขายที่ตลาดต้นลำไย จนส่งเสียป้า ๆ เรียนจบหมดเลย* (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เมื่อปี พ.ศ. 2499 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้เข้ารับราชการ เป็นตำรวจ และช่วยภรรยาประกอบอาชีพค้าขายปลา ที่ตลาดต้นลำไย (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555: 23)

2.2.1 การเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนาของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่

โรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้รับการอนุมัติจากกรมศิลปากรให้ก่อตั้งขึ้นในปีงบประมาณ 2514 เป็นโรงเรียนนาฏศิลป์ในส่วนภูมิภาคแห่งแรก โดยอาศัยตึกอายุรกรรมโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ เป็นสถานที่เรียนชั่วคราว จากนั้นในเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2516 จึงเริ่มการปลูกสร้างอาคารเรียนถาวรบริเวณวัดสังกา (ร้าง) ถนนสุริยวงศ์ ซอย 5 ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และย้ายโรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ มายังสถานที่แห่งใหม่ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2516 โดยมีนางสาวประนอม ทองสมบุญ เป็นผู้อำนวยการคนแรก วิชาเอกที่เปิดสอน คือ สาขานาฏศิลป์ละคร สาขานาฏศิลป์โขน สาขาปี่พาทย์ สาขาเครื่องสายไทยและสาขาคีตศิลป์ไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ยกฐานะโรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ขึ้นเป็นวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ มีการเปิดการเรียนการสอนครบทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับนาฏศิลป์ชั้นต้น ระดับนาฏศิลป์ ชั้นกลางและระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง (อนุปริญญา) ต่อมาได้มีการจัดทำหลักสูตรวิชาศิลปพื้นเมือง โดยกำหนดให้เป็นวิชาเลือกปฏิบัติศิลป์หรือวิชาโทและวิชาเลือกเสรี ปัจจุบัน วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ได้มีการจัดทำหลักสูตรวิชาศิลปพื้นเมืองโดยกำหนดให้เป็นวิชาเลือกปฏิบัติศิลป์หรือวิชาโทและวิชาเลือกเสรี ทั้งนี้การนำเอาวิชาศิลปพื้นเมืองเข้าไปเสริมในหลักสูตร ก็ยังคงดำเนินไปตามเดิม (วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่, 2534: 1-2)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง มาเป็นผู้ถ่ายทอดทักษะความรู้ให้แก่นักเรียน ทั้งหมด 3 คน คือ 1.นางสมพันธ์ โชตนา (ศิลปินแห่งชาติ ปีพ.ศ. 2542) ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์พื้นเมือง 2.เจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่ (ศิลปินแห่งชาติ ปีพ.ศ. 2541) ผู้เชี่ยวชาญด้านขับร้องเพลงพื้นเมือง 3.เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมือง ซึ่งทั้ง 3 ท่าน เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ มาจากคุ้มหลวงของเจ้าหลวงนครเชียงใหม่ ในอุปถัมภ์ของพระราชชายาเจ้าดารารัศมีและเจ้าบัวทิพย์ ณ เชียงใหม่ ดังที่เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ เล่าว่า

> *นาฏศิลปรุ่นแรก อาจารย์ประนอม ทองสมบุญ มาเป็นอาจารย์ใหญ่ของนาฏศิลปคนแรก ท่านก็ประชุมแล้วก็ตั้ง ทีแรกเป็นโรงเรียนนาฏศิลป์ อยู่ที่สวนดอก ทางการก็หาที่สร้างวิทยาลัยนาฏศิลป แต่ก็หาบุคลากรด้วย ก็มีชื่อเสนอมา 3 ท่าน มีเจ้าสุนทร เจ้าเครือแก้วและป้าสมพันธ์ มาชุดแรกเลยที่เชิญมาเป็นสอน เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตอนนั้นยังไม่มีตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญ แต่ก็เชิญ ทางด้านดนตรี เจ้าสุนทร ทางด้านขับร้องเพลงพื้นเมือง เจ้าย่าเครือแก้ว แล้วก็ป้าสมพันธ์ ทางด้านรำ คือพื้นฐานมาจากพระราชชายา ป้าสมพันธ์เป็นละครรำของเจ้าหญิงบัวทิพย์ซึ่งมาจากพระราชชายา แต่นาฏศิลปก็จะมีแนวอนุรักษ์พวกนี้ไว้ โดยเอาศิลปินตัวจริงมาเป็นผู้ถ่ายทอด เจ้าสุนทรก็เลยได้มา ทำงานที่วิทยาลัยนาฏศิลป*
> (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

2.2.2 การเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทย

การทำงานด้านช่างสร้างเครื่องดนตรีสามารถแบ่งออกเป็น 1. การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา 2. การสร้างเครื่องดนตรีไทย ดังนี้

2.2.2.1 การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความสนใจในงานด้านหัตถกรรมมาตั้งแต่วัยเยาว์ โดยมีจุดเริ่มต้นจากการหัดทำกระบวยน้ำ ด้วยพรสวรรค์และความรักในดนตรี ประกอบกับประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาจึงนำไปสู่การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา “ท่านทำเครื่องดนตรี หัดทำเอง เพราะชอบ เมื่อก่อนทำกระบวยน้ำมาก่อน ตอนเด็ก ๆ คนมีพรสรรค์ทางนี้ พอเล่นดนตรีไปเห็นซึงก็ทำซึงเอง อยากสีสะล้อก็ทำเอง” (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562) ด้วยเครื่องดนตรีที่พบทั่วไปในขณะนั้นขาดคุณภาพ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จึงมีความตั้งใจสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนามีคุณภาพและเป็นมาตรฐาน “ที่ท่านมาทำเครื่องดนตรี ท่านเล่าว่า ท่านไปตลาดวโรรส ก็มีช่างซอ หาบสะล้อ ซึง ฝีมือเลว ๆ มานั่งวางขายคู่กับมิ้ม (น้ำผึ้ง) ท่านบอก เล่น 3 วันมันก็หักก็พัง ท่านเลยมาเริ่มทำเครื่องดนตรีใหม่ เพื่อให้เป็นมาตรฐาน” (พูนพิศ อมาตยกุล, สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2564)

ปี พ.ศ. 2514 เมื่อเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เข้าไปสอนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่แล้วนับเป็นจุดเริ่มต้นการเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมือง มีเครื่องกลึงขนาดเล็ก นำมาไว้ที่วิทยาลัย

นาฏศิลปเชียงใหม่ “ปี 14 เริ่มต้นเลย ที่ทำเครื่องดนตรี มีเครื่องกลึงอันเล็ก ๆ เอาไปทำที่นาฏศิลป” (เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

หลังจากนั้นเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ก็ฝึกฝนทำเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นอาชีพเสริม มีเครื่องกลึงขนาดเล็กและช่างเข้ามาฝึกหัด เรียนรู้การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมือง ที่บ้านเช่าบริเวณด้านหลังวัดพันตอง ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง ต่อมาเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จึงได้ย้ายบ้าน ไปยังบ้านเช่าใกล้กับวัดพวกหงษ์ ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่และต่อมาจึงได้ย้ายบ้านอีกครั้งไปยังบ้านเช่า บริเวณที่ใกล้กับวัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

> *พอเริ่มทำเครื่องดนตรี ก็มาทำที่บ้านด้วย เดิมบ้านอยู่ที่หลังวัดพันตอง มีเครื่องกลึงเล็ก ๆ อยู่ที่บ้านด้วย ต่อมาก็ย้ายบ้านไปอยู่แถว ๆ วัดพวกหงส์ พวกเครื่องกลึง อุปกรณ์ช่างต่าง ๆ ก็ย้ายตามกันไป ช่างที่อยู่ที่บ้าน ช่วงแรก ๆ ตายไปก็เยอะ ก็มีอ้ายต่วน ไชยา ลุงก๋องคำ หนานอ้าย วิเทพเป็นช่างแบบช่วย ๆ กัน ไม่ได้ทำประจำ ว่าง ๆ ก็มากินข้าวแล้วก็ทำเครื่องดนตรี รุ่นนั้นก็ล้มหายตายจากไปหมด พอจากวัดพวกหงษ์ ก็ย้ายบ้านอีก บ้านนี่เช่าเขาอยู่ ทีนี้ย้ายมาใกล้ ๆ วัดนันทาราม”* (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

เมื่อเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ย้ายบ้านมายังบริเวณวัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง มีช่างฝีมือมาสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทยกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นช่างประจำ คือ 1. ช่างบุญมา สะตุ่น 2. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ทั้งนี้ช่างสร้างเครื่องดนตรีทุกคนที่ร่วมทำงานกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถเล่นดนตรีได้ทั้งหมด “คนที่เป็นช่างกับเจ้าลุงนี่เล่นดนตรีได้ทุกคน ลุงขัน บุญรัตน์ ก็เล่นดนตรีพื้นเมืองได้ เจ้าลุงไม่เคยหวง หรือมีความลับกับใคร เวลาใครมาให้หมด บอกหมด” (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

กิจการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นที่นิยมมากและส่งผลให้มีรายได้ที่ดี เพราะในช่วงนั้นไม่มีผู้ใดสร้างเครื่องดนตรีจำหน่าย “สมัยทำงานกับเจ้าลุง ได้ค่าแรงเป็นชิ้น จดไว้ ๆ สมัยนั้นเดือนนึงได้เป็นหมื่น 40กว่าปีสมัยนั้นไม่มีใครทำเครื่องดนตรี” (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2524 โรงเรียนต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือ มีการส่งเสริมให้นักเรียนฝึกหัดดนตรีพื้นเมืองล้านนา จึงส่งผลให้เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ผลิตจากโรงงานเชียงใหม่การ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ดนตรี เป็นที่สนใจและแพร่หลายไปทั่วเขตพื้นที่ภาคเหนือ “แต่พอมาถึงชั้นของเจ้าลุง ชั้นหลังพอเจ้าลุงเข้ามาสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป ปี 23 ปี 24 โรงเรียนต่าง ๆ ก็เริ่มส่งเสริมในการเล่นดนตรีพื้นเมือง ดังนั้นเครื่องดนตรีที่โรงงานของเจ้าลุงสุนทร ก็ขยายไปทั่วพื้นที่ภาคเหนือ” (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2526 เมื่อวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ จัดการบรรเลงดนตรี ในรูปแบบวงมหาดุริยางค์ โดยใช้ชื่อว่า ลานนามหาดุริยางค์ เพื่อหารายได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยเสด็จพระราชกุศลสมทบทุนมูลนิธิสายใจไทย ณ ค่ายกาวิละ โดยนายมงคล บุญวงศ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ขณะนั้นได้ปรึกษากับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่ามีความต้องการให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นธุระช่วยจัดสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาสำหรับใช้ในการบรรเลงในวงลานนามหาดุริยางค์ เพราะต้องการใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจำนวนมากและจะช่วยหาทุนในการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองให้ แต่ด้วยเวลาที่กระชั้นชิด การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาด้วยมือคงไม่ทัน จึงเสนอว่าควรใช้เครื่องกลึง เพื่อช่วยให้ผลิตเครื่องดนตรีได้ทันใช้งาน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดเป็นโรงงานสร้างเครื่องดนตรี ขนาดเล็ก ใช้ชื่อว่า เชียงใหม่การดนตรี ตั้งอยู่ ณ บ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นที่พักอาศัยของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จากนั้นเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงมองหาช่างฝีมือมาเป็นผู้ช่วยในการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา

> *ต่อมาหลายปี ตอนผู้อำนวยการมงคล บุญวงศ์ เข้ามาเป็นผู้อำนวยการ ตอนนั้นพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จทุกปีเลย แล้วก็มี สายใจไทยที่จัดแสดงทุกปี มูลนิธิสายใจไทย ก็จะมาจัดเพื่อให้คนบริจาค คนจะมา 17 จังหวัดภาคเหนือจะมาพร้อมกันหมดเลยที่เชียงใหม่ ที่ค่ายกาวิละ แล้วก็เป็นหน้าที่ของวิทยาลัยนาฏศิลป ที่จะต้องมีการแสดง สมเด็จพระเทพฯ ท่านต้องทรงดนตรีด้วยบนเวทีนั้นทุกปี วิทยาลัยนาฏศิลปก็รับมา ทีนี้อาจารย์มงคล มาปรึกษาหารือกันว่า อยากจะให้มีเพลงโหมโรงมหาดุริยางค์ ที่เป็นล้านนามหาดุริยางค์ ยุคนั้นก็ต้องเอานักเรียนมา 300 กว่าคน รูปก็มีอยู่ในโรงงาน นี่ก็เกิดปัญหาขึ้นมาว่า ต้องใช้เครื่องดนตรีเยอะ ทีนี้อาจารย์มงคล ก็บอกว่าเจ้าทำได้ไหม จะหาทุนให้ เจ้าสุนทรก็เลยบอกว่าต้องทำด้วยเครื่อง ทำด้วยมือจะไม่ทัน ก็เกิดโรงงานเล็ก ๆ อยู่ที่บ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช้างเผือก หลังราชภัฏมีโรงงานเล็ก ๆ อยู่ตรงนั้น นี่คือเริ่ม*

> *ของโรงงาน ก็เป็นโรงงานที่ผลิตเครื่องดนตรีเพื่อที่จะเอามาเล่นในสายใจไทย เป็นร้อยคันให้เด็กเยอะ ๆ สะล้อ ซึง เป็นโรงงานเล็กขึ้นมา พ่อก็เริ่มไปเสาะหาคนที่จะมาเป็นลูกมือ* (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่นั้น จะสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาเตรียมไว้ สำหรับนักดนตรี ผู้ที่สนใจและสำรับโรงเรียนต่าง ๆ ที่ต้องการมีวงดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นของตนเอง โดยราคาของเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนานั้น แยกราคาตามขนาดของเครื่องดนตรีและชนิดของไม้ที่ใช้ผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมือง ไม้ที่นำมาผลิตได้แก่ ไม้ชิงชัน ไม้สักและไม้ขนุน ซึงที่โรงงานเชียงใหม่การดนตรีผลิตนั้น มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. แบบประกอบ ซึ่งมีน้ำหนักที่เบา 2. แบบขุด จะให้คุณภาพของเสียงที่ดีกว่า ไม้ที่มีความนิยมในการสั่งผลิต คือ ไม้ขนุน เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาของโรงงานเชียงใหม่การดนตรีจะมีต้นแบบที่กำหนดไว้สำรับการผลิตเครื่องดนตรีตามขนาดต่าง ๆ เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ของโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ได้รับความนิยมมาก ทั้งในส่วนของภูมิภาค ภาคเหนือและในภูมิภาคอื่น ๆ

> *ท่านก็ทำส่งนาฏศิลป แล้วก็ตามโรงเรียนต่าง ๆ กรุงเทพก็ยังมีทำเป็นชุด ๆ เห็นเขาขึ้นกระดานไว้ ส่งที่ไหน ๆ บ้าง ราคาก็แล้วแต่ขนาด ส่วนไม้ก็ไม้เนื้อดีแพงหน่อย พวกไม้สัก ไม้ถูก ๆ ก็มี แล้วแต่คนสั่งไปใช้ ใช้ฝึกหัดก็เอาถูก ๆ หน่อย ไม่จำเป็นต้องซื้อแพง ใช้ไม้ชิงชันบ้าง พวกสะล้อซึงแต่ก่อนใช้ขุด ต่อมาใช้ประกอบ มันเบา แต่ขุดจะดีกว่า ไม้ต้องแน่น ๆ หนัก ๆ เสียงดี อย่างไม้ขนุนสั่งกันเยอะ หลายอำเภอ หลายจังหวัดมาสั่งหมด เป็นสำนักงานดนตรีไทยภาคเหนือ ตอนนี้ก็ยังทำอยู่ คนที่เอาต้นแบบไปทำก็มี เขาจะมาวาดแบบไว้ แล้วก็วาด ๆ ตาม ขนาดความกว้างเขามีขนาดมีแม่พิมพ์ไว้ เวลาจะเอาขนาดนั้น ๆ ดนตรีพื้นเมืองจะมีคู่สามคู่สี่ ขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ สะล้อก็เหมือนกัน* (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

จากการศึกษา เรื่องการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความสนใจในงานด้านหัตถกรรมมาตั้งแต่เด็ก เริ่มต้นจากการหัดทำกระบวยน้ำ จากนั้นจึงเกิดความสนใจในการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ด้วยเครื่องดนตรีที่พบทั่วไปใน

ขณะนั้นขาดคุณภาพ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จึงมีความตั้งใจสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้มีคุณภาพและมีมาตรฐาน

เมื่อปี พ.ศ. 2514 เป็นจุดเริ่มต้นการเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมือง โดยมีเครื่องกลึงขนาดเล็ก นำมาไว้ที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ หลังจากนั้นเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ก็ฝึกฝนทำเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาเรื่อยมา เป็นอาชีพ จนเมื่อปี พ.ศ. 2526 เมื่อวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ จัดการบรรเลงดนตรี ในรูปแบบวงมหาดุริยางค์ ชื่อว่า ลานนามหาดุริยางค์ เพื่อหารายได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช-กุมารี โดยเสด็จพระราชกุศลสมทบทุนมูลนิธิสายใจไทย ณ ค่ายกาวิละ โดยนายมงคล บุญวงศ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ขณะนั้น ได้ปรึกษากับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่าต้องการให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ช่วยจัดสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาสำหรับใช้ในการบรรเลงในวงลานนามหาดุริยางค์ เพราะต้องการใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจำนวนมากและจะช่วยหาทุนในการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองให้ แต่ด้วยเวลาที่กระชั้นชิด การสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาด้วยมือคงไม่ทัน จึงเสนอว่าควรใช้เครื่องกลึง เพื่อช่วยให้ผลิตเครื่องดนตรีได้ทันใช้งาน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิด “โรงงานเชียงใหม่การดนตรี” ณ บ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นที่พักอาศัยของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่นั้น จะสร้างเตรียมไว้สำรับนักดนตรีผู้ที่สนใจและสำรับโรงเรียนต่าง ๆ ที่ต้องการมีวงดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นของตนเอง โดยราคาของเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนานั้น แยกราคาตามขนาดของเครื่องดนตรีและชนิดของไม้ที่ใช้ผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมือง ไม้ที่นำมาผลิตได้แก่ ไม้ชิงชัน ไม้สักและไม้ขนุน ซึ่งที่โรงงานเชียงใหม่การดนตรีผลิตนั้น มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. แบบประกอบ มีน้ำหนักเบา 2. แบบขุด จะให้คุณภาพของเสียงที่ดีกว่า มีการกำหนดขนาดของเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาอย่างชัดเจน เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาของโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ได้รับความนิยมมาก ทั้งในส่วนของภูมิภาค ภาคเหนือและในภูมิภาคอื่น ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

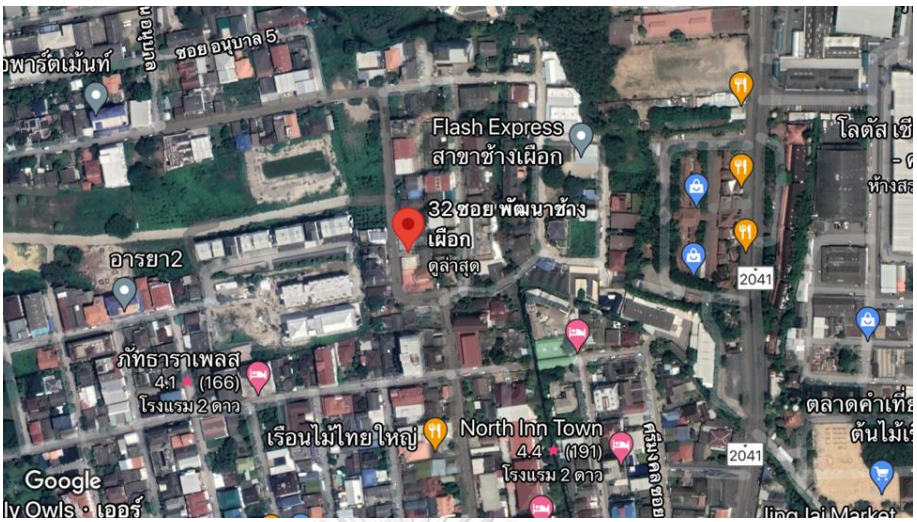

ภาพที่ 2.6 ตำแหน่งที่ตั้งโรงงานเชียงใหม่การดนตรี (เดิม)
ที่มาภาพ : Google Maps บันทึกภาพเมื่อ 21 ตุลาคม 2564

2.2.2.2 การสร้างเครื่องดนตรีไทย

การสร้างเครื่องดนตรีไทย เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้นำจะเข้ของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เครื่องดนตรีไทยของเจ้าบัวชุม ณ เชียงใหม่ และเครื่องดนตรีไทยจากที่มีอยู่เดิม มาเป็นต้นแบบในการสร้างเครื่องดนตรีไทย ต่อมานายภาวาส บุญนาค รองราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง เป็นผู้ร่างแบบให้ เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างเครื่องดนตรีไทย เช่น ซอสามสาย กระจับปี่ ซออู้ ซอด้วง โทนมโหรี

> *พอเป็นเครื่องสายไทย ก็เริ่มเอาจะเข้ต้นแบบของพระราชชายา เจ้าย่าบัวชุม มาถอดแบบแล้วทำจะเข้ ให้ป้าอัญชัน พ่อจะเอามาทำเป็นแบบ ถอดดูว่าเป็นยังไง แต่ลายละเอียดจะมาจากอาจารย์ภาวาส เพราะเอามาจากกรุงเทพฯ ทั้งนั้นเลย เอามาจากในวัง เจ้าสุนทรกับอาจารย์ภาวาสสนิทกันมาก ในด้านการผลิตเครื่องดนตรี ต้นแบบซอสามสาย ซออู้ ซอด้วง โทน กระจับปี่ มาจากสำนักพระราชวัง อาจารย์ภาวาส บุญนาค เอามาทั้งหมด ตัวอาจารย์ภาวาสเองจะเขียนแบบให้ อย่างซอด้วงนะสวยเลยช่างต่าง ๆ ก็มาจากบ้านเรา* (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

การสร้างเครื่องดนตรีไทย ของโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ในการดูแลของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีการสร้างและจำหน่าย ซอสามสาย ซอด้วง ซออู้ จะเข้ กระจับปี่ มีทั้งแบบเครื่องดนตรีที่สร้างจากงา ประกอบงาและไม้ทั่วไปที่ได้รับความนิยม เช่น ไม้ชิงชัน ไม้ขนุน ไม้สัก เป็นต้น ฝีมือการสร้างเครื่องดนตรีไทย ของโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ได้รับการยอมรับว่ามีคุณภาพและสวยงาม ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ช่างสร้างเครื่องดนตรีอยู่กับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีฝีมือเป็นที่น่าพอใจ นายภาวาส บุนนาคจึงขอให้ ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ไปซ่อมเครื่องดนตรี ที่สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร ดังที่เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ เล่าว่า “บุญรัตน์ทำอยู่กับบ้านเรา จนทำให้อาจารย์ภาวาสพอใจ กลึงได้เหมือนแบบที่เขียน มีบุญรัตน์คนเดียว ฝีมือกลึงดี จนอาจารย์ภาวาสขอตัวไปกรุงเทพ สวนจิต ไปซ่อมกระจับปี่ ซอสามสายของรัชกาลที่ 2” (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ทั้งนี้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังได้สร้างเครื่องดนตรีเพื่อถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั้น เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เครื่องดนตรีที่โรงงานเชียงใหม่การดนตรีสร้างขึ้น เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มักจะให้เหล่าลูกศิษย์ที่แวะเวียนกันมาซ้อมดนตรียังบ้านของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ทดลองบรรเลงเสมอโดยเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะบรรเลงเครื่องดนตรีอื่น ๆ ไปพร้อมกันด้วย

> *ท่านก็กลึงเองหมด มีจะเข้ พวกเครื่องที่ประกอบงา ที่โดดเด่นเครื่องดนตรีงา ที่ทำถวายสมเด็จพระเทพฯ กลึงเอง แล้วให้ครูไปด้วย ไปถวายที่พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ ตอนนั้นมีจะเข้ประกอบงา ส่วนขิมถวายที่โรงละคร ถ้าวันไหนไปซ้อมที่บ้านนะ ท่านก็จะให้ลองเล่นเครื่องดนตรีที่ทำ ท่านก็บอกว่า มาดีดจะเข้สิ มาดีด มาลองดู ท่านก็จะสีซอด้วงบางทีท่านก็ตีขิม ครูก็ดีดจะเข้ กระจับปี่เจ้าลุงก็ทำ ประกอบงา เครื่องก็ยังอยู่ที่วิทยาลัยส่วนหนึ่ง ที่เจ้าอู๊ดอีกส่วนหนึ่ง* (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

การจากศึกษาสัมภาษณ์ข้อมูล เรื่องการสร้างเครื่องดนตรีไทยของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า ในการสร้างเครื่องดนตรีไทยนั้น เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะมีเครื่องดนตรีที่เป็นต้นแบบ เพื่อเป็นแบบสำหรับการสร้าง ต่อมานายภาวาส บุนนาค รองราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง ได้เป็นผู้ร่าง

แบบให้ เพื่อใช้เป็นต้นแบบ สำหรับการสร้างเครื่องดนตรีไทย เช่น ซอสามสาย กระจับปี่ ซออู้ ซอด้วง โทนมโหรี

ภาพที่ 2.7 ป้าย เชียงใหม่การดนตรี
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 11 ตุลาคม 2562

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โรงงานเชียงใหม่การดนตรี ได้สร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทยประเภท เครื่องสายไทย เป็นเครื่องดนตรีที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน เป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2529 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ถึงแก่กรรม เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ บุตรชาย สืบทอดกิจการและการเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทยจากบิดา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2536 ได้ย้ายโรงงานเชียงใหม่การดนตรี จากบ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่และการสร้างเครื่องดนตรีมีเสียงดังรบกวนผู้อื่น ไปตั้งโรงงานยังบ้านเลขที่ 214 หมู่ที่ 1 บ้านสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ และดำเนินงานการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทย ตามคำสั่งซื้อของหน่วยงานโรงเรียนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โรงงานเชียงใหม่การดนตรี มีใบอนุญาตประกอบธุรกิจ ถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนช่างที่ทำงานสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองและดนตรีไทยกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มาแต่

เดิม คือ ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์และช่างบุญมา สะตุ่น ยังคงทำงานสร้างเครื่องดนตรีให้กับโรงงานเชียงใหม่การดนตรีอยู่บ้าง จนถึงปัจจุบัน

> *หลังจากนั้นมา เจ้าอู๊ดก็มาทำต่อ ที่บ้านนู้นเป็นบ้านจัดสรร ตอนหลังแออัด เวลาเราเลื่อยไม้ รบกวนคนอื่น อยู่ในเขตเทศบาล ยุ่งยาก โดนฟ้องร้อง บ้านที่ช้างเผือก ตอนนี้ขนาดอยู่ที่นี่นะ แต่ก่อนมีแต่ทุ่งนา เดี๋ยวนี้กลายเป็นหมู่บ้านจัดสรรหมดแล้ว นี้ก็อยู่ซอยสุดท้าย ย้ายมาอยู่นี้ก็ 25 ปีแล้ว ประมาน 2536 ยกโรงงานมาอยู่ที่นี่หมด ตอนหลังมีคนมาสั่งโรงเรียนสั่งบ้าง ต้องทำให้ถูกต้องตามมาตรฐานของราชการ เราก็ต้องมีใบประกอบการค้าต่าง ๆ เราก็ต้องมี ต้องไปทำให้ถูกระเบียบ เพื่อที่จะส่งไปตามโรงเรียนต่าง ๆ ช่างที่เหลืออยู่นี้ก็เหลือ ลุงขัน ลุงขันก็ไม่สามารถเดินทางมาทำงานตรงนี้ได้ เราก็ต้องให้คนเอาของไปให้ลุงขันทำที่บ้านทุกวันนี้ก็ยังทำอยู่ บุญรัตน์นี่เวลามีงานเข้ามาก็ส่งไปให้บุญรัตน์ทำบ้าง*
> (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

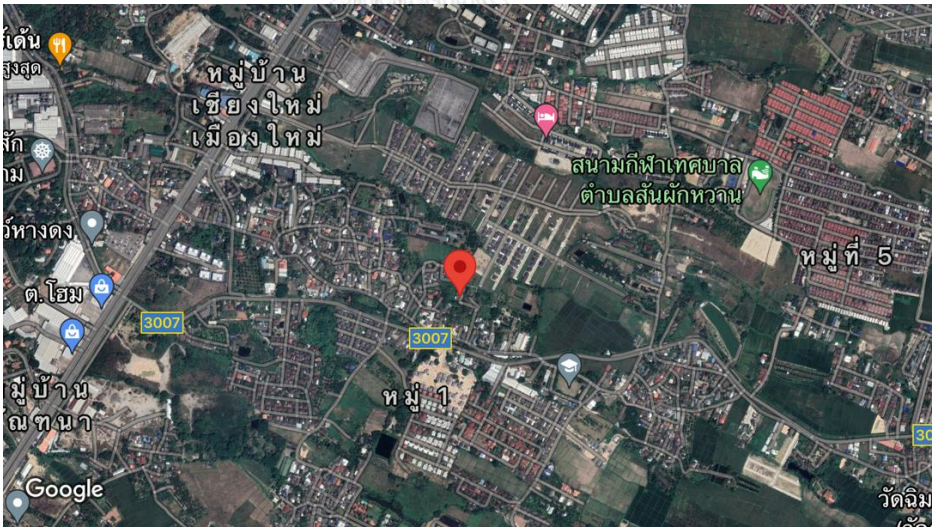

ภาพที่ 2.8 ตำแหน่งที่ตั้งโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ปัจจุบัน
ที่มาภาพ : Google Maps บันทึกภาพเมื่อ 11 ตุลาคม 2562

เนื่องในโอกาสครบรอบ 100 ปี ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2561 ทายาทจึงมีความเห็นว่า โรงงานเชียงใหม่การดนตรีและผลงานที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ที่ได้สร้างสรรค์ไว้ให้แก่คนในรุ่นหลังนั้น ควรที่จะเป็นแหล่งสำหรับการศึกษา เรียนรู้ แบบมีชีวิต และสามารถพัฒนาต่อยอดไปเป็นอาชีพภายหน้าได้ ทายาทเล็งเห็นว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่สามารถสืบทอดเจตนาดังกล่าว จึงมอบให้จัดสร้างเป็นศูนย์การเรียนรู้ดนตรีล้านนา ประกอบด้วยอาคารพิพิธภัณฑ์และโรงงานสร้างเครื่องดนตรีล้านนา เพื่อบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนด้านดนตรีของมหาวิทยาลัย ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ศูนย์แม่ริม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ (อยู่ในระหว่างการดำเนินงาน)

> *ตั้งใจว่า อยากจะทำโรงงานเชียงใหม่การดนตรี ให้เป็นพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แบบที่มีชีวิต เพราะถ้าจะเอาไปยกให้แล้วตั้งโชว์เฉย ๆ พวกองค์ความรู้ต่าง ๆ ในการทำเครื่องดนตรี ก็จะหายไป อยากจะให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ให้นักเรียน นักศึกษาหรือคนที่เขาสนใจด้านนี้ เข้ามาเรียนรู้ได้ แล้วราชภัฏเขาก็มีความพร้อม ป้าก็ยินดีที่จะมอบให้ที่บ้านลูกหลาน ก็ไม่ได้สืบทอด ตอนนี้ก็มีลุงอู๊ด ดูแลอยู่คนเดียว ลูกหลานก็ไม่มีใครเอาแล้ว ก็คิดไว้ว่าอยากให้เป็นสมบัติของแผ่นดิน* (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2562)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.3 ประวัติผลงานและรางวัล

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ครอบครัว ลูกศิษย์ เกี่ยวกับผลงานและรางวัล มีข้อมูลดังนี้

2.3.1 ผลงานการบันทึกโน้ตเพลงพื้นเมืองล้านนา

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่มีแนวคิดในการรวบรวมเพลงพื้นเมืองล้านนา ซึ่งมีการบรรเลงมาแต่โบราณ ให้เป็นระเบียบแบบแผนมากขึ้น จึงได้รวบรวมเพลงพื้นเมืองล้านนาโดยบันทึกเป็นโน้ตร่วมกับครูประหยัด ศิริมิลินทร์ และครูธีรยุทธ ยวงศรี มีจำนวน 11 เพลง ได้แก่

1. เพลงล่องแม่ปิง
2. เพลงปราสาทไหว
3. เพลงฤๅษีหลงถ้ำ
4. เพลงสาวไหม
5. เพลงล่องน่าน
6. เพลงพม่า
7. เพลงไทใหญ่
8. เพลงซออื่อ
9. เพลงตั้งเชียงใหม่
10. เพลงจะปุ
11. เพลงละม้าย (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 99)

2.3.2 ผลงานด้านการควบคุมการบรรเลงและการแสดง

ผลงานด้านการควบคุมการบรรเลงและการแสดงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ การบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาประกอบการแสดง ถวายพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราชบรมนาถบพิตร, สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จรับพระราชอาคันตุกะ ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

การบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทยประกอบการแสดง ถวายพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี, ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่

ควบคุม ฝึกซ้อม นักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ บรรเลงดนตรีไทย วงมโหรี เนื่องในงานสายใจไทย ประจำปี 2522 ณ ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นองค์ประทาน

ควบคุม ฝึกซ้อม นักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ บรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย เนื่องในงานสายใจไทย ประจำปี 2526 ณ ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ สมเด็จพระ-กนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นองค์ประธาน เป็นวงดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ใหญ่ที่สุด มีผู้บรรเลงและขับร้อง จำนวน 370 คน

ควบคุม ฝึกซ้อม นักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ บรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย วงลานนามหาดุริยางค์ เนื่องในการแสดงประจำปี 2526 ของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ณ โรงละครวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่

ควบคุม ฝึกซ้อม นักเรียนของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ร่วมบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา เนื่องในงานครบรอบ 200 ปี กรุงรัตนโกสินทร์ ณ โรงละครแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

ควบคุม ฝึกซ้อมการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา ถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ น้ำตกแม่สา จังหวัดเชียงใหม่

ควบคุม ฝึกซ้อมการบรรเลงประกอบการแสดงชุดต่าง ๆ ของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่

ควบคุม ฝึกซ้อมการบรรเลงดนตรี ประกอบการแสดงละคร เรื่องเจ้าหญิงแสนหวี ของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่

ควบคุม ฝึกซ้อมการบรรเลงดนตรี ประกอบการแสดงละคร เรื่องสาวเครือฟ้า ของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 2.9 วงลานนามหาดุริยางค์ ณ โรงละครวิทยาลัยนาฏศิลปะเชียงใหม่
ที่มาภาพ : เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 11 ตุลาคม 2562)

2.3.3 ผลงานด้านการประพันธ์เพลง

ผลงานด้านการประพันธ์เพลงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ เพลงโหมโรงเอื้องเงิน โดยได้รับแรงบันดาลใจจากเพลงโหมโรงเอื้องคำ ของครูมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ) เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงขออนุญาตครูมนตรี ตราโมท (ศิลปินแห่งชาติ) แต่งโหมโรงเอื้องเงิน สามชั้น เพื่อให้เป็นเพลงคู่กัน นับเป็นเพลงที่นิยมบรรเลงกันมากในขณะนั้น (พูนพิศ อมาตยกุล, 2530: 99)

เพลงสาวไหม เดิมเป็นเพลงท่อนเดียว ต่อมาเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ได้ประพันธ์ให้มีท่อน 2 และใช้ประกอบการแสดงชุด ฟ้อนสาวไหม ของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่

การประพันธ์เนื้อร้อง (ซอ) ประกอบเพลงอื่่

2.3.4 ผลงานด้านการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทย

ผลงานด้านการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและเครื่องดนตรีไทยของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ สร้างซอสามสายงา ถวายสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพ-รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในนามเจ้านายฝ่ายเหนือ

สร้างสะล้องา ซึงประกอบงา สะล้อสามสาย จะเข้ประกอบงา ถวายสมเด็จพระกนิษฐา-ธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่

สร้างเครื่องดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนาประกอบงา

สร้างเครื่องดนตรีไทย งาช้าง ให้กับเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่

สร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นเมือง ภายใต้ชื่อโรงงานเชียงใหม่การดนตรี จำหน่ายซอสามสาย ซอด้วง ซออู้ จะเข้ กระจับปี่ สะล้อ ซึง ปัจจุบันอยู่ในการดูแลของเจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่

ภาพที่ 2.10 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นำขิมถวาย
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ณ โรงละครวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่
ที่มาภาพ : เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ (ผู้วิจัยบันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 11 ตุลาคม 2562)

2.3.5 ผลงานด้านการสร้างสรรค์และพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนา

ผลงานด้านการสร้างสรรค์และพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่

1. เป็นผู้ริเริ่มการบรรเลงเพลงไทย สำเนียงลาว ด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา เช่น ตับลาวเจริญศรี เพลงลาวคำหอม สองชั้น เพลงลาวเสี่ยงเทียน สองชั้น เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

> *วงพื้นเมืองบางครั้งก็เอาเพลงไทยมาเล่น แต่เพลงจะเป็นสำเนียงลาว เช่น ตับลาว เพลงลาวคำหอม ลาวสวยรวย ลาวเสี่ยงเทียน ลาวจ้อย ลาวดวงเดือนจะเล่นอย่างงานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญ เพราะเพลงมันหมดแล้ว แล้วนักดนตรีที่ไปกันก็เรียนดนตรีไทยกันด้วยอยู่แล้ว ก็เอาเพลงมาเล่น ไม่ต้องต่ออะไร ก็เล่นกันได้ แค่ปรับ ๆ นิ้วนิดหน่อย ไม่มีการสอน* (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

2. เป็นผู้ริเริ่มวงสะล้อซึงผสมขิม ช่วงปี พ.ศ. 2519 ใช้สำหรับบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนาและเพลงไทย สำเนียงลาว

ท่านเป็นคนแรก ในเชียงใหม่ ที่ใช้ขิมมาผสมในวงดนตรีพื้นเมือง ประมาณปี 2519-2520 เวลาที่ซ้อมท่านจะเอาขิมมาตีเล่น พวกเด็กก็เล่นพื้นเมืองกันไป เพราะมาก จำฝังในหัวเลย เห็นเจ้าลุงตีขิม พวกเราเล่นซึงสะล้อ เพราะนะ ขิมมันจะลดความแหลมของสะล้อ เติมความหวานเข้ามา เพลงที่เล่นก็พื้นเมือง แล้วก็เล่นเพลงประเภทสองชั้น (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

3. เป็นผู้ริเริ่มวงสะล้อซึงผสมขิมเหล็ก

4. การสร้างสะล้อสามสาย

5. การใส่ลูกบิดกีตาร์เข้าไปในเครื่องดนตรีล้านนา (ซึง)

6. การสร้างเครื่องดนตรีจำลองขนาดเล็ก สำหรับเป็นของที่ระลึก

ภาพที่ 2.11 สะล้อสามสายประกอบงา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 11 ตุลาคม 2562

2.3.6 ผลงานด้านการบันทึกเสียง

ผลงานด้านการบันทึกเสียงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ การบันทึกเสียง อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 1-3 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่ คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

การบันทึกเสียง การบรรเลง ปี่จุม เพลงฟ้าบ่กีดกั้นหัวใจ๋ (ซอไทใหญ่) ขับซอโดย เจ้าโสภา เพ็งพุ่ม ประพันธ์เนื้อร้อง (ซอ) โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ มณี พยอมยงค์ (ศิลปินแห่งชาติ) ประกอบภาพยนตร์ เรื่อง เลือดสุพรรณ ปีพ.ศ. 2522

บรรเลงดนตรีไทย เนื่องในงานดารารัศมีรำลึก เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ ช่อง 8 ลำปาง

บรรเลงดนตรีไทย โดยคณะดนตรีไทย จังหวัดเชียงใหม่ ของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่ เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง

ภาพที่ 2.12 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 1 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่ คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 3 ตุลาคม 2562

ภาพที่ 2.13 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 2 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่ คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 3 ตุลาคม 2562

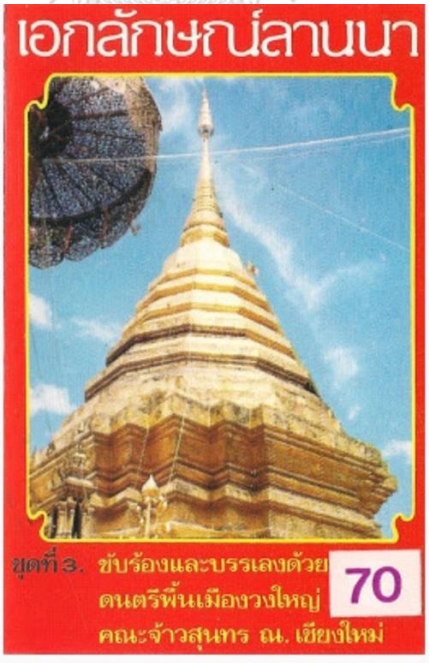

ภาพที่ 2.14 อัลบั้ม เอกลักษณ์ลานนา ชุดที่ 3 บรรเลงด้วยวงดนตรีพื้นเมือง วงใหญ่ คณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 3 ตุลาคม 2562

ภาพที่ 2.15 การบรรเลงวงเครื่องสายผสมขิม ของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่
เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่บรรเลงขลุ่ย
ที่มาภาพ : รัชดา ขัตติสะ บันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 21 ตุลาคม 2563

ภาพที่ 2.16 การบรรเลงวงเครื่องสายผสม ของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่
เผยแพร่ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่บรรเลงซอสามสาย
ที่มาภาพ : รัชดา ขัตติสะ บันทึกภาพจากต้นฉบับเมื่อ 21 ตุลาคม 2563

2.3.7 รางวัลที่ได้รับ

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ได้รับรางวัลจากผลงานด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ได้พิจารณาผลงาน รางวัลดีเด่น ประจำปี 2528 ในการผลิตผลงานเพื่อเยาวชน ประเภทสื่อชาวบ้าน

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้พิจารณาให้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ ประจำปี 2528 เนื่องจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถึงแก่กรรม เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ เข้ารับพระราชทานรางวัลแทนบิดา

โครงการยกย่องเชิดชูเกียรติศิลปินผู้ล่วงลับ โดย กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ประกาศให้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นบูรพศิลปิน พุทธศักราช 2559 สาขาศิลปะการแสดง ซึ่งมีคุณูปการต่องานด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติ อันเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม ควรค่าแก่การยกย่อง ซึ่งอนุชนรุ่นต่อมาได้พัฒนาสืบทอดให้เจริญก้าวหน้ามาจนปัจจุบัน

ภาพที่ 2.17 โล่รางวัลดีเด่น ประจำปี 2528 ในการผลิตผลงานเพื่อเยาวชน ประเภทสื่อชาวบ้าน
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 11 ตุลาคม 2562

ภาพที่ 2.18 ภาพโล่รางวัล ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางค์ ประจำปี 2528
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 11 ตุลาคม 2562

จากการศึกษาชีวประวัติและผลงาน พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เกิดและเติบโตในตระกูลเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ จึงมีโอกาสศึกษาความรู้ดนตรีไทยตั้งแต่ในช่วงแรกที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมี โปรดฯ ให้นำดนตรีมาเผยแพร่ เมื่อถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ในพระราชชายาเจ้าดารารัศมีจึงโปรดฯ ให้เรียนดนตรีไทยในคุ้มหลวง โดยเรียนเครื่องสายไทย อีกทั้งยังได้เรียนดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนากับบิดาจึงซึมซับดนตรีพื้นเมืองล้านนามาตั้งแต่วัยเด็ก จนเป็นผู้มีความสามารถโดดเด่นในการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา จึงได้รับเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนาของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ นอกจากนั้นยังมีฝีมือในการสร้างเครื่องดนตรี ซึ่งเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้นำเอากลวิธีการบรรเลงของดนตรีไทยมาพัฒนาการสร้างเครื่องดนตรีสะล้อและซึง ให้มีขนาดและระดับเสียงต่าง ๆ กัน อีกทั้งยังสร้างสะล้อสามสายและนำลูกบิดกีตาร์มาใช้กับซึง เพื่อแก้ไขปัญหาระดับของเสียงที่ลดลงระหว่างการบรรเลง พัฒนาวิธีการบรรเลงและการประสมวงสะล้อซึง จนมีมาตรฐาน เป็นแบบแผนที่ได้รับยอมรับและแพร่หลายในวงกว้าง นอกจากนั้นยังริเริ่มการบรรเลงเพลงไทยสำเนียงลาวด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา การริเริ่มวงสะล้อ ซึงผสมขิมและขิมเหล็ก อีกทั้งยังมีผลงานการประพันธ์เพลง เช่น การประพันธ์เพลงโหมโรงเอื้องเงินและเพลงสาวไหม จึงได้รับรางวัล ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ ประจำปี 2528

บทที่ 3
การพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

การศึกษาบทบาทของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในการพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนา จากการศึกษาข้อมูล หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ พบว่าเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผู้ริเริ่มการพัฒนาเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา คือ สะล้อและซึง เป็นผู้วางแบบแผนรูปแบบการประสมวงสะล้อ ซึง พัฒนาวงสะล้อ ซึง และพัฒนารูปแบบการจัดวงสะล้อซึง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.1 การพัฒนาเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา สะล้อและซึง

สะล้อและซึง เป็นเครื่องดนตรีดั้งเดิมที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของคนล้านนา จะเห็นได้จากการใช้สะล้อและซึงเพื่อความบันเทิงและในการแอ่วสาว เครื่องดนตรีจึงไม่มีขนาดและรูปแบบที่กำหนดไว้เป็นมาตรฐาน แต่มีขนาดที่พอเหมาะแก่การนำติดตัว วิมล วิโรจพันธุ์และคณะ ได้กล่าวถึงเครื่องดนตรีล้านนาประเภท สะล้อและซึง ว่า สะล้อ ซึง เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมบรรเลงเดี่ยว และใช้ในการแอ่วสาว ขนาดของเครื่องดนตรีพอที่จะนำติดตัวไปได้ ส่วนมากจะใช้เสียงดนตรีเป็นเพื่อนเดินทาง หรือบรรเลงในกลุ่มเพื่อนฝูงที่ไปรวมกัน หากนำเครื่องดนตรีไปก็สามารถบรรเลงร่วมกันเป็นวงได้

> *เครื่องดนตรีที่นิยมเล่นเดี่ยว มักเป็นเครื่องดนตรีที่มีขนาดพอถือติดตัวได้และมีเสียงไม่ดังจนเกินไป ประเพณีการแอ่วสาวสมัยก่อน หนุ่ม ๆ มักจะมีเครื่องดนตรีติดตัวไปด้วย เช่น พิณเพี๊ยะ ซึง สะล้อ เป็นต้น การเล่นส่วนใหญ่จะเล่นไปตามทางเดิน เพื่อให้เสียงดนตรี ทำหน้าที่เป็นเพื่อนเดินทางหรืออาจเล่นในหมู่พรรคพวกที่ชุมนุมกันเป็นแห่ง ๆ เช่น สะพาน ทางแยก หากมีคนนำเครื่องดนตรีไป ก็สามารถบรรเลงผสมเป็นวงร่วมกันได้* (วิมล วิโรจพันธุ์และคณะ, 2551: 262-263)

สะล้อ ซึง แต่เดิม เป็นเครื่องดนตรีที่จะใช้ในการแอ่วสาวและเพื่อความบันเทิง โดยทั่วไปสะล้อ ซึง ไม่มีขนาดของเครื่องดนตรีที่กำหนดตายตัว แล้วแต่ผู้สร้างจะสร้างสรรค์ขึ้นมา การสร้างจะเป็นรูปแบบง่าย ๆ โดยได้รับการวิธีการและแบบอย่างจากบรรพบุรุษ ดังที่ ธีรยุทธ ยวงศรี กล่าวถึง สะล้อ ซึง ไว้ว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

> *ส่วนมากเป็นเครื่องดนตรีที่มีไว้เพื่อประเทืองอารมณ์ และเป็นอุปกรณ์ในการแอ่วสาว (เกี้ยวสาว) ของบรรดาบ่าว ๆ (หนุ่ม) มักเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า เครื่องดีด เครื่องสี อันได้แก่ เปี๊ยะ สะล้อ หรือตะล้อ ซึง รวมทั้งขลุ่ยและปี่ ประดิษฐ์ขึ้นมาเองอย่างง่าย ๆ โดยได้รับแบบอย่างและวิธีการมาจากบรรพบุรุษ การบรรเลงไม่มีกฎเกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้น* (ธีรยุทธ ยวงศรี, 2530: 22)

ต่อมาปีพ.ศ. 2514 เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในฐานะ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ได้คิดปรับปรุงและสร้างสรรค์ สะล้อ ซึงที่มีมาแต่เดิมนั้น ให้มีลักษณะและมีคุณภาพของเสียงที่เป็นมาตรฐานเนื่องจากเครื่องดนตรีที่สร้างกันมาแต่เดิมนั้นขาดความประณีตและ

คุณภาพของเสียงไม่ดีเท่าที่ควร เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงได้นำวิธีการสร้างเครื่องดนตรีไทย มาใช้พัฒนาเครื่องดนตรีสะล้อ ซึง ครูรักเกียรติ ปัญญายศ กล่าวถึงการพัฒนา สะล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เจ้าลุงเป็นคนที่ออกแบบ ซึง สะล้อ โดยมีสะล้อสามอย่าง สะล้อหลวงหรือสะล้อสามสาย สะล้อกลาง สะล้อเล็ก ซึงเล็ก ซึงกลางแล้วก็ซึงหลวง สมัยเจ้าลุงจะเป็นแบบนี้ รูปแบบที่ชัดเจน แต่ในอดีตต่างคนต่างมีเครื่องดนตรีอะไรก็เล่นกัน ผสมผสานกันไป ไม่กำหนดว่ากี่ชิ้น” (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

3.1.1 การพัฒนาเครื่องดนตรี ประเภทสะล้อ

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนาสะล้อ โดยกำหนดให้มี 3 ขนาด คือ สะล้อเล็ก สะล้อกลาง และสะล้อใหญ่ โดยสร้างจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ชิงชัน ไม้ประดู่ ไม้มะเกลือ คันสะล้อจะมีขนาดที่ต่างกัน ความยาวของคันสะล้อเล็ก ประมาณ 40 เซนติเมตร ความยาวของคันสะล้อกลาง ประมาณ 55 เซนติเมตร ความยาวของคันสะล้อใหญ่ ประมาณ 70 เซนติเมตร กลึงให้ได้รูปร่างและสัดส่วนตามที่กำหนดไว้ หัวสะล้อ และลูกบิดสะล้อ ทรงขุน พัฒนาให้สวยงามขึ้นจากเดิม ลักษณะคล้ายหัวขุนของหมากรุก ส่วนของกะโหลกสะล้อ เป็นส่วนที่สำคัญในการสร้างสะล้อ จะคัดเลือกกะลามะพร้าวที่มีอายุ 2 ปี ขึ้นไป กะลาสีดำ จะมีความกังวานของเสียงมากกว่า กะลามะพร้าวขนาดเล็กจะใช้กับสะล้อเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลาง 13 เซนติเมตร กะลามะพร้าวขนาดกลางสำหรับสะล้อกลาง เส้นผ่าศูนย์กลาง 10 เซนติเมตร กะลามะพร้าวขนาดใหญ่สำหรับสะล้อใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลาง 15 เซนติเมตร และด้านหลังจะทำเป็นรูปใบโพธิ์ ส่วนคันชักสะล้อ หรือ ก่งสะล้อ จะใช้ไม้กลึงให้สวยงามและใช้สายเอ็นขนาดเล็กนำมาขึง ส่วนหน้าของสะล้อจะใช้ไม้แผ่นบางปิดหน้า สายสะล้อใช้สายกีตาร์เบอร์ B2 แทนลวดโลหะทั่วไป หย่องสำหรับพาดสาย เป็นรูปสามเหลี่ยม รัดอกใช้หวายถักอย่างประณีตคงทน (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555:37-39)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพที่ 3.1 สะล้อสามสาย สะล้อกลาง สะล้อเล็ก

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.2 หัวสะล้อ ลูกบิดสะล้อ

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.3 หัวสะล้อ ลูกบิดสะล้อ ทวนสะล้อ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.4 ทวนสะล้อ กะโหลกสะล้อ ตีนสะล้อ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.5 ตีนสะล้อ ที่ใช้ลูกกระสุนติดไว้
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.6 กะโหลกสะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.7 คันชักสะล้อและหมุดสำหรับเกี่ยวหางม้า
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 3.8 ปลายคันชักสะล้อ สำหรับมัดปมของหางม้า
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.9 หน้าสะล้อ สายสะล้อ หย่อง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.10 รัดอกสะล้อ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

นอกจากนั้นเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังได้พัฒนาสะล้อใหญ่ให้เป็นสะล้อสามสาย โดยการเพิ่มลูกบิดเข้าไป ให้เป็น 3 สาย เพื่อให้ช่วงเสียงที่มากขึ้น มีระดับเสียงต่ำ มีคนบรรเลงสะล้อสามสายได้น้อย ในวงสะล้อ ซึง จะใช้สะล้อใหญ่หรือใช้สะล้อสามสายแทนก็ได้ ดังนี้

ครูบัณฑิต ศรีบัว กล่าวถึงสะล้อสามสาย ไว้ว่า “เจ้าลุงก็บอกว่า น่าจะมีสะล้อที่ตัดเสียง เสียงต่ำลง ให้คุมวงได้ ท่านก็คิดให้เป็นสะล้อสามสาย แต่คนเล่นมีน้อย ไม่นิยมเท่าไหร่ แต่ตอนเจ้าลุง ก็มีเล่นกัน พอท่านเสียก็ไม่เห็นมีใครเอามาใช้แล้ว” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย กล่าวถึง สะล้อสามสาย ไว้ว่า “จากนั้นก็มีสะล้อสามสาย เจ้าลุงเป็นคนทำขึ้น พัฒนามาจากสะล้อใหญ่ เติมลูกบิด เจาะเข้าไป ทำให้ช่วงเสียงของสะล้อมากขึ้น สะล้อใหญ่กับสะล้อสามสายใช้แทนกันได้” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 3.11 สะล้อสามสาย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.12 หัวสะล้อสามสาย ลูกบิดสะล้อสามสาย
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

การกำหนดการตั้งเสียง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้กำหนดให้สะล้อเล็กและสะล้อใหญ่ ตั้งเสียงลูก 3 ส่วนสะล้อกลางตั้งเสียงลูก[1] 4 ดังที่ ครูจตุพร วงศ์ฝั้น ได้อธิบายการตั้งเสียงสะล้อของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “สมัยครูเรียนกับเจ้าลุง จะเป็นขนาดเล็กสุดเป็นลูก 3 ซึงเล็ก สะล้อเล็กกับซึงใหญ่ สะล้อใหญ่เป็นลูก 3 คู่ 5 เสียงโด ซอล ซึงกลาง สะล้อกลางเป็นลูก 4 เป็นเสียงซอล โด สลับกัน เจ้าลุงมาจัดระบบ จัดขนาดผสมเครื่องดนตรีให้มีเสียงที่กลมกลืน มีเสียงแหลม เสียงทุ้มให้อุ้มกันไป” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2562)

Chulalongkorn University

ครูบุญถึง พระยาชัย อธิบายการตั้งเสียงสะล้อสามสาย ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ดังนี้ “สะล้อสามสาย คือ สะล้อใหญ่ ที่เจาะรูใส่ลูกบิดเพิ่มเข้าไป ให้มี 3 สาย การตั้งเสียงของสะล้อสามสาย จึงตั้งเสียงแบบลูก 3 และลูก 4 รวมกัน จะเทียบเสียงสายที่ 1 เสียงโด สายที่ 2 เสียงซอล

[1] ครูรักเกียรติ ปัญญายศ อธิบาย คำว่า ลูก ในระบบเสียงของดนตรีพื้นเมืองล้านนา ว่า *“คำว่า ลูก คือการเรียกสิ่งที่ออกมาทางกายภาพ แล้วมีเสียงให้ได้ยิน อย่าง กดนมที่ 3 ของสายเอกแล้วไปตรงกับสายทุ้ม เค้าจะเรียกว่า ลูก 3 ถ้าเป็นลูก 4 กดนมที่ 4 เท่ากับเสียงสายทุ้ม ข้างบน ก็จะเรียกว่าลูก 4 ถ้าเทียบเสียงเป็น ลูก 3 คือ คู่5 เสียงโด เสียงซอล ส่วนลูก 4 คือ คู่ 4 เสียงซอล เสียงโด มีอยู่สองอย่างเท่านั้น มักจะเรียกว่า ซึงลูก 3, ซึงลูก 4, สะล้อลูก 3, สะล้อลูก 4”* (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

แล้วค่อยเทียบเสียงจากสายที่ 2 ไปหาเสียงของสายที่ 3 เสียงซอล การเทียบเสียง จะใช้ขลุ่ย” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

จากข้อมูล สามารถสรุปได้ว่า การตั้งเสียงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นั้น จะตั้งเสียงโดยใช้ขลุ่ยเป็นหลัก ตั้งเสียงสะล้อเล็ก เป็นลูก 3 สายเอกเสียงซอล สายทุ้มเสียงโด ตั้งเสียงสะล้อกลาง เป็นลูก 4 สายเอกเสียงโด สายทุ้มเสียงซอล ตั้งเสียงสะล้อใหญ่ เป็นลูก 3 สายเอกเสียงซอล สายทุ้มเสียงโด และตั้งเสียงสะล้อสามสาย เป็นลูก 4 และลูก 3 สาย 1 เสียงโด สาย 2 เสียงซอลและสาย 3 เสียงโด

การตั้งเสียงของสะล้อลูก 3

สะล้อเล็ก	สายเปล่า	นิ้วชี้	นิ้วกลาง	นิ้วนาง	นิ้วก้อย
สายเอก	ซอล	ลา	ที	โด	เร
สายทุ้ม	โด	เร	มี	ฟา	

ตารางที่ 3.1 ตารางระบบคู่เสียงสะล้อลูก 3

การตั้งเสียงของสะล้อลูก 4

สะล้อกลาง	สายเปล่า	นิ้วชี้	นิ้วกลาง	นิ้วนาง	นิ้วก้อย
สายเอก	โด	เร	มี	ฟา	ซอล
สายทุ้ม	ซอล	ลา	ที	โด	เร

ตารางที่ 3.2 ตารางระบบคู่เสียงสะล้อลูก 4

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

การตั้งเสียงลูก 4 และลูก 3 ของสะล้อสามสาย

สะล้อสามสาย	สายเปล่า	นิ้วชี้	นิ้วกลาง	นิ้วนาง	นิ้วก้อย
สายหนึ่ง	โด	เร	มี	ฟา	ซอล
สายสอง	ซอล	ลา	ที	โด	เร
สายสาม	โด	เร	มี	ฟา	ซอล

ตารางที่ 3.3 ตารางระบบคู่เสียงสะล้อสามสาย

3.1.2 การพัฒนาเครื่องดนตรี ประเภทซึง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนาซึง ให้มี 3 ขนาด คือ ซึงเล็ก ซึงกลางและซึงหลวง เช่นเดียวกันกับสะล้อ กล่าวคือ

กำหนดให้ซึงเล็ก วัดหน้ากว้างประมาณ 8 นิ้ว ส่วนซึงกลางวัดหน้ากว้างประมาณ 12 นิ้ว และซึงหลวงวัดหน้ากว้างประมาณ 14 นิ้ว (ณัฐพงษ์ จิตรอารีวงค์, 2563:16)

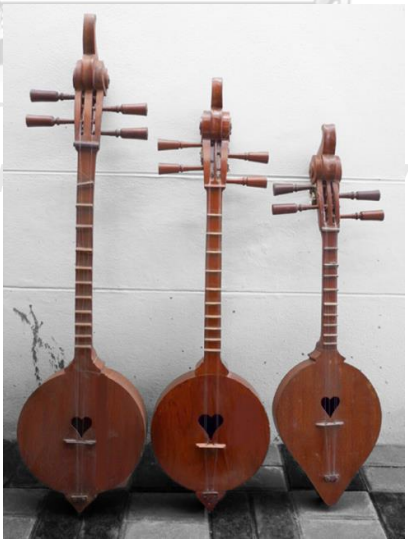

ภาพที่ 3.13 ซึงหลวง ซึงกลาง ซึงเล็ก

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

การพัฒนาซึง ในลักษณะเฉพาะของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ หัวซึง, ตัวซึง, การเพิ่มลูกบิดกีตาร์, พัฒนาการสร้างซึงด้วยวัสดุทดแทน และการกำหนดการตั้งเสียง

หัวซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นจุดเด่นของซึง ออกแบบส่วนปลายทวนซึง ให้โค้งมนคล้ายก้นหอย ตามแบบศิลปะเชียงแสน จะเรียกกันว่า ซึงหัวม้วน (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555:39)

ภาพที่ 3.14 คันทวน, หัวซึง, ก๊อบสำหรับกดเสียง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chu

ภาพที่ 3.15 หัวซึง หัวม้วน
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ตัวซึง ขัดมัน ผิวเรียบ ทาด้วยน้ำมันเคลือบเงาและไม่เคลือบเงา เพื่อโชว์ความสวยงามของลายไม้ มีความพิถีพิถันในการเลือกไม้มาสร้างตัวซึง จะต้องไม่มีตาไม้หรือรอยตำหนิ เนื้อไม้ไม่แตกง่าย มีความคงทนถาวร (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555: 39)

ภาพที่ 3.16 ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

การสร้างซึงโดยใช้วัสดุทดแทน เนื่องจากการสร้างซึงแต่เดิม มักจะทำจากไม้จริงทั้งหมด การต่อมาไม้หายากขึ้น รวมถึงการผลิตที่ไม่ทันต่อความต้องการของตลาด เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงคิดค้นการสร้างกล่องเสียงโดยใช้ไม้อัดดัดเป็นวงกลม สำหรับซึงที่มีคุณภาพทั่วไป ซึ่งเป็นการประหยัดเวลาและได้เสียงที่ดังกังวาน จะเรียกซึงลักษณะนี้ว่า ซึงประกอบ (ปรเมศวร์ สรรพศรี, 2555:73)

ภาพที่ 3.17 กล่องเสียงซึงประกอบ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.18 กล่องเสียงซึงขุดและกล่องเสียงซึงประกอบ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.19 ซึงขุดและซึงประกอบ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

การเพิ่มลูกบิดกีตาร์ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนาคุณภาพเสียงซึง โดยการเพิ่มลูกบิดกีตาร์เนื่องจากปี พ.ศ. 2526 จากวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ จัดการบรรเลงดนตรีครั้งยิ่งใหญ่ โดยใช้ชื่อว่า ลานนามหาดุริยางค์ เป็นวงขนาดพิเศษ ได้รับแนวคิดมาจากวงมหาดุริยางค์ ของครูประสิทธิ์ ถาวร ในการบรรเลงดนตรี ลานนามหาดุริยางค์เป็นการผสมผสานกันของดนตรีพื้นเมืองล้านนากับดนตรีไทย แต่เนื่องจากเครื่องดนตรีพื้นเมืองที่ใช้บรรเลงนั้นมีจำนวนมากและมีปัญหาสายของซึงลดระหว่างการบรรเลง ส่งผลให้เสียงของเครื่องดนตรีไม่ตรงกัน โดยปกติของวงพื้นเมืองล้านนาเมื่อผู้บรรเลงรู้ว่าเสียงของเครื่องดนตรีตนเองไม่ตรงกับเสียงของเครื่องอื่นก็จะตั้งสาย บิดลูกบิดจากนั้นจึงจะตอกลูกบิดลงกับพื้น เพื่อให้เกิดความแน่นของลูกบิด การบรรเลงซึงในวงลานนามหาดุริยางค์จึงเกิดเสียงรบกวนเป็นอันมากและเสียอรรถรสในการฟัง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงคิดที่จะแก้ไขปัญหานี้ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากกีตาร์ ว่าตั้งเสียงง่ายและเมื่อบรรเลงเป็นเวลานาน แต่เสียงก็ไม่

ลดลง ด้วยเหตุนี้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงนำเอาลูกบิดของกีตาร์มาติดไว้ด้านหลังลูกบิดซึง ดังที่เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ เล่าว่า

> *อย่างซึงทั่วไปจะเป็นลูกบิดไม้ธรรมดา แต่ตอนมหาดุริยางค์พ่อก็มาคิดหนักว่าจะทำอย่างไรดี เพราะว่าสายมันลด เวลาเล่น ๆ ไปแล้วสายมันลด เสียงจะไม่เท่ากัน ปกติของวงพื้นเมือง เวลารู้ตัวว่าเสียงไม่เท่ากันแล้ว ก็จะหมุน ๆ แล้วก็ตอกให้แน่น ก็จะเสียอรรถรสในการฟัง ทีนี้พ่อไปดูกีตาร์ ว่าทำไม กีตาร์ฝรั่งดีดได้ทั้งวันทั้งคืน เสียงไม่ลง ตั้งง่าย ไปดูแล้วเอามาลองใส่ ล็อกไว้ข้างหลัง พ่อก็ไปเอาลูกบิดกีตาร์มาใส่* (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นคนแรกที่มีแนวคิดที่นำลูกบิดกีตาร์มาใส่ในเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ด้วยแนวคิดนี้มีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ถึงขั้นกล่าวกันว่าเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผู้ทำลายวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา ดังที่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ มณี พยอมยงค์ (ศิลปินแห่งชาติ) ให้กำลังใจเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ดังที่เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่ เล่าว่า

> *พ่อเป็นคนแรกที่ทำ แต่ก่อนที่จะมีคนทำตามนะ เจ้าพ่อโกรธเป็นฝืนเป็นไฟ เพราะว่า ตอนนั้นมีหนังสือเชิญมาจากชมรมอนุรักษ์ ที่ตึกชีววิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เหมือนกับสัมมนา เอาศิลปินไป เอาเจ้าสุนทร ไปด้วยแล้วทีนี้คนว่าก็มี ว่าเจ้าสุนทร เป็นคนทำลายเอกลักษณ์ล้านนา กลับมาบ้านโมโห ใครจะเชิญไปไหน ไม่ไปอีกเด็ดขาด จน อ.มณี พยอมยงค์ ได้มาที่บ้านมากล่อมเจ้าลุง ความคิดของคน ใครจะว่าอะไรช่างเขา แต่เราทำ ก็เป็นเอกลักษณ์ของเรา ถ้าไม่ได้แบบนี้จะไปเล่นเป็นร้อยได้ยังไง* (เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ยังคงผลิตซึงที่ใช้ลูกบิดกีตาร์ ในการผลิตซึงถึงแม้จะมีการต่อต้านก็ตาม ต่อมาภายหลังก็มีช่างผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา นำเอาแนวคิดนี้ มาใช้ผลิตซึง จนได้รับความนิยมและแพร่หลาย ดังที่ช่างบุญมา สะตุ่น เล่าว่า

> *เรื่องลูกบิดกีตาร์ เจ้าลุงก็เอามาใส่ คนเขาก็ว่าไม่ควรเอามาใส่ต่อต้านแต่ก็ไม่เลิกทำ พอเดียวนี้เขาก็เลียนแบบ ก็ว่าไม่ผิดกฎอะไร เครื่องพื้นเมืองกับเครื่องดนตรีไทยเอามารวมกันได้หมด ลูกบิดไม้มันอยู่ไม่แน่น*

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ใช้ลูกบิดกีตาร์มันแน่นมันขึ้นง่าย จากนั้นก็เลยใช้มาตลอด (บุญมา สะตุ่น, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.พูนพิศ อมาตยกุล เล่าไว้ว่าจากแนวคิดการนำลูกบิดกีตาร์มาใส่ในเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถือเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดีเยี่ยม เพราะได้ทำการซ่อนลูกบิดกีตาร์ ไว้ด้านหลังลูกบิดไม้ของเดิม ซึ่งทำให้ไม่สามารถเห็นลูกบิดกีตาร์ได้ และเมื่อปี พ.ศ.2528 ได้มีการเสนอชื่อเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เข้าพิจารณารางวัลศิลปินแห่งชาติ คณะกรรมการผู้พิจารณาในตอนนั้น ใช้ประเด็นนี้และไม่เห็นด้วยซึ่งแนวคิดนี้ โดยให้ความเห็นว่า เป็นการนำเอาเทคโนโลยีไปใส่ในเครื่องดนตรีโบราณ

เจ้าสุนทรเป็นคนที่พลิกผันซึงเชียงใหม่มาใส่ลูกบิดกีตาร์ แล้วด้วยเหตุนี้ ทำให้ท่านไม่ได้เป็นศิลปินแห่งชาติ เพราะโดนค้านว่าเอาเทคโนโลยีไปใส่ในเครื่องดนตรีโบราณ ผมเป็นกรรมการนั่งทำตาปริบ ๆ พูดไม่ออกเลย เพราะคนที่ค้านคือ ผู้บริหารชั้นสูงของกระทรวงศึกษาธิการ เจ้าสุนทรถือว่าเขาเก่ง ซ่อนลูกบิดไว้ด้านหลัง มองไม่เห็น ตัวสะล้อยังคงเป็นแบบของเชียงใหม่ ทำตัวซึงแต่ซ่อนลูกบิดเล็ก ๆ ไว้ด้านหลัง ฉลาดจะตาย (พูนพิศ อมาตยกุล, สัมภาษณ์, 19 มกราคม 2564)

แนวคิดการใส่ลูกบิดกีตาร์ลงไปในซึง ถือเป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาอย่างแท้จริง โดยผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ ทดลองมาแล้วอย่างดีแล้ว ถึงแม้ว่าการแก้ปัญหานี้นั้น ถือเป็นสิ่งใหม่ในภูมิภาค มีทั้งกลุ่มคนที่เห็นด้วยและกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วย แต่ด้วยความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังคงดำเนินการผลิตซึงที่ใส่ลูกบิดกีตาร์ตลอดมา ซึงที่ใส่ลูกบิดกีตาร์ ยังคงใช้กันเรื่อยมาจนปัจจุบัน นอกจากนั้นจะสังเกตได้ว่า ซึงที่ใส่ลูกบิดกีตาร์ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่นั้น ยังคงมีลูกบิดไม้แบบเดิมคงไว้ เพื่อเป็นการรักษารูปแบบของซึงดั้งเดิม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 3.20 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านหน้า
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.21 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านข้าง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 3.22 หัวซึง ลูกบิดกีตาร์ ด้านหลัง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

การกำหนดการตั้งเสียง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้กำหนดการตั้งเสียงไว้ คือ ซึงเล็กตั้งเสียงลูก 3 ซึงกลางตั้งเสียงลูก 4 และซึงหลวงตั้งเสียงลูก 3 ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับการตั้งเสียงของสะล้อ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

การตั้งเสียงของซึงลูก 3

ซึงเล็ก	สายเปล่า	ก๊อบที่ 1	ก๊อบที่ 2	ก๊อบที่ 3	ก๊อบที่ 4
สายเอก	ซอล	ลา	ที	โด	เร
สายทุ้ม	โด	เร	มี	ฟา	ซอล

ตารางที่ 3.4 ตารางระบบคู่เสียงซึงลูก 3

ซึงหลวง	สายเปล่า	ก๊อบที่ 1	ก๊อบที่ 2	ก๊อบที่ 3	ก๊อบที่ 4
สายเอก	ซอล	ลา	ที	โด	เร
สายทุ้ม	โด	เร	มี	ฟา	ซอล

ตารางที่ 3.5 ตารางระบบคู่เสียงซึงลูก 3

การตั้งเสียงของซึงลูก 4

ซึงกลาง	สายเปล่า	ก๊อบที่ 1	ก๊อบที่ 2	ก๊อบที่ 3	ก๊อบที่ 4
สายเอก	โด	เร	มี	ฟา	ซอล
สายทุ้ม	ซอล	ลา	ที	โด	เร

ตารางที่ 3.6 ตารางระบบคู่เสียงซึงลูก 4

การพัฒนาสะล้อและซึงได้รับการยอมรับ นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายอีกทั้งยังมีขนาดและสัดส่วนงดงาม ดังที่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชนิพนธ์อนุสรณ์ถึงเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ลงในหนังสือ เอื้องเงิน ที่ระลึกงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ณ กู่เจ้านายฝ่ายเหนือ วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่

> *นอกจากจะเป็นนักดนตรีแล้ว เจ้าสุนทร ยังสนใจสร้างเครื่องดนตรีไทย ทั้งเครื่องดนตรีพื้นเมืองและเครื่องดนตรีภาคกลาง เจ้าสุนทรมีความเห็นว่า เครื่องดนตรีพื้นบ้านนั้น หากพิถีพิถันให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมก็จะได้เสียงที่ไพเราะ และหากประดับประดาให้ดี ก็จะงามเป็นที่เชิดหน้าชูตาได้ จึงได้ทำการค้นคว้า ลงมือทำด้วยตนเอง จนได้ขนาดและรูปร่างสัดส่วนที่ดีพร้อม จึงถ่ายทอดวิธีการต่อให้แก่เพื่อนร่วมงาน นับเป็นผู้ที่มีความตั้งใจดี ในการพัฒนาเครื่องดนตรีคนหนึ่ง* (เอื้องเงิน, 2530:2)

จากการศึกษา เรื่องการพัฒนาสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นผู้พัฒนาสะล้อและซึง ให้มีขนาดและความสวยงามของเครื่องดนตรี โดยในขั้นตอนการสร้างเครื่องดนตรีจะเน้นในเรื่องความประณีตและพิถีพิถัน ออกแบบให้มีลักษณะเฉพาะของตนเอง และพัฒนาในเรื่องลูกบิดซึง โดยนำเอาลูกบิดกีตาร์มาใช้ เพื่อประโยชน์ในการตั้งเสียงและเสียงไม่ลดระหว่างการบรรเลง การพัฒนาระบบเสียง กำหนดให้เครื่องดนตรีมีทั้งระดับเสียงสูง เสียงกลางและเสียงต่ำเมื่อนำไปใช้บรรเลงรวมวง จะทำให้เสียงของเครื่องดนตรีมีความกลมกลืนกัน เกิดความไพเราะยิ่งขึ้น

3.2 การพัฒนาวงสะล้อ ซึง

การพัฒนาวงสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีลักษณะสำคัญ คือ การพัฒนาวงสะล้อ ซึง และการพัฒนารูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง กล่าวคือ วงสะล้อ ซึง แต่เดิมเป็นวงที่เกิดขึ้นจากการนำเครื่องดนตรีมาบรรเลงรวมกันในโอกาสต่าง ๆ ไม่มีแบบแผนแน่นอน ต่อมาในช่วงปีพ.ศ. 2457 พระราชชายาเจ้าดารารัศมี เสด็จฯกลับนครเชียงใหม่ ทรงนำเครื่องดนตรีประเภท เครื่องสายไทยมาบรรเลง เหล่าข้าราชบริพารที่มีความสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมือง ก็นำเอาเครื่องดนตรีพื้นเมืองมาบรรเลงร่วมกันจึงเกิดการพัฒนาขึ้นเป็นวง และขยายไปในวงกว้าง ทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ดังที่ ธีรยุทธ ยวงศรี กล่าวถึง วงสะล้อ ซึง ไว้ว่า

> *วงสะล้อซอซึง หรือวงซึงสะล้อ ซึงเป็นวงเฉพาะกิจเมื่อ 500 ปีที่แล้ว อาจยังไม่เรียกได้ว่าสมบูรณ์ เพราะจัดตั้งวงเป็นครั้งคราวและภูมิปัญญาของนักดนตรีในยุคนั้นน่าจะยังไม่พัฒนา ส่วนมากมักจะเป็นนักดนตรีสมัครเล่นและอยู่ในชุมชนปิด ไม่มีการสนิทสนมคบค้าสมาคมกับชาวต่างถิ่นเลย จนถึงปีพ.ศ. 2457 เมื่อพระราชชายาเจ้าดารารัศมี เสด็จกลับมาถึงนครเชียงใหม่ หลังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สวรรคต ได้ทรงนำเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ของราชสำนักภาคกลาง มาบรรเลงร่วมกับข้าราชบริพารที่เคยไปรับใช้ในกรุงเทพ เป็นเหตุให้ข้าราชบริพารที่เป็นชนพื้นเมืองที่มีความรู้ความชำนาญทางดนตรีพื้นเมืองอยู่บ้าง นำเอาเครื่องดนตรีของตนที่มีอยู่ดั้งเดิมมาบรรเลงบ้าง ในที่สุดก็รวบรวมตั้งเป็นวงขึ้น ดังนั้นเมื่อมีการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักการและ*

วิธีการของวง ผู้เป็นมูลนายก็เป็นเหตุให้วงดนตรีพื้นเมืองก้าวขยายกว้างไปมากขึ้นทุกขณะ ครั้นเมื่อรัฐและสถาบันต่าง ๆ ให้การสนับสนุนมากขึ้นเช่นขณะนี้ การดนตรีพื้นเมืองของชาวล้านนาที่มีมาตั้งแต่สมัยหริภุญชัยจึงเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ (ธีรยุทธ ยวงศรี, 2540:5)

วิมล วิโรจพันธุ์และคณะ กล่าวถึงวงสะล้อ ซึง ไว้ว่า วงสะล้อซึง ประกอบด้วยเครื่องดีด คือซึง เครื่องสีคือสะล้อ เป็นหลักของวง มีเครื่องเป่า คือขลุ่ย และมีเครื่องประกอบจังหวะ ใช้บรรเลงในโอกาสต่าง ๆ เช่น การแอ่วสาว การไปเล่นเฮือนเย็น (เพื่อเป็นเพื่อนของคนที่ญาติเพิ่งตายจากไป) จะมารวมกันบรรเลง เรียกว่า กุมกั๋น พอมีการบรรเลงรวมวงบ่อยครั้ง ก็อาจจะชวนกันไปบรรเลงตามงาน เช่นงานทำบุญ งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช ต่อมาได้รับอิทธิพลของดนตรีไทย จึงมีการพัฒนาไปตามหลักของดนตรีไทย

วงสะล้อ ซึง นับเป็นวงเครื่องสาย ที่มีซึงเป็นเครื่องดีด และสะล้อเป็นเครื่องสี เป็นหลักของวง มีเครื่องเป่า คือ ขลุ่ย และมีเครื่องตีประกอบจังหวะ คือ กลอง ฉิ่ง ฉาบ หรือบางวงอาจจะมีฆ้องและกรับประกอบด้วย เดิมทีเดียววงสะล้อซึง ไม่ได้มีอะไรซับซ้อนอย่างนี้ ไม่เพียงแต่ใครมีเครื่องดนตรีประเภทไหน เมื่อนำติดตัว ไปพบกัน เช่น การไปแอ่วสาว หรืออาจเอาเครื่องดนตรีไปเล่น "เฮือนเย็น" เพื่อเป็นเพื่อนของคนที่ญาติเพิ่งตายจากไป รวมไปถึงการไปเล่นช่วงงานบุญที่วัด งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช การพบกันของนักดนตรีในโอกาสดังกล่าว มักจะตั้งเสียงให้ระดับเสียงเข้ากันแล้วบรรเลงร่วมกันที่ชาวบ้านเรียกว่ากุมกั๋น (กุม=ประกอบเข้าด้วยกัน) เมื่อกุมกั๋นบ่อยเข้า ก็จะเป็นที่รู้กันได้ดี คราวมีงานก็จะขอกันไปเล่น ลักษณะการบรรเลงนั้นเรียบง่าย เพลงที่บรรเลงเป็นเพลงพื้นบ้านที่จดจำกันมา เครื่องประกอบจังหวะ อาจมีหรือไม่มีก็ได้ ไม่ได้เคร่งครัด ต่อมาภายหลัง อิทธิพลของดนตรีไทยภาคกลางมามีบทบาท ลักษณะการบรรเลงจึงเริ่มมีหลักเกณฑ์โดยมีมาตรฐานของดนตรีไทยเป็นหลักโดยปริยาย (วิมล วิโรจพันธุ์และคณะ, 2551: 263)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า วงสะล้อ ซึง ถูกใช้บรรเลงในวิถีชีวิต ของชาวล้านนา ต่อมาดนตรีไทยมีบทบาทในล้านนามากขึ้น ส่งผลให้วงสะล้อ ซึง ถูกพัฒนาด้วยระเบียบวิธีการบรรเลงของดนตรีไทยไปด้วย

3.2.1 การพัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึง ให้มีรูปแบบเป็นเครื่องสาม คือมีสะล้อและซึง 3 ขนาด ได้แก่ สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ ซึงเล็ก ซึงกลางและซึงหลวง นอกจากนั้นมีขลุ่ยและเครื่องประกอบจังหวะ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามผู้บรรเลงได้ แต่ยังคงจำนวนไว้ให้เป็นสะล้อ 3 คัน ซึง 3 ตัว ดังนี้

ครูบุญถึง พระยาชัย กล่าวถึงวงสะล้อ ซึง ว่า

> *ลักษณะก็คือ เครื่องสาม ซึงหลวง ซึงกลาง ซึงหน้อย สะล้อก็เหมือนกัน เสียงก็จะแหลมต่างกันไป เครื่องดีด ซึง จะมี 3 ขนาด ใหญ่กลางเล็ก สะล้อก็จะมีใหญ่กลางเล็ก มีลักษณะอย่างละ 3 ชิ้น บางครั้งอาจจะใช้สะล้อกลาง 2 คัน ถ้าไม่มี ไม่พร้อม ก็ให้เห็นเป็นลักษณะ 3 ชิ้น สะล้อใหญ่ กะโหลกก็ใหญ่ไปด้วย เสียงก็จะทุ้ม ๆ จากนั้นก็มีสะล้อสามสาย สะล้อใหญ่กับสะล้อสามสายใช้แทนกันได้ มีขลุ่ยพื้นเมือง ตอนนั้นขลุ่ยพื้นเมืองไม่ค่อยพบ ก็ใช้ขลุ่ยหลิบแทน มีกลองปั๊ง ปั่งปั๊ง ลักษณะเป็นกลองพื้นเมืองเอามาใช้ มีเครื่องกำกับจังหวะ* (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว กล่าวถึงวงสะล้อ ซึง ว่า

> *เจ้าลุงกำหนดแบบแผนขึ้นมา คือเมื่อก่อนมีอะไรก็เอามาเล่นด้วยกัน เท่าที่มีวงพื้นเมือง ตอนแรกเลย ซึง สะล้ออย่างละตัว แบบวงทั่ว ๆ ไป มีอิสระในการบรรเลง ในการรังสรรค์ลำนวนเพลง เจ้าลุงก็มาคิดแบบใหม่ เอาซึง สะล้อ ในราชสำนัก ในคุ้มพระราชชายา ท่านก็เลยเอาซึงมา 1 ชุด สามตัว เล็ก กลางใหญ่ สะล้อ 1 ชุดก็มีสามตัว เล็ก กลาง ใหญ่ เทียบเสียงเป็นคู่สี่ กับคู่ห้า ส่วนรูปแบบการประสมวงของเจ้าลุง ปกติสะล้อจะมีสองสายของเจ้าลุง มีสะล้อสามสายด้วย ส่วนเครื่องอื่น ก็จะเป็นขลุ่ยเมือง*

ถ้าไม่มีก็ใช้ขลุ่ยเพียงออได้ แล้วแต่จะหาได้ ท่านบอกอะไรก็ได้ ที่หาได้เอาเล่นด้วยกัน มีกลองปังปัง ตีเป็นจังหวะ (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ กล่าวถึงวงสะล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “วงของวิทยาลัยที่เจ้าลุงทำ จะเป็น ซึงเล็กคือลูก 3 ส่วนซึงกลางลูก 5 ใน สะล้อจะมี เล็กกลางใหญ่ ในวงก็จะมีขลุ่ย มีกลอง จะมีฉาบ ไม่มีฉิ่ง มามีตอนหลัง วงข้างนอกมีฉิ่ง แต่วงของเจ้าลุงไม่มีฉิ่ง” (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย กล่าวถึงรูปแบบวงสะล้อ ซึง ว่า

วงพื้นเมืองของเจ้าลุง มีฉิ่งนะ เวลาบรรเลงเจ้าลุงจะให้ตีฉิ่งด้วย วงพื้นเมืองใช้บรรเลงเพลงไทยด้วย เป็นเพลงไทยสำเนียงลาว อัตราสองชั้น เพราะพวกเราเรียนดนตรีไทยกันอยู่แล้ว เวลาที่ไปบรรเลงเพลงพื้นเมืองมีทำนองสั้น ๆ บรรเลงวนไปวนมา เมื่อเล่นครบแล้ว ก็มาเล่นเพลงไทยบ้างก็เลยมีฉิ่ง แล้วก็ใช้ตีทุกเพลงไป เพลงพื้นเมืองก็เป็นอัตราสองชั้นเช่นกัน (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564.)

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้นำระเบียบวิธีของดนตรีไทยมาใช้ การประสมวงโดยใช้เครื่องดนตรีประเภทดีด สี ตีและเป่า กำหนดให้ เป็นวงเครื่องสาม ประกอบไปด้วยเครื่องดีดคือ ซึง มี 3 ตัว ได้แก่ ซึงเล็ก ซึงกลางและซึงหลวง เครื่องสีจะเป็น สะล้อ มี 3 คัน ได้แก่ สะล้อเล็ก สะล้อกลาง และสะล้อใหญ่ หรือใช้สะล้อสามสายแทนสะล้อใหญ่ได้ เครื่องเป่าคือ ขลุ่ย สามารถใช้ได้ทั้งขลุ่ยเพียงออและขลุ่ยเมือง ส่วนเครื่องตี จะมีกลองปังปัง และเครื่องประกอบจังหวะ คือ ฉาบ ต่อมาได้นำ ฉิ่ง เข้ามาเป็นเครื่องประกอบจังหวะของวงสะล้อ ซึง ซึ่งทั้งหมดสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความพร้อมของเครื่องดนตรีและผู้บรรเลง เพียงแต่คงไว้ด้วยจำนวนของเครื่องดนตรีสะล้อและซึง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล กล่าวถึงวงสะล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า การพัฒนาวงสะล้อ ซึง จะเน้นในเรื่องเสียงและความกลมกลืน

> *รูปแบบวงที่เจ้าลุงปรับน่าจะเอาเรื่องพลังเสียงมากกว่าและความกลมกลืน สมัยเจ้าลุงใช้ซึงหลวงซึงหลวงกับซึงใหญ่อันเดียวกัน แต่มีข้อจำกัด ซึงหลวงเวลาไปบรรเลงที่ไหนลำบาก เวลาเคลื่อนย้าย มีขนาดใหญ่ ผู้หญิงเล่นลำบาก หลัง ๆ เอาผู้หญิงมาเล่นดนตรีพื้นเมือง สะล้อสมัยครู จะมีสะล้อเล็ก สะล้อคู่ 5 สะล้อสามสาย สมัยเจ้าลุงนะ แต่เดี๋ยวนี้สะล้อสามสายไม่มีแล้ว* (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

กล่าวได้ว่า การพัฒนาวงสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะให้ความสำคัญในเรื่องของเสียง เป็นหลัก จะสังเกตได้จาก จำนวนและขนาดของเครื่องดนตรี ต้องมีเสียงสูง เสียงกลางและเสียงต่ำ ส่งผลให้เมื่อบรรเลงรวมกันเป็นวง ทำให้เกิดความไพเราะ ซึ่งแตกต่างกับการรวมวงที่มีมาแต่เดิม

3.2.2 การพัฒนารูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนารูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง โดยนำเอาการจัดวงของดนตรีไทย มาใช้กับวงสะล้อ ซึง ทำให้เกิดเป็นระเบียบวิธีของวงสะล้อ ซึง ใช้กันในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ และแพร่กระจายโดยลูกศิษย์ ทำให้โรงเรียนต่าง ๆ มีการจัดวงสะล้อ ซึง รูปแบบเดียวกัน ดังที่ ครูบุญถึงพระยาชัยและผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล กล่าวถึงรูปแบบวงสะล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

> *แต่เดิมไม่ได้เป็นวง แถว ๆ บ้านครู เด็ก ๆ ตามหมู่บ้าน คนเขาก็จะมีซึง ตัวนึง กลางคืนเขาก็เล่นกันดีดซึงแอ่วสาว จะมีคนเล่นซึงอยู่ ก็เป็นไปตามที่เจ้าลุงเคยเล่าว่า ตอนเด็กเขาไม่ได้เล่นเป็นวงหรอก หนุ่ม ๆ เขาเอาไปเที่ยวเกี้ยวสาว ซึงกับสะล้อเขาก็เอาไป ต่างคนต่างไป ทีนี้มาเจอกันก็มาเล่นด้วยกันนิด ๆ หน่อย ๆ จนวิทยาลัยนาฏศิลปไปตั้ง เจ้าลุงได้จัดสรร ก็จัดให้ครบถ้วน ผสมผสานให้เป็นวง* (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

> *เจ้าลุงเอามาปรับวงพื้นเมือง ก็เอารูปแบบการจัดวงดนตรีไทยมาจัด เป็นพัฒนาการที่เจ้าลุงทำขึ้น เพราะดนตรีพื้นเมืองเข้ามาอยู่ในระบบ*

ในวิทยาลัย มีหลักสูตร ทำให้เกิดระเบียบขึ้นมา เป็นรูปแบบของเจ้าลุงท่านเอามาใช้ในวิทยาลัยนาฏศิลป แล้วก็แพร่ออกไปจากลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ โรงเรียนอื่นก็ใช้แบบนี้กันหมด เลยเป็นรูปแบบเดียวกันหมด (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

3.2.2.1. การพัฒนารูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง รูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ กำหนดให้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. รูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง สำหรับการบรรเลงทั่วไป 2. รูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง สำหรับการบรรเลงประกอบการแสดง ดังนี้

1. รูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง สำหรับการบรรเลงทั่วไป

ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ กล่าวถึงรูปแบบวงสะล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “สะล้อนั่งขวา ซึงก็นั่งซ้ายขลุ่ยจะนั่งฝั่งขวา กลองอยู่ตรงกลาง ฝั่งซ้ายจะเป็นฉาบ วิธีการนั่ง เจ้าลุงจะให้นั่งเป็นวงโค้ง ๆ” (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูกมล ตั้งตัว กล่าวถึงรูปแบบวงสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “มีสะล้อ 3 คัน ซึง 3 ตัว มีกลองป่งปัง มีขลุ่ย มีฉาบ เวลานั่ง นั่งเป็นโค้ง คล้ายสามเหลี่ยม ขลุ่ย กลอง นั่งตรงกลาง ซ้ายมือเป็นซึง ขวามือเป็นสะล้อ” (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล กล่าวถึงรูปแบบวงสะล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงใหญ่ อยู่ทางซ้าย สะล้อจะอยู่ทางขวา ที่เรียกว่าวงซึงสะล้อ ก็คือนั่งเป็นวง หันหน้าเข้าหากัน เวลาเล่นจะนั่งเป็นโค้ง ๆ หันหน้าเห็นกัน” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย กล่าวถึงรูปแบบวงสะล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “นั่งบริเวณกลางๆ วง แถวหลังสะล้อ สาระสำคัญคือให้นักดนตรีในวงได้ยินจังหวะฉิ่งอย่างทั่วถึง อาศัยจังหวะเป็นสัญญาณรักษาแนวการบรรเลงเพลงไปด้วยกันอย่างกลมกลืน” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564.)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า การบรรเลงทั่วไป จะนั่งเป็นวงโค้ง สะล้อ ขลุ่ยและฉิ่งอยู่ด้านขวา ส่วนซึงและฉาบ อยู่ด้านซ้าย มีกลองป่งปังอยู่ตรงกลาง

แผนผังวงสะล้อ ซึง สำหรับการบรรเลงทั่วไป

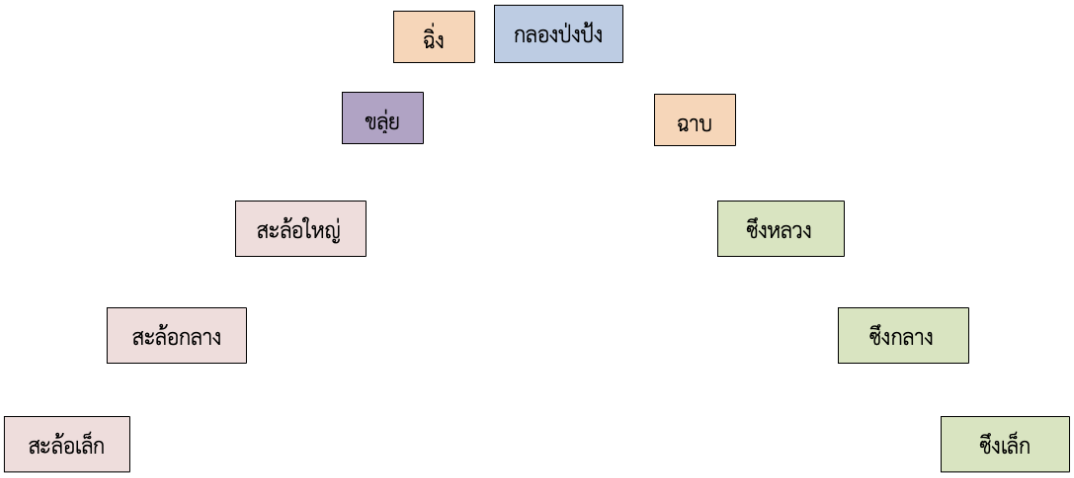

แผนภาพที่ 3.1 วงสะล้อ ซึง สำหรับบรรเลงทั่วไป

ที่มา : ผู้วิจัย

2. รูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง สำหรับบรรเลงประกอบการแสดง

ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ กล่าวถึงรูปแบบวงสะล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “วงพื้นเมือง ที่เล่นประกอบรำ จะนั่งเป็นแถว เรียงกัน แถวหน้ากระดาน ให้ดูสวยงาม” (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล กล่าวถึงรูปแบบวงสะล้อ ซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เวลาบรรเลงประกอบรำ การแสดง จะนั่งเรียงกัน เพื่อความสวยงาม” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

จากข้อมูลสรุปได้ว่า การบรรเลงประกอบการแสดง จะนั่งเป็นแถวเรียงกันหน้ากระดาน สะล้ออยู่ด้านขวา ซึงอยู่ด้านซ้าย นั่งเรียงเป็นแถวหน้ากัน ส่วนขลุ่ยอยู่ด้านขวา กลองป่งปังอยู่ตรงกลางและเครื่องประกอบจังหวะอยู่ด้านซ้าย นั่งเรียงกันเป็นแถวหลัง

แผนผังวงสะล้อ ซึง สำหรับบรรเลงประกอบการแสดง

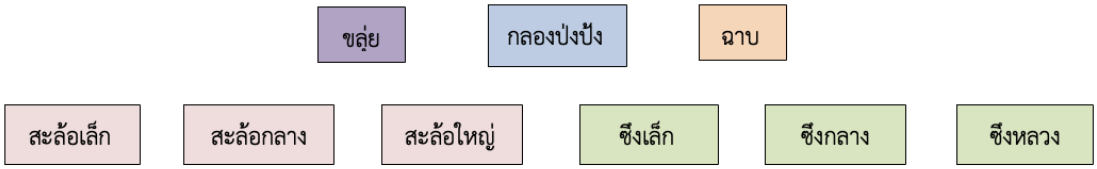

แผนภาพที่ 3.2 วงสะล้อ ซึง สำหรับบรรเลงประกอบการแสดง
ที่มา : ผู้วิจัย

จากการศึกษา เรื่องการพัฒนารูปแบบของวงสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ กำหนดให้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. การบรรเลงทั่วไป จะนั่งเป็นวงโค้ง สะล้อและขลุ่ย อยู่ด้านขวา ซึง ฉาบ อยู่ด้านซ้าย มีกลองปู่งปั้งอยู่ตรงกลาง 2. การบรรเลงประกอบการแสดง นั่งเป็นแถวเรียงกันหน้ากระดาน 2 แถว แถวหน้า ได้แก่ สะล้ออยู่ด้านขวา ซึงอยู่ด้านซ้าย แถวหลัง ได้แก่ ขลุ่ยอยู่ด้านขวา กลองปู่งปั้งอยู่ตรงกลางและเครื่องประกอบจังหวะอยู่ด้านซ้าย

การประสมวงดังกล่าวเป็นคล้ายคลึงกับวิธีการประสมวงของดนตรีไทย โดยกำหนดให้สะล้อและขลุ่ยเป็นเครื่องนำ อยู่ด้านขวาของวง และซึงเป็นเครื่องตาม อยู่ฝั่งซ้ายของวงเสมอ

Chulalongkorn University

การพัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นำเอาระเบียบวิธีของวงดนตรีไทยเข้ามาใช้กับการพัฒนาวงสะล้อ ซึง ส่งผลให้วงสะล้อ ซึง มีแบบแผนในการผสมวง โดยการกำหนดจำนวน ขนาดและชนิดของเครื่องดนตรีอย่างชัดเจน รูปแบบวงสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถูกถ่ายทอดในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ และแพร่หลายไปตามโรงเรียนต่าง ๆ โดยลูกศิษย์

จากการศึกษาบทบาทของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในการพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนา พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผู้พัฒนาขนาดสะล้อและซึง โดยในขั้นตอนการสร้างเครื่องดนตรีจะเน้นในเรื่องความประณีตและพิถีพิถัน ออกแบบให้มีลักษณะเฉพาะและพัฒนาลูกบิดซึง โดยนำเอาลูกบิด

กีตาร์มาใช้ เพื่อประโยชน์ในการตั้งเสียงและเสียงไม่ลดระหว่างการบรรเลง การพัฒนาขนาดของเครื่องดนตรี ทำให้มีการพัฒนาระบบเสียง โดยกำหนดให้เครื่องดนตรีมีทั้งระดับเสียงสูง เสียงกลาง และเสียงต่ำเมื่อนำไปใช้บรรเลงรวมวง จะทำให้เสียงของเครื่องดนตรีมีความกลมกลืน ไพเราะยิ่งขึ้น ส่วนการพัฒนารูปแบบวงสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้นำเอาระเบียบวิธีการบรรเลงของวงดนตรีไทยมาใช้กับวงสะล้อ ซึง ส่งผลให้วงสะล้อ ซึง มีแบบแผนการบรรเลงที่มีมาตรฐาน มีการกำหนดจำนวน ขนาดและชนิดของเครื่องดนตรีอย่างชัดเจน สามารถแบ่งออกได้เป็น รูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง สำหรับการบรรเลงทั่วไป และรูปแบบการจัดวงสะล้อ ซึง สำหรับบรรเลงประกอบการแสดง การพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ดังกล่าว ถ่ายทอดและสืบทอดในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ และใช้แพร่หลายกันทั่วไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 4
การสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

การสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นผลจากการถ่ายทอดความรู้สู่ลูกศิษย์ ผู้วิจัยจึงแบ่งการศึกษาเป็น การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ และการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.1 การถ่ายทอดสะล้อและซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

การศึกษาการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้กับนักเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เป็นหลัก เนื่องจากเป็นครูผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา นอกจากนั้นจะเป็นลูกศิษย์ กลุ่มของช่างสร้างเครื่องดนตรี ซึ่งมีจำนวนน้อย โดยถ่ายทอดสะล้อและซึง เป็นหลัก เนื่องจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความชำนาญในเครื่องดนตรี 2 ชนิดนี้และมีผู้เรียนจำนวนมากกว่าเครื่องดนตรีอื่น ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าว่า “เจ้าลุงมีหน้าที่รับผิดชอบของดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซึง ท่านเชี่ยวชาญ ทั้งสะล้อ ซึง ปี่จุม แต่สะล้อซึง คนเรียนเยอะ ส่วนปี่จุ่ม ไม่ค่อยมีคนเรียน เพราะยากกว่า ส่วนพวกกลอง ก็มีครูท่านอื่นมาสอนด้วย” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นครูที่มีความตั้งใจและทุ่มเทกับการสอน ใส่ใจผู้เรียน โดยถ่ายทอดเพลงตามพัฒนาการของผู้เรียน ในส่วนนักเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ หากมีความสนใจเป็นพิเศษ จะแนะนำให้มาเรียนเพิ่มเติมกับท่านที่บ้าน ดังที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เล่าถึงความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความตั้งใจและทุ่มเทกับการสอนเป็นอย่างมาก ใจเย็น ไม่ดุ เวลาที่ต่อเพลง จะสาธิตให้ดู แล้วจึงให้ปฏิบัติตาม ผู้เรียนต้องมีความตั้งใจและฝึกฝนเพิ่มเติมอยู่เสมอ

> *เวลาท่านต่อเพลง เจ้าลุงท่านใจเย็นอยู่นะ อันนี้ไม่ใช่ นิ้วไม่ใช่อย่างนี้ เอาใหม่ เอาใหม่นี้บ่อยมากเวลาท่านสอน ท่านก็จะจ่มไปด้วยภาษาเหนือ แต่ก็ไม่ได้ดุนะ เรียนพื้นเมืองไม่ได้มีหลักสูตรแบบปัจจุบัน ส่วนกระบวนการเรียนการสอนครูอดีตกับปัจจุบันยังมีส่วนที่คล้ายกัน การสอนแบบสาธิต แล้วค่อยสีตาม บางคนเขาก็สอนแบบใช้โน้ต เพราะไม่ทันใจอย่างเจ้าลุง ต่อมือ จำ ใครไม่จำ ไปตามเอาเอง ใครไม่ได้ก็ไม่ได้ออกงาน เวลาออกงานก็ไปตีฉิ่ง ตีฉาบ ตีกรับ เพราะว่าไม่จำ คนที่จำนั่งหน้า ๆ จำเพลงได้ ก็จะเป็นตัวไปเล่นงานตลอด* (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ครูรักเกียรติ ปัญญายศ เล่าถึงความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะถ่ายทอดเพลงตามพัฒนาการของแต่ละบุคคล ไม่เร่งรัด หากผู้เรียนมีความสนใจที่จะเรียน เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะแนะนำให้มาเรียนเพิ่มเติมได้ที่บ้าน “เจ้าลุงจะต่อเพลงตามพัฒนาการของคนนะ ไม่ค่อยเร่งรัด ว่าจะต้องได้อย่างนั้นอย่างนี้ ก็คือ ค่อย ๆ ไป ใครที่มีความชอบมาก ท่านก็จะนัดไปที่บ้าน ไปต่อเพลงที่บ้าน ตอนหลังท่านก็ใช้วิธีเอาโน้ตเข้ามา” (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

การถ่ายทอดสะล้อและซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จำแนกได้เป็น 1. การให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรี 2. การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงลำดับ 3. การถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนา 4. ขั้นตอนการถ่ายทอดสะล้อและซึง 5. การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ และ6. การถ่ายทอดการบรรเลงรวมวง

4.1.1 การให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรี

การให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรีจำแนกได้เป็น การให้คำแนะนำในการเรียนสะล้อ และการให้คำแนะนำในการเรียนซึง ดังนี้

4.1.1.1 การให้คำแนะนำในการเรียนสะล้อ

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะแนะนำให้ผู้ที่นักเรียนที่มีพื้นฐานการเรียนซอ เลือกเรียนสะล้อ เพราะเป็นเครื่องสีเช่นเดียวกัน ทำให้สามารถพัฒนาพื้นฐานการบรรเลงได้รวดเร็ว แต่ทั้งนี้ขึ้นกับความสนใจของผู้เรียน ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงสาเหตุที่เรียนสะล้อว่า “เริ่มแรกเรียนซออู้ก่อน จากนั้นท่านก็สอนซึงใหญ่ ลูกห้า ท่านก็บอกว่าเล่นแบบซออู้ จะง่ายหน่อย ทีแรกก็เล่นไม่เป็นหรอก พอซึงเล่นได้แล้ว คนสะล้อไม่ค่อยมี เราเรียนซอ ท่านก็บอกให้ไปสีสะล้อ หัดเล่นสะล้อลูกห้า หัดสะล้อสามสายกับเจ้าลุง” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูรักเกียรติ ปัญญายศ เล่าถึง สาเหตุที่เรียนสะล้อเพราะความสนใจ ว่า “ครูเรียนเครื่องสายสมัยนั้นใครชอบอะไร ก็ว่าไปตามนั้น เปิดใจตามความชอบของผู้ที่อยากจะเรียน เจ้าลุงก็ให้เลือกเรียนตามที่สนใจ ครูเรียนสะล้อเป็นเครื่องแรก สะล้อเล็กคู่5” (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

นอกจากการเลือกเรียนตามความสนใจและตามพื้นฐานการเรียนซอแล้ว เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แนะนำผู้เรียนจะเข้ ให้เรียนสะล้อสามสาย เนื่องจากไม่มีผู้เรียน ดังที่ ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ เล่าถึงการให้คำแนะนำ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ครูเรียนเอกจะเข้ ที่เลือกเรียนสะล้อสามสายเพราะไม่มีคนเรียน เจ้าลุงท่านอยากให้มีสักคนนึงในวง ครูก็ถู ๆ ไถ ๆ ไป” (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

4.1.1.2 การให้คำแนะนำในการเรียนซึง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะแนะนำให้ผู้ที่นักเรียนที่มีพื้นฐานการเรียนจะเข้และปี่พาทย์ เลือกเรียนซึง เพราะเป็นเครื่องดีดเช่นเดียวกัน จะพัฒนาพื้นฐานการบรรเลงได้รวดเร็ว ซึ่งพบข้อมูล ดังนี้

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงการให้คำแนะนำในการเรียนซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เรียนซึงเล็ก เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่แนะนำให้เรียนเพราะมีพื้นฐานของการเรียนจะเข้ นักเรียนที่เรียนส่วนใหญ่ จะเป็นนักเรียนสาขาเครื่องสายไทยและสาขาปี่พาทย์ เพื่อต่อเพลงพื้นเมืองล้านนาไว้ในบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนางานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย นอกจากนี้ยังมีนักเรียนสาขาอื่น ๆ สามารถเลือกเรียนดนตรีพื้นเมืองในวิชาโทได้

> *ครูได้เรียนซึง พวกสะล้อ ครูก็จำ ๆ มา เวลาเจ้าลุงต่อให้คนอื่นครูเรียนเอกจะเข้ เจ้าลุงบอกจะเข้ก็เหมือนซึงลูกสามนั้นแหละ ครูก็เลยเล่นท่านก็อยู่สอนทั้งวัน เพราะมีหลายกลุ่มเรียนกับท่าน ส่วนใหญ่เด็กที่เรียนพื้นเมืองจะเป็นเด็กเครื่องสาย ปี่พาทย์ เอาไปต่อพื้นเมืองไว้ใช้งาน ต่อเพื่อออกงาน เมื่อก่อนเจ้านายเสด็จเยอะ ถ้ามีงานก็มาต่อเพลงพื้นเมืองกันหมดคนไม่พอ แต่ก็มีวิชาโทที่เปิดให้พวกรำ สาขาอื่นมาเรียนด้วย* (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงการให้คำแนะนำกับผู้เรียนของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ให้เลือกเรียนตามพื้นฐานจากการเรียนดนตรีไทย เช่น นักเรียนที่เรียนซอด้วง ซออู้จะให้เรียนสะล้อ นักเรียนที่เรียนจะเข้ จะให้เรียนซึง เพื่อให้มีพัฒนาการได้อย่างรวดเร็ว นักเรียนที่เรียนสาขาปี่พาทย์ถ้ามีพื้นฐานบ้างแล้ว ก็จะให้เลือกเรียนตามที่ถนัด หรือหัดตีกลอง

> *เด็กที่เรียนเครื่องสาย เช่น คนซอก็เอามาเรียนสะล้อ คนจะเข้ก็เอามาเรียนซึง เบื้องต้นเป็นแบบนี้ เครื่องดีด ก็ดีดซึง เครื่องสีก็สีสะล้อ เป็นเรื่องของทักษะที่จะพัฒนาได้ง่าย เด็กปี่พาทย์ก็มาเรียนได้ ถือว่าเป็นกลุ่มดนตรี ปี่พาทย์ จะมาดีดซึง แต่คนส่วนใหญ่ สีสะล้อจะเป็นเด็กซอ ปี่พาทย์บางคนก็มาตีกลองบ้าง ใครที่มีพื้นฐานมาจากบ้าน ก็เอามาดีดซึงได้ เจ้าลุงมองเรื่องพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้สอดรับ เดินได้ง่ายขึ้น ไม่ต้องมาเริ่มต้นฝึกสีสายเปล่า เอามาฝึกนิดหน่อยแล้วก็ต่อเพลงได้เลย* (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จากการศึกษาการถ่ายทอดสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ด้านการให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรี สามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะคือ 1. เลือกตามความสมัครใจของผู้เรียน โดยเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เปิดโอกาสให้เลือกเรียนได้ตามความสมัครใจ 2. เลือกตามที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่แนะนำ เช่น ผู้ที่เรียนซอ จะแนะนำให้เรียนสะล้อ หรือผู้ที่เรียนจะเข้ จะแนะนำให้เรียนซึง ผู้ที่เรียนปี่พาทย์ จะแนะนำให้เรียนซึงเพราะง่ายกว่าสะล้อ หรือแนะนำให้ตีกลอง นักเรียนที่เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนา ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนสาขาเครื่องสายไทยและสาขาปี่พาทย์ เพื่อต่อเพลงพื้นเมืองล้านนาไว้สำหรับบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนางานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย นอกจากนี้ยังมีนักเรียนสาขาอื่น ๆ สามารถเลือกเรียนดนตรีพื้นเมืองในวิชาโทได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.1.2 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลง

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในเรื่องของ การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลง สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อและการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึง ดังนี้

4.1.2.1 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ

การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ จำแนกได้เป็นการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลง สะล้อสามสายและการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อสองสาย

4.1.2.1.1 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อสามสาย

ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ เล่าถึงการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อของเจ้าสุนทรณ เชียงใหม่ ว่า ในการฝึกหัดพื้นฐานสะล้อสามสาย จะเริ่มจากท่านั่งพับเพียบ แล้วจึงเริ่มฝึกจากการไล่เสียงและการใช้คันชักแบบคันชักเดี่ยว หรือใช้แบบรวบคันชัก

> *ตอนแรกเลยก็ให้หัดไล่เสียง ฝึกไล่เสียงก็เป็นอาทิตย์เหมือนกันนะ เพราะว่า ไม่เหมือนกับซึง ถ้าซึงมันมีก๊อบกดตามได้ สะล้อสามสายยากกว่าสองสาย การใช้คันชัก เข้าออกแบบ 1 โน้ตต่อ 1 คันชัก หรือใช้แบบรวบก็ได้ สีควบสองสาย แบบซอสามสาย ใช้วิธีเดียวกัน ตอนจบเพลงต้องเป็นคันชักเข้า ถ้าออกเจ้าลุงบอกว่าไม่ใช่ ต้องเข้า ถ้าออกส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านจบแล้วออก ของเจ้าลุงต้องเข้า เหมือนดนตรีไทยเลย เหมือนซอด้วงซออู้จะนั่งพับเพียบ* (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 4.1 การนั่งบรรเลงสะล้อสามสาย โดยครูจตุพร วงศ์ฝั้น
ที่มา : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

4.1.2.1.2 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อสองสาย

ลูกศิษย์ที่เรียนสะล้อสองสายแบ่งเป็นกลุ่มนักเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่กับกลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี ซึ่งมีพื้นฐานทางดนตรีต่างกันทำให้มีลักษณะการฝึกหัดแตกต่างกันด้วย กล่าวคือ

4.1.2.1.2.1 กลุ่มนักเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่าในการฝึกพื้นฐาน สะล้อ จะให้ฝึกการไล่เสียง ด้วยมีพื้นฐานการสีซออู้ จึงใช้เวลาฝึกไม่นาน การจับคันสะล้อ ให้วิธีการคลึงและการหมุนข้อมือ การวางสะล้อ ถ้าคันที่มีความยาว จะวางบนพื้น ถ้าคันสะล้อสั้น จะให้วางบนเข่าท่านั่งพับเพียบ

> *พื้นฐานสีซออู้อยู่แล้ว การฝึกหัดก็จะคล้าย ๆ กัน มีการไล่เสียงให้เสียงชัดเจน ไม่นาน แต่มีต่างกันก็วิธีการจับคันสะล้อ จับแบบคล้าย ๆ ซอสามสาย ใช้การคลึง ข้อมือบางทีก็ใช้หมุนบ้าง วิธีการสีสะล้อกับสีซอต่างกันนะ ต่างกันที่น้ำหนักท่านจะบอกว่า อย่ากดแรงนะ กดแรงจะเพี้ยน วิธีการวางสะล้อ ถ้าคันมันสั้น ก็ใช้วิธีการวางที่เข่า ถ้าคันยาว ๆ หน่อย ก็วางกับพื้น เป็นพื้นบ้าน ไม่ได้มีมาตรฐานอะไรนัก นั่งพับเพียบ* (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 4.2 การจับทวนสะล้อและการกดเสียงสะล้อ
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 4.3 การจับคันชักสะล้อ

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 4.4 ท่านั่งสีสะล้อ

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

4.1.2.1.2.2 กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี

การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ จะฝึกหัดการใช้คันชักก่อน สำหรับผู้ไม่มีพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ จะฝึกหัดในช่วงเวลาที่ว่างจากการสร้างเครื่องดนตรี ส่วนช่างที่มีพื้นฐานการบรรเลงสะล้อมาแล้ว เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะช่วยปรับพื้นฐานให้ ตามแบบแผนของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ เล่าถึงการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “หัดสี เริ่มจากคันชักออก จบด้วยคันชักเข้า มีเวลาว่างถึงจะมาหัด ปกติก็ทำเครื่อง” (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

จากการศึกษาการถ่ายทอดสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เรื่องการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ สามารถสรุปได้ว่า การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อสามสายและสองสาย จะให้เริ่มจากท่านั่งพับเพียบ ฝึกการใช้คันและการไล่เสียง

ท่านั่งจะนั่งพับเพียบ จับคันสะล้อ ให้วิธีการคลึงและการหมุนข้อมือ ส่วนการใช้คันชักเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะให้เริ่มสีสายเปล่า กำหนดให้เริ่มจากคันชักออกและจบด้วยคันชักเข้าเท่านั้น ซึ่งเหมือนกับการใช้คันชักของเครื่องสายไทย จะฝึกให้ใช้คันชักแบบคันชักเดี่ยวหรือใช้คันชักแบบรวบคันชัก จะมีเพิ่มเติมในสะล้อสามสาย คือการสีควบเสียงสองสาย ต่อด้วยการไล่เสียง เพื่อให้ได้คุณภาพของเสียงที่ชัดเจน จะต้องกดนิ้วด้วยน้ำหนักที่พอดี ถ้ากดแรงเกินไปเสียงของสะล้อจะเพี้ยนได้ ส่วนกลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี จะฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อ ในช่วงเวลาว่าง มีการฝึกหัดการใช้คันชักและการกดนิ้ว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จะสังเกตได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นำเอาวิธีการบรรเลงของเครื่องสายไทย มาใช้กับสะล้อ เช่น ใช้การรวบคันชัก ใช้คันชักเดี่ยว การจบด้วยคันชักเข้า การสีควบเสียงของซอสามสาย การหมุนข้อมือ การกดนิ้ว และท่านั่งพับเพียบ จึงทำให้การบรรเลงสะล้อมีระเบียบวิธีมากยิ่งขึ้น แตกต่างกันกับการบรรเลงสะล้อโดยทั่วไป ที่ไม่มีแบบแผนตายตัว เป็นไปตามอิสระของผู้บรรเลง

4.1.2.2 การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึง

การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะเริ่มจากท่านั่งพับเพียบ แล้วจึงฝึกรัวไม้ดีด ขึ้น-ลง ให้ชัดเจน แล้วฝึกการกดเสียง ซึ่งพบข้อมูล ดังนี้

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงการถ่ายทอดการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะต้องฝึกการรัวไม้ดีดให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความไพเราะ นุ่มนวล ความว่า

> *เจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ จะเน้นการฝึกรัวไม้ดีด ขึ้น - ลง ให้ชัดเจน ทั้งการดีดดำเนินทำนองปกติและทำนองที่ต้องรัวไม้ดีดทำให้เสียงทอดยาวไปโดยเน้นการดีดขึ้นลงให้เกิดเสียงชัดเจน การรัวไม้ดีดกรณีทำนองที่มีเสียงยาวต้องให้น้ำหนักไม้ดีด ขึ้น - ลง วางน้ำหนักการดีดให้เท่ากันฟังแล้วนุ่มหูไพเราะนุ่มนวล* (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงการถ่ายทอดการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ในการฝึกพื้นฐาน ซึง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะให้ฝึกการไล่เสียง ฝึกกดนิ้ว ซึ่งใช้เวลาไม่นาน เพราะ มีพื้นฐานจากการดีดจะเข้ ท่านั่งจะนั่งพับเพียบ

> *หัดเริ่มต้น ซึงลูกสามคล้ายกับจะเข้ ใช้เวลาไม่นาน เป็นวิชาเลือกหนึ่งชั่วโมง เป็นวิชาเลือกที่แทรกอยู่ในวิชาเรียนเครื่องสายไทย เรียนพื้นเมืองด้วย ก่อนที่จะต่อเพลง มีการฝึกพื้นฐานด้วยกันไล่เสียงไล่นิ้ว ฝึกกดนิ้ว ฝึกกดให้เสมอกัน ฝึกไล่เสียง ใช้เวลาฝึกไม่นานเพราะมีพื้นฐานจะเข้อยู่แล้ว แค่เอาจะเข้มากลับด้านให้มันเอียงลง ก็ใช้ได้ ท่านั่งในการเล่นจะนั่งพับเพียบ เก็บเท้า เวลาออกงาน ออกทีวีก็นั่งพับเพียบกันหมด* (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูกมล ตั้งตัว เล่าถึงการถ่ายทอดการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ในการฝึกพื้นฐาน ซึง จะให้ฝึกการไล่เสียง การรัวไม้ดีด การดีดขึ้นลง ให้ฝึกแบบนี้จนจะชำนาญถึงจะต่อเพลง ดังที่ครูกมล ตั้งตัว เล่าไว้ว่า “ตอนที่เริ่มเรียนกับเจ้าลุงเจ้าลุงให้ฝึกพื้นฐานก่อน การไล่เสียง การรัวไม้ดีด การดีดขึ้นลง เจ้าลุงให้ฝึกจนคล่องก่อน ฝึกพื้นฐานทั้งเทอมเลย กว่าจะได้ต่อเพลง” (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เล่าถึงการถ่ายทอดการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ในการฝึกพื้นฐาน ซึง จะต้องฝึกการดีดขึ้นลง กดเสียงชิดก๊อบ “เวลาหัดดีดซึง เจ้าลุงบอกว่า อย่าดีดลงอย่างเดียว ดีดขึ้นลง เวลากดก๊อบ ห้ามกดตรงกลาง ให้กดชิดก๊อบถึงจะดังไม่บอด ถ้ากดตรงกลาง เสียงจะไม่แน่น เสียงจะลอย แล้วก็เพี้ยนได้ กดใกล้ก๊อบจะชัด” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ภาพที่ 4.5 การดีดซึง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4.6 การกดเสียงซึง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 4.7 ท่านั่งบรรเลงซึง
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จากการศึกษาการถ่ายทอดสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ด้านการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึง โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ พบว่า ท่านั่งในการบรรเลงจะนั่งพับเพียบ จากนั้นฝึกการดีดขึ้น-ลง ให้ไม้ดีดมีความสม่ำเสมอกัน แล้วจึงเพิ่มความเร็วถี่ของไม้ดีด จึงจะเป็นลักษณะการรัวไม้ดีดที่มีลักษณะเสียงทอดยาวมากขึ้น และการไล่เสียง ฝึกกดนิ้ว ตามตำแหน่งเสียงของก๊อบ ที่ต้องใช้วิธีลงน้ำหนักการกดนิ้วให้เสมอกัน ให้กดนิ้วชิดก๊อบ จะได้เสียงที่ดังชัดเจน ให้ฝึกหัดพื้นฐานนี้จนกว่าจะชำนาญ ถึงจะต่อเพลง

จะสังเกตได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ นำเอาวิธีการบรรเลงของเครื่องสายไทย มาใช้กับซึง เช่น การรัวไม้ดีด ความสม่ำเสมอของไม้ดีด จะเห็นว่าจะเริ่มจากการฝึกมือข้างขวาก่อน เนื่องจากเป็นตัวกำหนดความสั้นยาว ของเสียง การกดเสียง ท่านั่งพับเพียบ จึงทำให้การบรรเลงซึงมีระเบียบวิธีมากยิ่งขึ้น ซึ่งแตกต่างกันกับการบรรเลงซึงโดยทั่วไป ที่ไม่มีรูปแบบตายตัว เป็นไปตามอิสระของผู้บรรเลงผู้เรียนส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนสาขาเครื่องสายไทยและสาขาปี่พาทย์ ผู้เรียนจึงมีพื้นฐานมา

จากการเรียนดนตรีไทยอยู่แล้ว นำพื้นฐานของดนตรีไทยมาใช้กับการฝึกหัดการบรรเลง จึงส่งผลให้ผู้เรียนหลายคนมีพัฒนาการในการฝึกหัดพื้นฐานได้อย่างรวดเร็ว

4.1.3 การถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนา

การศึกษาการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ พบข้อมูล ดังนี้

ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ เล่าถึงการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เริ่มต่อเพลงล่องแม่ปิง เป็นเพลงแรก ใช้เวลาต่อประมาณ 1 เดือน จากนั้นต่อเพลงปราสาทไหว ใช้เวลาต่อเร็วขึ้น ใช้เวลาต่อประมาณ 1 สัปดาห์จากนั้นจึงต่อเพลงฤาษีหลงถ้ำ

> *หลังจากไล่เสียงท่านก็ให้สีเพลงล่องแม่ปิง เริ่มต่อเพลง สมัยก่อนยอมรับว่าเราไม่มีพื้นมาก่อนเลย ก็ยากอยู่กว่าจะได้เพลงล่องแม่ปิงประมาณ 1 เดือน กว่าจะชัด พวกการใช้นิ้ว สะล้อสามสายใช้วิธีการสีมาจากซอสามสาย เหมือนกันเลยแต่เป็นเพลงง่าย ๆ จากเพลงล่องแม่ปิงก็ไปต่อเพลงปราสาทไหว เริ่มต่อไวขึ้นประมาณ 1 อาทิตย์ ท่านก็ให้ซ้อมอยู่นั้น ให้สีให้ท่านฟังหลาย ๆ เที่ยว เพี้ยนก็เริ่ม ใหม่ จากนั้นก็ต่อฤาษีหลงถ้ำ ทั้งเทอมได้แค่ 3 เพลง เพราะว่าเราไม่ค่อยคล่อง ถ้าเป็นซึงอาจจะไปไวกว่านี้ พวกเพื่อน ๆ ที่เล่นซึงก็ต่อกันไว* (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะต่อเพลงปราสาทไหวและเพลงล่องแม่ปิง สำหรับหัดพื้นฐาน จากนั้นจึงจะต่อเพลงล่องน่าน เพลงพม่า เพลงซออื่อและเพลงชั้นสูง เช่น เพลงตั้งเชียงใหม่ จะปุ ละม้าย ซึ่งมีความยากและทำนองที่เร็วใช้สำหรับประกอบซอ เมื่อถ่ายทอดให้แล้ว ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนเพิ่มเติมนอกเวลา

> *เพลงแรกที่ท่านต่อให้ จะต่อเพลงปราสาทไหวแล้วก็ต่อล่องแม่ปิง และเพลงอื่น ๆ เป็นแบบพื้นฐานก่อน ยังไม่มีลูกเล่น พอชำนาญแล้วเจ้าลุงก็จะต่อลูกเล่นให้ อย่างคนที่เขาหัวไวกว่าเค้าก็ไปไวกว่า อย่างครูก็ไปตามขั้นตอน เพลงที่ยากกว่านี้ก็จะมีเพลงประกอบซอ เช่น เพลงจะปุ*

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ละม้าย เพลงตั้งเชียงใหม่ ใช้ประกอบการซอ มีทำนองที่เร็ว ต่อเจ้าลุง เพลงพื้น ๆ มีเพลงที่เป็นแบบคุ้มเจ้าหลวง อย่างเช่น เพลงน้อยใจยา เพลงซอพม่า ซออื่อ เพลงต่อแปบเดียว เพราะเพลงสั้น ๆ แต่ต่อจบก็ต้องมาฝึกเองนอกเวลา (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูกมล ตั้งตัว เล่าถึงการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่าจะต่อเพลงล่องแม่ปิง เป็นลำดับแรกต่อจากการฝึกพื้นฐาน ใช้เวลานานในการต่อ เพราะไม่เคยบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนามาก่อน จากนั้นจะต่อเพลงฤาษีหลงถ้ำและเพลงปราสาทไหว ตามลำดับ จากนั้นจะต่อเพลงล่องน่าน เพลงพม่า เพลงซออื่อและเพลงไทใหญ่

เพลงแรกที่ต่อ คือ เพลงล่องแม่ปิง ใช้เวลาต่อนานอยู่ เพราะเราไม่เป็นมาเลย ต่อมาก็ต่อฤาษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว เพลงพื้นฐานแต่ก็ยากเหมือนกันนะ มีหลายเสียง จากนั้นค่อยต่อน้อยใจยา ประกอบร้อง เพลงบทละคร ซอพม่า ซออื่อ เพลงไทใหญ่ ส่วนเพลงตั้งเชียงใหม่ จะปุ ละม้าย ยาก มาหาต่อทีหลังตอนที่เป็นครูแล้ว (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ครูรักเกียรติ ปัญญายศ เล่าถึงการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เพลงแรกก็ล่องแม่ปิง ปราสาทไหว ฤาษีหลงถ้ำ ได้ต่อทุกเพลง แต่ตั้งเชียงใหม่ จะปุ ละม้าย ได้ต่อตอนที่อยู่ชั้นสูงแล้ว” (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่าเริ่มต่อเพลงแรก คือเพลงล่องแม่ปิง เพลงปราสาทไหวและเพลงฤาษีหลงถ้ำ เป็นเพลงพื้นฐานการบรรเลง พอเริ่มชำนาญมากขึ้นจะต่อเพลงประกอบการร้อง เช่น เพลงพม่า เพลงไทใหญ่ จากนั้นจะต่อเพลงขั้นสูงขึ้น อย่างเพลงตั้งเชียงใหม่ จะปุ ละม้าย เพลงพื้นเมืองมีหลายสำนวน เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ยึดตามที่ถ่ายทอดให้ ดังที่ปรากฏในหนังสืออื้องเงิน ที่ระลึกงานบรรจุอัฐิ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

เพลงแรกที่ต่อ ล่องแม่ปิง เพลงปราสาทไหว ฤาษีหลงถ้ำ เพลงพื้น ๆ เพลงบรรเลง แล้วก็จะมา พอเริ่มเป็นเยอะ ๆ แล้วก็เข้าร้อง มีไทใหญ่ซอพม่า พอขั้นสูงจะไปเข้าซอจะปุ ละม้าย ตั้งเชียงใหม่ ใช้เรียน ก็จะเป็นเพลงพื้นฐาน ๆ ง่าย ๆ เจ้าลุงเคยคุยให้ฟังว่า ซึงสะล้อ รูปแบบคล้าย ๆ กับดนตรีไทย พอเอามาเล่นแบบชาวบ้าน เพลงเดียวกันแต่คนละ

สำนวนกัน ก็เลยเอาแบบสำนวนที่ครูสอนนั้นแหละ เอาแบบนี้ ถ้าเธอได้แล้ว เธอจะไปเปลี่ยน หรือไปหาประสบการณ์จากวงข้างนอก ก็เลือกเอาแล้วแต่เธอแต่ถ้าเธอมาเล่นกับครู เธอต้องเล่นแบบนี้ ก็ออกมาตามโน้ตที่อยู่ในหนังสืองานศพเจ้าลุง (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จากการศึกษาการถ่ายทอดเพลงพื้นเมืองล้านนา โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ สามารถสรุปได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะเริ่มต่อเพลงในกลุ่มเพลงพื้นฐาน ซึ่งเป็นเพลงสำหรับบรรเลงทั่วไปก่อน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพลงพื้นเมืองล้านนาและการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนา มี 3 เพลง ได้แก่ 1. ล่องแม่ปิง 2. เพลงปราสาทไหวและ3. เพลงฤาษีหลงถ้ำ เมื่อผู้เรียนมีความชำนาญแล้ว เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะต่อเพลงในกลุ่มชั้นกลาง ใช้สำหรับการบรรเลงประกอบการแสดงและบรรเลงประกอบการซอหรือบรรเลงทั่ว ๆ ไป มี 5 เพลง ได้แก่ 1. เพลงสาวไหม 2. เพลงพม่า 3. เพลงล่องน่าน 4. เพลงซออื่อ 5. เพลงไทใหญ่ หลังจากนั้นเมื่อผู้เรียนมีความชำนาญมากยิ่งขึ้น เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะต่อเพลงในกลุ่มชั้นสูง ใช้สำหรับการบรรเลงประกอบการซอ มีจังหวะ ที่เร็วและทำนองเพลงที่ซับซ้อน มี 3 เพลง ได้แก่ 1. ตั้งเชียงใหม่ 2. เพลงจะปุ 3. เพลงละม้าย

กลุ่มเพลงพื้นฐาน ได้แก่ เพลงล่องแม่ปิง เพลงปราสาทไหว เพลงฤาษีหลงถ้ำ

เพลงล่องแม่ปิง

- - - ซ	- ซ ซ ซ	ล ซ ม ซ	- ล - ด	- - - -	ซ ล ซ ด	ซ ล ซ ด	ม ร ซ ม
- - - -	ซ ด ร ม	ร ม ซ ม	ร ด - ร	- - - -	ซ ด ร ม	ร ม ซ ม	ร ด - ร
- ซ - ล	- ด - ร	ม ร ซ ร	ม ร ด ล	- ด ร ม	- ซ - ล	ซ ล ด ล	ซ ม - ซ

เพลงปราสาทไหว

- - - ซ	- ซ ซ ซ	ฟ ม ฟ ซ	- ท - ด	- - ร ด	ท ซ ท ด	ซ ฟ ม ด	ม ซ ฟ ม
- ด ม ฟ	ม ด ม ท	ด ซ ด ท	ด ซ ท ด	- ด ม ฟ	ซ ด ม ฟ	- ท ด ร	- ด - ซ

- - - ร	- ร ร ร	ด ท ด ร	- ฟ - ซ	- - ล ซ	ฟ ร ฟ ซ	ฟ ร ด ร	ฟ ร ด ท
- ซ ท ด	ร ซ ท ฟ	ซ ฟ ร ฟ	- ซ - ท	- ซ ท ด	ร ซ ท ด	- ฟ ซ ล	- ซ - ร

เพลงฤาษีหลงถ้ำ

- - - ท	- ด ด ด	- ท - ร	ด ด ด ด	ร ม ซ ร	ม ร ด ซ	- - - ล	ด ร ด ซ
- - - ล	ด ร ด ซ	- - - ล	ด ร ล ด	- - - ล	ด ล ซ ฟ	ซ ฟ ร ฟ	ซ ล - ซ
- - - ฟ	- - ล ซ	- ฟ ล ซ	- ร̣ - ม̣	- - - -	ซ ด ร ม	ซ ล ซ ม	- ร - ด

กลุ่มเพลงชั้นกลาง ได้แก่ เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซออื่อ เพลงไทใหญ่

เพลงสาวไหม

ท่อน 1

- - - -	- - - ซ	- - - ล	- ด - ม	- - - ร	ม ร ด ล	ซ ม ร ด	- ล - ซ
- - - -	- - - ซ	- ล - ซ	- ม - ร	- ด - ร	- ม - ซ	- ล - ซ	- ม - ร
- ม ซ ร	ม ร ด ล	ซ ม ร ด	- ล - ซ				

ท่อน 2

- ซ - ล	ซ ล ซ ซ	(- - - -	- - - -)	- ด - ล	ด ล ซ ด	- ร - ม	- - - -
- ล - ซ	(- ล้ อ -)	- ม - ร	(- ล้ อ -)	- ม ซ ร	ม ร ด ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร
- ม ซ ร	ม ร ด ล	ซ ม ร ด	- ล - ซ				

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เพลงพม่า

- ล ซ ฟ	ซ ล ซ ด	ซ ด ร ด	ท ล ฟ ซ	- ล ซ ฟ	ซ ล ซ ด	- ฟ ซ ล	- ซ - ซ
- - - -	ฟ ร ฟ ฟ	ซ ล ซ ฟ	ร ฟ ด ร	- - - -	ฟ ฟ ฟ ฟ	ซ ล ซ ฟ	ร ฟ ด ร
ด ร ฟ ซ	ฟ ร ท ด	ร ด ท ซ	ฟ ร ด ท	ล ซ ฟ ซ	ล ท ด ร	ฟ ซ ฟ ร	ฟ ร ด ท
- ล ซ ฟ	ด ฟ ซ ล	ซ ฟ ซ ล	ซ ล ท ด	- ล ซ ฟ	ด ฟ ซ ล	- ซ - ด	- ล - ซ

เที่ยวกลับเปลี่ยนบรรทัดแรกเป็น

- ล ซ ฟ	ซ ล ซ ด	ซ ด ร ด	ท ล ฟ ซ	- ซ - ล	- ท - ด	ร ด ท ด	ฟ ร ร ร

เพลงล่องน่าน

ซ ม ซ ซ	ซ ล ซ ซ	ล ซ ด ล	ซ ด̣ ร ม	- - - -	ซ ด̣ ร ม	ซ ล ซ ม	ร ด ร ม
ซ ด ร ด	ซ ด ร ม	ร ม ซ ม	ร ด ร ม	ร ด ร ม	ร ด ร ม	ร ด ร ม	- ซ - ล
- - ด ซ	ล ซ ม ซ	- - ร ม	ซ ล ซ ม	- - ร ม	ซ ล ซ ด	- - - ด	- ซ - ล
- - - ด	- - ล ด	- - ร ม	ร ด ล ด	- - - ด	- - ล ด	- - ร ม	ร ด ล ด

ทอดให้ร้อง

ซ ด ล ซ	- ม ร ซ	- - - -	- ม ร ด

เพลงซออื่อ

- - - -	- - - ม	- - - ร	- ด - ล	- - - -	- - - ม	- - - ร	- ด - ล
- ด - ร	- ม - ด	- - - ล	- ด - ซ	- - - -	- - - ม	- - - -	- ซ - ล
- ซ - ล	- ม - ซ	- ม - ซ	- ล - ด	- - - -	- - - ร	- - - ล	- - - ร
- ล - ร	- ล - ร	- ล - ร	- ม - ซ	- - - -	- - - ม	- ร - ด	- ร - ม
- ร - ม	- ด - ร	- ม - ร	- ด - ล	- - - -	- - - ม	- - - ร	- ด - ล
- ด - ร	- ม - ด	- - - ล	- ด - ซ				

เพลงไทใหญ่

- - - -	- - - ร	- - - -	- ฟ - ซ	ล ซ ด ซ	ล ซ ฟ ร	ด ท ด ร	- ฟ - ซ
- - - -	- - - ร	- - ด ฟ	ด ร ฟ ซ	ฟ ซ ท ด	ร ด ท ซ	- ร ฟ ร	ด ท ล ซ
- - - -	- ร ฟ ร	- - ด ฟ	ด ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ซ	ล ซ ฟ ร	- ฟ - ท	- ด - ร
- - - -	- ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ซ	ด ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ซ	ล ซ ฟ ร	- ฟ - ท	- ด - ร
- - - ร	ฟ ร ด ท	- - - ร	- - ท ด	- ร - ซ	- ร - ด	- ร ฟ ร	ด ท ล ซ
- - - -	- - - ร	- - - -	- ฟ - ซ	ล ซ ด ซ	ล ซ ฟ ร	ด ท ด ร	- ฟ - ซ
- - - -	- - - ร	- - ด ฟ	ด ร ฟ ซ	ฟ ซ ท ด	ร ด ท ซ	- ร ฟ ร	ด ท ล ซ
- - - -	- ร ฟ ร	- - ด ฟ	ด ร ฟ ซ	ล ซ ด ซ	ล ซ ฟ ร	- ฟ - ท	- ด - ร
- - - -	- ฟ - ซ	- ท - ด	- ร - ฟ	- ซ ท ด	ร ด ฟ ร	- ซ - ร	ฟ ร ด ท
ล ซ ล ท	ล ซ ล ท	- - - -	- ร ฟ ซ	ล ซ ด ซ	ล ซ ฟ ร	ด ท ด ร	- ฟ - ซ
- ซ ท ด	ร ด ท ซ	- ร ฟ ร	- ด - ท	ล ซ ล ท	ล ซ ล ท	- - - -	- ร ฟ ซ
ล ซ ด ซ	ล ซ ฟ ร	ด ท ด ร	- ฟ - ซ	- ซ ท ด	ร ด ท ซ	- ร ฟ ร	- ด - ท
- - - ด	- ซ ท ซ	- - - ฟ	- ร - ด	- ร ฟ ซ	- ท - ด	- - - ฟ	ด ร ฟ ซ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กลุ่มเพลงชั้นสูง ได้แก่ เพลงตั้งเชียงใหม่ เพลงจะปุ เพลงละม้าย

เพลงตั้งเชียงใหม่

- - - -	- - - ซ	- - - ล	- ร - มร	- - - -	- - - มร	- - - ล	- - - ร
- ล - ร	- ล - ร	- ล - ร	- ร ม ซ	- - - ม	ร ม ซ ล	ด - - ซ	- - ลด
- - - -	- - ซ ล	ซ - - -	- ล - ด	- - ซ ล	ท ล ซ ด	- - ซ ล	ท ล ซ ม
- ร - ด	- ซ - ล	- ซ - ม	- ร - ด	- - - -	- - - ท	- - ล ซ	- - ด ท
ด ท ล ซ	- ฟ ซ ล	- ด - ซ	- - - -	- - - ด	- - ท ด	- - ท ซ	- - - ฟ
- - ซ ล	ซ ฟ ซ ล	ซ ม ร ม	- - - -	- ร ม ด	- - - -	- - ร ฟ	- - - -
- ม ร ด	ฟ ด ร ด	ฟ ด ร ฟ	- ม ร ด	ฟ ด ร ด	ฟ ด ร ด	ฟ ด ร ฟ	- ร - ล
ด ล ซ ฟ	- ซ - -	ฟ ร - ซ	- - - -	- - - ซ	- - - ด	- - ม ฟ	ซ ฟ ม ด
ซ ด ม ฟ	- - ด ร	ฟ ร ด ท	ซ ท ด ท	ด ท ล ซ	ด ซ ล ซ	ด ซ ล ด	- - ซ ด
ซ ด ซ ล	- ซ - ฟ	ซ ล ฟ ซ	- - - -	- - - ซ	- - - -	- ม - ฟ	ม ฟ ซ ฟ
ม ฟ ซ ด	ซ ฟ ม ด	ซ ด ม ฟ	ซ ฟ ม ร	ด ร ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ม ร ด	- ซ ท ด
ท ซ ท ฟ	ซ ม ฟ ซ	ฟ ม ร ด	- ซ ท ด	- ด - ล	- ซ - ฟ	ซ ล ฟ ซ	- - - -
- ซ ท ด	ท ร ท ด	ร ด ท ซ	ท ซ ฟ ม	ด ม ฟ ซ	- ด - ซ	- ซ ท ด	- - - -
- - - -	- - - ซ	- - - -	- - ท ด	- - - ซ	- - ท ด	- ซ ท ด	ซ ด ท ซ
ท ซ ฟ ม	ด ม ฟ ซ	- ด - ซ	ด ซ ท ด	- ซ ท ด	ท ซ ท ฟ	ซ ม ฟ ซ	ฟ ม ร ด
- ซ ท ด	- ด - ล	- ซ - ฟ	ซ ล ฟ ซ	- - - -	- ซ ท ด	ท ร ด ท	ร ด ท ซ
ท ซ ฟ ม	ด ม ฟ ซ	- ด - ซ	- ซ ท ด	- - - -	- - - ฟ	- - - ซ	ล ซ ฟ ร
- - - -	- ล ด ร	ฟ ร ด ฟ	ด ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ร	ด ร ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ด ร ฟ ด
- ซ ท ด	ท ซ ท ฟ	ซ ม ฟ ซ	ฟ ม ร ด	- ซ ท ด	- ด - ล	- ซ - ฟ	ซ ล ฟ ซ
- - - -	- ซ ท ด	ท ร ด ท	ร ด ท ซ	ท ซ ฟ ม	ด ม ฟ ซ	- ด - ซ	- ซ ท ด
- - - -	- - - ฟ	- - - ซ	ล ซ ฟ ร	- - - -	- ล ด ร	ฟ ร ด ฟ	ด ร ฟ ซ
ล ซ ฟ ร	ด ร ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ด ร ฟ ด	- ซ ท ด	ท ซ ท ฟ	ซ ม ฟ ซ	ฟ ม ร ด
- ซ ท ด	- ด - ล	- ซ - ฟ	ซ ล ฟ ซ	- - - -	- ซ ท ด	ท ร ด ท	ร ด ท ซ
ท ซ ฟ ม	ด ม ฟ ซ	- ด - ซ	- ซ ท ด	- - - -	- - - ฟ	- - - ซ	ล ซ ฟ ร
- - - -	- ล ด ร	ด ฟ ด ร	ด ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ร	ด ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ร	ฟ ร ด ท
- - - -	- - - ฟ	- - - -	- - - ท	- - - ฟ	- - - ท	- ฟ - ท	- ด - ร
- - - -	- ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ซ	ล ซ ฟ ร	ฟ ร ด ท	ซ ท ด ร	- ด - ฟ	ด ร ฟ ซ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

- - - -	- - - ซ	- - - -	- ม - ฟ	ม ฟ ซ ฟ	ม ฟ ซ ด	ซ ฟ ม ด	ซ ด ม ฟ
ซ ฟ ม ร	ด ร ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ม ร ด	- ซ ท ด	ท ซ ท ฟ	ซ ม ฟ ซ	ฟ ม ร ด
- ซ ท ด	- ด - ล	- ซ - ฟ	ซ ล ฟ ซ	- - - -	- ซ ท ด	ท ร ด ท	ร ด ท ซ
ท ซ ฟ ม	ด ม ฟ ซ	- ด - ซ	- ซ ท ด	- - - -	- - - ร	- - ม ร	- - - -
- ฟ - ซ	- ล - ด	- - - ม	ด ร ม ซ	ขึ้นจะปุ			

เพลงจะปุ

- - - ร	- ล - ซ	- ฟ - ล	ด ร ฟ ด	- - - -	- - - ล	- ซ - ฟ	ซ ล ฟ ซ
- - - ม	- ซ - ล	- ซ - ด	ซ ล ด ซ	- ล ด ร	ม ร ด ซ	- ล ด ล	ซ ล ร ม
- ร - ม	ร ม ซ ล	ด ซ ด ล	ด ล ซ ม	- - ร ม	ร ม ซ ล	ด ล ด ซ	- ล - ด
- - - -	- - - ล	- - ซ ด	ซ ล ด ซ	- - - -	- ม - ซ	- ม - ซ	- ล - ด
- - - -	- ล - ด	- ล - ด	- ล - ซ	- - - -	- ม - ซ	- ม - ซ	- ล - ด
- - - -	- - - ล	- - ซ ด	ซ ล ด ซ	- ล ด ร	ม ร ด ซ	- ล ด ล	ซ ล ร ม
- - - -	- - ร̂ ม	- - - ด	- - ม ร	ม ด ม ร	ม ด ม ร	ม ด ม ร	ม ร ด ล
- - - ด	- - - ซ	ด ซ ด ซ	ด ซ ด ล	- ซ - ม	- ร - ด	- - - ม	ด ร ม ซ
- - - -	- - - ม	- - ร ด	- - ร ม	- ร - ม	ร ม ซ ล	- ซ - ด	ซ ล ด ซ
- - - ม	- ซ - ล	- ซ - ด	ซ ล ด ซ	- ล ด ร	ม ร ด ซ	- ล ด ล	ซ ล ร ม
- ร - ม	ร ม ซ ล	ด ซ ด ล	ด ล ซ ม	- - ร ม	ร ม ซ ล	ด ล ด ซ	- ล - ด
- - - -	- - - ล	- ซ - ด	ซ ล ด ซ	- - - -	- ม - ซ	- ม - ซ	ม ซ ล ด
- - - -	- ล - ด	- ล - ด	- ล - ซ	- - - -	- ม - ซ	- ม - ซ	- ล - ด
- - - -	- - - ล	- ซ - ด	ซ ล ด ซ	- - - -	- ฟ - ร	- ด - ซ	- - ท ด
- - - ล	- - - ร	- ล - ร	- ล - ร	- - - ล	- - - ร	- ล - ร	- - ฟ ซ
- - - -	- - - ม	- - ร ด	- ร - ม	- ร - ม	- ซ - ล	- ซ - ด	ซ ล ด ร
- - - ม	- ซ - ล	- ซ - ด	ซ ล ด ซ	- ล ด ร	ม ร ด ซ	- ล ด ล	ซ ล ร ม
- ร - ม	ร ม ซ ล	ด ซ ด ล	ด ล ซ ม	- - ร ม	ร ม ซ ล	ด ล ด ซ	- ล - ด
- - - -	- - - ล	- ซ - ด	ซ ล ด ซ	- - - -	- ฟ - ม	- ด - ซ	- - ท ด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เพลงละม้าย

- - - ซ	- - - ด	- ซ ท ซ	ฟ ซ ฟ ม	ซ ฟ ม ด	ซ ด ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ม ร ด
- ซ ท ด	- ซ ท ด	- ซ ท ด	- ด - ซ	- - - ด	- - - ซ	ด ซ ด ซ	ด ซ ด ท
ซ ท ด ท	ซ ท ด ซ	ร ด ท ซ	ฟ ซ ท ด	ร ด ท ซ	ฟ ซ ท ด	ด ร ด ด	ท ซ ม ฟ
ม ฟ ซ ฟ	ม ฟ ซ ด	ซ ฟ ม ด	ซ ด ม ฟ	ซ ฟ ม ร	ด ร ม ฟ	ด ซ ท ซ	ท ม ฟ ซ
ด ซ ท ซ	ด ซ ท ด	ด ร ด ด	ท ซ ม ฟ	ซ ฟ ม ร	ด ร ม ฟ	ด ซ ท ซ	ท ม ฟ ซ
ด ซ ท ซ	ด ซ ท ด	ด ร ด ด	ท ด ฟ ซ	ฟ ซ ท ซ	ท ม ฟ ซ	ฟ ซ ท ซ	ฟ ซ ม ฟ
ม ฟ ซ ฟ	ม ฟ ซ ด	ซ ฟ ม ด	ซ ด ม ฟ	ซ ฟ ม ร	ด ร ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ม ร ด
- ซ ท ด	- ซ ท ด	- ซ ท ด	- ด - ซ	- - - ฟ	- - ม ด	- ซ - ซ	ท ด - ด
- - - ซ	- - - ด	- ซ - ด	- ม - ฟ	ซ ฟ ม ด	ซ ด ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ม ร ด
- ซ ท ด	- ซ ท ด	- ซ ท ด	- ด - ซ	- - - ซ	ด ซ ด ซ	ด ซ ด ซ	ล - ร ฟ
- - - -	- - - ร	- - ด ฟ	ด ร ฟ ซ	ล ซ ด ซ	ล ซ ฟ ร	ฟ ท ด ร	ฟ ร ด ท
ล ซ ล ท	ล ซ ล ท	ล ซ ล ท	- ด - ร	ด ร ฟ ซ	ล ซ ฟ ร	ด ท ด ร	ด ร ฟ ซ
- - - ด	- - - ซ	- ด - ซ	ท ซ ฟ ม	ฟ ม ร ด	ฟ ด ร ม	ฟ ร ม ฟ	ซ ม ฟ ซ
ด ซ ท ซ	ด ซ ท ด	ด ร ด ด	ท ด ฟ ซ	ฟ ซ ท ซ	ท ม ฟ ซ	ฟ ซ ท ซ	ฟ ซ ม ฟ
ม ฟ ซ ฟ	ม ฟ ซ ด	ซ ฟ ม ด	ซ ด ม ฟ	ซ ฟ ม ร	ด ร ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ม ร ด
- ซ ท ด	- ซ ท ด	- ซ ท ด	- ด - ซ	- - - ฟ	- ฟ ม ด	- - - ซ	- ซ ท ด

คัดลอกจากโน้ตลายมือครูประหยัด ศิริมิลินทร์

หนังสือเอื้องเงิน ที่ระลึกงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.1.4 วิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง

การศึกษาวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง โดยสาธิตให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตาม สลับกับการนอยเสียง

ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ เล่าถึงวิธีถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ท่านจะเล่นให้เราฟังก่อนหลาย ๆ เที่ยว แล้วก็ให้เราสี ต่อกันทีละวรรค แล้วก็ให้ท่องซ้อมไป เอาวรรคเดียวให้ได้ก่อน ใครไม่ได้ให้ฝึกไปเรื่อย ๆ ตอนนั้นไม่มีโน้ต” (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงวิธีถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะสาธิตให้ดูสลับกับการนอยเสียง แล้วให้ปฏิบัติตามทีละวรรค จนชำนาญจึงจะสาธิตเป็นประโยค และเมื่อจบเพลงแล้วจะให้ฝึกซ้อมจนกว่าจะชำนาญ จึงจะต่อเพลงต่อไป

> *เจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ ท่านสอนแบบโบราณ ใช้วิธี นอยปาก สลับกับการปฏิบัติทำนองให้ดูแล้วปฏิบัติตามไปทีละวรรคตอนให้ปฏิบัติจนแม่นยำ ชำนาญ เป็นประโยค ๆ ไป เมื่อท่านเห็นว่าจำได้แม่นยำแล้วก็จะต่อเพลงเพิ่มเติมต่อไป จบเพลงแล้วให้โอกาสฝึกซ้อมโดยท่านก็จะซ้อมไปด้วย* (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงวิธีถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ต่อแบบจำนิ้ว ท่านนอยให้ฟัง แล้วก็สาธิตให้ดู จำทั้งนิ้ว จำทั้งเสียง เป็นทางง่าย ๆ ไม่มีลูกเล่นอะไร ชำนาญแล้วท่านถึงจะต่อเพลงต่อไป โน้ตเพลงจะให้ทีหลัง ต้องจำให้ได้ก่อน” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูกมล ตั้งตัว เล่าถึงวิธีถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “สอนแบบพื้นบ้าน ตัวต่อตัว ท่านเล่นให้ฟังก่อนแล้วให้เล่นตาม เจ้าลุงสอนพื้นฐานให้” (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงวิธีถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ท่านจะสีให้ฟังก่อน แล้วค่อยสีตาม บางทีก็มีนอย นอย บ้าง” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ช่างบุญมา สะตุ่น เล่าถึงวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ท่านก็นอย ๆ เสียง บางก็นั่งทำเครื่องไป ก็นอยไป บางทีไม่ได้ต่อแบบสีสะล้อดีดซึงหรอก ก็นอยเสียงต่อ ๆ กันไป” (บุญมา สะตุ่น, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม เล่าถึงวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ท่านจะสีให้ฟังก่อน เราก็สีตาม” (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

จากการศึกษาวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ใช้วิธีการถ่ายทอดเหมือนกันทั้งกลุ่มนักเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่และกลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี โดยใช้วิธีการสาธิตให้ดูแล้วให้

ปฏิบัติตามและใช้การนอยเสียง แล้วให้ปฏิบัติตาม ทีละวรรค จนชำนาญจึงจะสาธิตเป็นประโยคและเมื่อจบเพลงแล้วจะให้ฝึกซ้อมจนกว่าจะชำนาญ จึงจะต่อเพลงต่อไป เพลงที่ถ่ายทอดเป็นทางง่าย ๆ ไม่มีกลวิธีพิเศษ เมื่อชำนาญแล้วท่านถึงจะต่อเพลงต่อไป ในช่วงหลังจะมีโน้ตเพลงให้ แต่ต้องจำให้ได้ก่อน ไม่พบว่ามีพิธีกรรมในการถ่ายทอดใด ๆ เนื่องจากเป็นการเรียนในสถาบันการศึกษา ซึ่งวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ มีการประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยประจำทุกปีอยู่แล้ว ส่วนช่างสร้างเครื่องดนตรีเป็นการเรียนในเวลาที่ว่างจากการสร้างเครื่องดนตรี

4.1.5. การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ

การศึกษาการถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์พบว่ามีการใช้กลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อและซึง ดังนี้

4.1.5.1 การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษที่ใช้กับสะล้อ

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดกลวิธีพิเศษที่ใช้กับสะล้อ สามารถแบ่งออกเป็นกลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนาและกลวิธีพิเศษของดนตรีไทย

4.1.5.1.1 การถ่ายทอดกลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนา

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ให้แก่ลูกศิษย์ ที่มีความชำนาญในการบรรเลงสะล้อแล้วเท่านั้น โดยนำกลวิธีพิเศษที่มีมาแต่เดิม ซึ่งใช้กับการบรรเลงสะล้อ ได้แก่ การซอกเสียงและการเช็ดนิ้ว มาถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า มีการใช้คันชัก ที่เรียกกว่า สีซอกเสียง เป็นการเพิ่มตัวโน้ตเข้าไป พร้อมกับกระทุ้งจังหวะ “มีสีซอก นี่ใช้ทำให้เพลงสนุก เพิ่มตัวโน้ตเข้าไป ใช้เร่งจังหวะได้” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล อธิบายคำว่า ซอกเสียง ว่า “คือการเพิ่มตัวโน้ตเสียงเดิมเข้าไปในพยางค์ที่ว่าง ทำให้เพลงสนุกสนานขึ้นหรือใช้กระทุ้งจังหวะ การซอก สามารถบ่งบอกถึงสำเนียงล้านนาได้” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย อธิบายคำว่า ซอกเสียง ว่า

> *คำว่า ซอก เป็นคำภาษาเหนือ หมายความว่า ถ้ามีขี้เลนขี้โคลน จะทำให้เละเท่า ๆ กัน เขาจะเท้าเดินเหยียบ ๆ ๆ ไปที่ขี้เลนนั้น ให้เละให้หมด การเหยียบย้ำ ๆ ๆ ไปที่เดิม คำว่า ซอกเสียง คือ การย้ำเสียงเดิมเพิ่มโน้ตเข้าไป ในช่องว่างให้เต็ม เอามาใช้กับสะล้อก็คือการสีเข้าสีออกให้สม่ำเสมอไปเรื่อย ๆ ไม่มีคันชักรวบ เพิ่มพยางค์เพลงเข้าไป จะไม่มีคันชักที่นุ่มนวล คันชักจะไปเรื่อย ๆ ตัวอย่าง เช่น เสียงโดลากเสียงยาวไป 2 ห้อง พอซอกเสียง ก็จะเป็น ดดดด ดดดด การซอกเสียง จะได้เรื่องของสำเนียงแบบโบราณ เป็นการบรรเลงแบบโบราณ ไม่มีการใช้การกรอ พอระยะหลังมีการนำเพลงไทย สำเนียงลาวมาบรรเลง การซอกเสียงก็ใช้น้อยลง เปลี่ยนมาใช้การกรอให้มีความอ่อนหวานขึ้น* (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 30 สิงหาคม 2564)

จึงกล่าวได้ว่า ซอกเสียง เป็นวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของดนตรีพื้นเมืองล้านนา เป็นการย้ำเสียงเดิม เพิ่มเข้าไปในพยางค์ที่ว่างให้เต็มห้องของเพลง สามารถทำให้ทำนองเพลงมีความสนุกสนานขึ้นหรือใช้ในการกระทุ้งจังหวะได้ สามารถใช้ได้ทั้งสะล้อและซึง สำหรับสะล้อจะใช้คันชักสีเข้าออกอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีการรวบคันชัก

ตัวอย่างการใช้ ซอกเสียง ในเพลงล่องแม่ปิง สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อเล็ก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประโยคที่ 1

สายเอก	ซ ซ ซ ซ	ซ ซ ซ ซ	ล ซ - ซ	ซ ล ล ด	ด ด ด ด	ซ ล ซ ด	ซ ล ซ -	- - ซ -
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - ม -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด	ม ร - ม

ประโยคที่ 2

สายเอก	- - - -	ซ - - -	- - ซ -	- - - -	- - - -	ซ - - -	- - ซ -	- - - -
สายทุ้ม	ม ม ม ม	- ด ร ม	ร ม - ม	ร ม ด ร	ร ร ร ร	- ด ร ม	ร ม - ม	ร ม ด ร

ประโยคที่ 3

สายเอก	ร ซ ล ล	ล ด ด ร	ร - - -	- - - ล	ซ - - -	- - ซ ล	ซ ล ด ล	ซ - - ซ
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- ม ม ร	ร ด ด -	- ด ร ม	ร ม - -	- - - -	- ม ม -

ส่วนการเช็ดนิ้ว เจียดนิ้วหรือเจ๊ดนิ้ว เป็นวิธีการบรรเลงของสะล้อ โดยวิธีการใช้นิ้วกดเสียงในลักษณะของการรูดเสียงขึ้นหรือลง จากตำแหน่งตรงกลางของเสียงหนึ่งไปหาตำแหน่งของเสียงหนึ่ง คือจากครึ่งเสียงไปหาเสียงเต็มและปล่อยนิ้วให้ช้าลง มักใช้กับการกดเสียงด้วยนิ้วกลาง นิ้วนางและนิ้วก้อย โดยวิธีการเช็ดนิ้วนั้นจะเป็นลักษณะการใช้เฉพาะของแต่ละบุคคล ดังที่ ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สอนว่าเวลาบรรเลงสะล้อ จะให้เช็ดนิ้ว ต้องเช็ดนิ้วให้ถูกวิธี ถูกจังหวะที่ควรทำ“การสีสะล้อต้องมีการเช็ด การเช็ดนิ้ว จะได้สำเนียงของเหนือ เวลากดแล้วก็เช็ดให้เพี้ยน ๆ หน่อย เจ้าลุงจะสอนว่า ต้องเช็ดนิ้วให้ถูกวิธี ถูกจังหวะว่าเวลาไหนควรจะทำ ให้เป็นเหนือ จะได้แตกต่าง แต่บางทีเราก็เผลอไปเช็ดกับซอ โดยเฉพาะนิ้วก้อยจะเช็ดบ่อย รูดขึ้นมาก็จะเพราะดี” และครูบัณฑิต ศรีบัว อธิบายคำว่าเช็ดนิ้ว ว่า “เป็นวิธีการใช้นิ้วกดเสียงของสะล้อ โดยการรูดนิ้วขึ้นจากตำแหน่งของเสียงในนิ้วถัดไปมายังตำแหน่งของเสียงที่ต้องการ เช่น จะเช็ดนิ้ว เสียงมี จะรูดนิ้วกลางจากตำแหน่งตรงกลางระหว่างเสียงฟากับเสียงมี มาหาตำแหน่งของเสียงมี มักจะใช้กับนิ้วกลาง นิ้วนาง นิ้วก้อย” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ส่วนครูรักเกียรติ ปัญญายศ ได้อธิบายคำว่า เช็ดนิ้ว ว่า “เช็ดนิ้ว หรือเจียดนิ้วหรือเจ๊ดนิ้ว คือการสีรูดนิ้วไปนิด ๆ สีเฉียด ๆ ไป แทนที่เราจะกดนิ้วปล่อยแบบรวดเร็วก็ให้ช้าลงนิดนึง ส่วนใหญ่จะใช้กับนิ้ว 2 นิ้ว 3 การใช้ก็มีบ้างนิด ๆ หน่อย ๆ แล้วแต่รูปแบบของใครของมัน ส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยใช้” (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ตัวอย่างการใช้ เช็ดนิ้ว ในเพลงปราสาทไหว สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อเล็ก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - ซ	- ซ ซ ซ	- - - ซ	- (ท) - ด	- - (ร) ด	ท ซ ท ด	ซ - - -	- ซ - -
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	ฟ ม ฟ -	- - - -	- - - -	- - - -	- ฟ ม ด	ม - ฟ ม

ประโยคที่ 2

สายเอก	- - - -	- - - ท	(ด) ซ ด ท	ด ซ ทด	- - - -	ซ - - -	- ท ด ร	- (ด) - ซ
สายทุ้ม	- ด ม ฟ	ม ด ม -	- - - -	- - - -	- ด ม ฟ	- ด ม ฟ	- - - -	- - - -

4.1.5.1.2 การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษของดนตรีไทย

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้นำเอากลวิธีพิเศษของดนตรีไทยเข้ามาใช้กับการบรรเลงสะล้อ ได้แก่ การพรม การสะบัด การสะบัดคันชักและการแปรทำนอง ถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ที่มีความชำนาญในการบรรเลงสะล้อ

ครูรักเกียรติ ปัญญายศ เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “มี ถ้า มีความชำนาญมากขึ้นนะ ท่านก็จะ ลองเล่นแบบนี้สิ เติมเม็ด ท่านจะเรียกว่าเติมเม็ด กลเม็ดเด็ดพรายนั่นแหละ ท่านก็สีให้ฟังก่อน แล้วให้ลองเอาไปเล่นดู” (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะสาธิตให้ดูแล้วปฏิบัติตามและให้สังเกตจากศิลปินพื้นบ้านล้านนาท่านอื่น ๆ มีการกลวิธีพิเศษ เช่น การสะบัด การพรมและการสะบัดคันชัก

> *กลวิธีการบรรเลงเพลงพื้นเมืองของเจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ ในการใช้กลวิธีในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองของท่านนั้น พบว่ามีการกลวิธีพิเศษในการปฏิบัติทั้งกลวิธีพิเศษเฉพาะเครื่องดนตรีแต่ประเภท อาทิ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี เช่น สะล้อ เจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ จะมีการใช้กลวิธีพิเศษโดยการ “พรมนิ้ว” ให้ทำนองเกิดการสะดุดสะเทือนพลิ้วไหว การใช้ “คันชักสะบัด” และ “นิ้วสะบัด” ให้สอดรับกันตามทำนองเพลง เจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ ท่านจะต่อให้และให้สังเกตจากศิลปินท่านอื่น ๆ บ้าง ท่านยังได้ประดิษฐ์ทางบรรเลงทำนอง ซึงเล็กในเพลงพม่าแล้วถ่ายทอดให้ครูสำหรับบรรเลงในวงพื้นเมืองซึง สะล้อ*
> (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่ากลวิธีพิเศษไม่ได้ต่อให้แต่ให้ใช้การสังเกต เช่น ให้สังเกตครูวิเทพ กันธิมา แล้วนำมาใช้บรรเลง มีการแปรทำนองบ้าง ใช้การยักเยื้อง ฝากลูกตกไปยังห้องต่อไป มีการใช้ การพรมยาว ๆ บ้าง

> *พวกลีลานะ เจ้าลุงไม่ได้ต่อให้ เจ้าลุงบอกว่าให้สังเกต สังเกตครูวิเทพบ้าง เพราะท่านเก่ง ตอนนั้นครูวิเทพเข้ามาเป็นครูพิเศษ สอน*

> *ดนตรีพื้นเมืองนะ ครูก็ดูแล้วก็เอามาใช้ เวลาซ้อมถ้าเจ้าลุงเฉย ๆ คือ เอามาใช้ได้ จะมี แบบลูกเท่า หลาย ๆ รอบก็ไม่เล่นแล้วเอามาแปรทำนอง ใส่ลูกเล่นยักเยื้องไปบ้าง ฝากลูกตกไปห้องข้างหน้าบ้าง พรมยาว ๆ ก็มี*
> (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

จากการศึกษาเรื่องกลวิธีพิเศษในการบรรเลงสะล้อ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ว่า การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. ถ่ายทอดให้โดยตรง สาธิตให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตาม 2. ให้สังเกตจากผู้ที่มีความชำนาญในการบรรเลง เช่น ครูวิเทพ กันธิมา แล้วนำมาปฏิบัติเอง เพราะต้องใช้การฝึกฝนเฉพาะตัว กลวิธีพิเศษของดนตรีไทยที่นำมาใช้กับการบรรเลงสะล้อ ได้แก่ การพรม, การสะบัด, การสะบัดคันชัก, และการแปรทำนอง

กล่าวได้ว่าเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รักษากลวิธีการบรรเลงแบบเดิมไว้และพัฒนาโดยการนำเอากลวิธีพิเศษของดนตรีไทยมาใช้ ส่งผลให้การบรรเลงสะล้อ เกิดการพัฒนาวิธีการบรรเลงและทำให้ทำนองเพลงมีความไพเราะ

ตัวอย่างการใช้ การพรม ในเพลงสาวไหม ท่อน 1 สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อเล็ก

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - -	- - - ซ	- - - ล	- ด - -	- - - -	- - - ล	ซ - - -	- ล - ซ
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ม	- - - ร	ม ร ด -	- ม ร ด	- - - -

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประโยคที่ 2

สายเอก	- - - -	- - - ซ	- ล - ซ	- - - -	- - - -	- - - ซ	- ล - ซ	- - - -
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - - -	- ม - ร	- ด - ร	- ม - -	- - - -	- ม - ร

ประโยคที่ 3

สายเอก	- - ซ -	- - - ล	ซ - - -	- ล - ซ
สายทุ้ม	- ม - ร	ม ร ด -	- ม ร ด	- - - -

ตัวอย่างการใช้ สะบัด ในเพลงล่องแม่ปิง สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อเล็ก

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - ซ	- ซ ซ ซ	ล ซ - ซ	- ล - ด	- - - -	ซ ทลซด	ซ ทลซ	- - ซ -
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - ม -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด	ม ร - ม

ตัวอย่างการใช้ สะบัดคันชัก ในเพลงฤาษีหลงถ้ำ สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อเล็ก

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - ท	- ดดดด	- ท - ร	ด ด ด ด	- - ซ -	- - - ซ	- - - ล	ด ร ด ซ
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	ร ม - ร	ม ร ด -	- - - -	- - - -

ตัวอย่างการแปรทำนองในเพลงปราสาทไหว สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อเล็ก

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - -	- - - -	- - - -	ซ - - ท	- ท ด ซ	- ซ ด ท	- ฟ - ซ	- ซ ท -
สายทุ้ม	- - ฟ ม	- - ฟ ด	- ด ม ฟ	- ด ม -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด

ประโยคที่ 2

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สายเอก	- - - -	- - - ซ	- - - -	- - - -	- - - ซ	- ท - ด	- ร - ด	ซ ด ท ซ
สายทุ้ม	- - ม ด	ม ด ม -	- - - -	- ม - ฟ	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ตัวอย่างการแปรทำนองในเพลงปราสาทไหว สำหรับบรรเลงด้วยสะล้อใหญ่

โดย ครูบัณฑิต ศรีบัว

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - ซ	- ซ ซ ซ	- - - ซ	- ซ ท ด	- - - ซ	- ซ ท ด	- - - ซ	ท ซ - -
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- ม ฟ -	ฟ - - -	- - - -	ฟ - - -	- ม ฟ -	- - ฟ ม

ประโยคที่ 2

สายเอก	- - - -	- - - -	- ท ด	ร ซ ท ด	- - - ซ	- - - -	-ท ด ร	- ด ท ซ
สายทุ้ม	- - - -	- ร ฟ ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - ม ฟ	- - - -	- - - -

4.1.5.2 การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษที่ใช้กับซึง

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดกลวิธีพิเศษที่ใช้กับซึง สามารถแบ่งออกเป็นกลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนาและกลวิธีพิเศษของดนตรีไทย

4.1.5.2.1 การถ่ายทอดกลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนา

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ให้แก่ลูกศิษย์ ที่มีความชำนาญในการบรรเลงซึงแล้วเท่านั้น โดยนำกลวิธีพิเศษที่มีมาแต่เดิม ซึ่งใช้กับการบรรเลงซึง ได้แก่ การซอกเสียง มาถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ การใช้ไม้ดีดซึง ดีดขึ้นลงอย่างสม่ำเสมอกัน ไม่มีการรัวไม้ดีดแต่อย่างใด

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ซอกเสียง ใช้ได้ทั้งสะล้อและซึง ถ้าใช้กับซึง คือการใช้ไม้ดีดขึ้นลงเสมอกัน ไม่มีการดีดรัวใด ๆ ทั้งสิ้น มือขวาดีดขึ้นลงเสมอกัน มือซ้ายก็เดินทำนองไปตามก๊อบ ตามทำนองของเพลงนั้น” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 30 สิงหาคม 2564)

ตัวอย่างการใช้ ซอกเสียง ในเพลงฤาษีหลงถ้ำ สำหรับบรรเลงด้วยซึงเล็ก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - ด ท	ด ด ด ด	ด ท ดร	ด ด ด ด	ร ม ซ ร	ม ร ด ซ	ซ ซ ซ ล	ด ร ด ซ
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ประโยคที่ 2

สายเอก	ซ ซ ซ ล	ด ร ด ซ	ซ ซ ซ ล	ด ร ล ด	ด ด ด ล	ด ล ซ ฟ	ซ ฟ ร ฟ	ซ ล ล ซ
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ประโยคที่ 3

สายเอก	ซ ซ ซ -	- - ล ซ	ซ - ล ซ	- - - -	- - - -	- - - -	ซ ล ซ ม	- - - -
สายทุ้ม	- - - ฟ	ฟ ฟ - -	- ฟ - -	ซ รฺ ร มฺ	ม ม ม ม	ม ด ร ม	- - - -	ม ม ร ด

4.1.5.2.2 การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษของดนตรีไทย

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รักษาและถ่ายทอดกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซึงที่มีมาแต่เดิมแล้ว ยังได้นำเอากลวิธีพิเศษของดนตรีไทยเข้ามาใช้กับการบรรเลงซึง ได้แก่ การรัวไม้ดีด, การสะบัด และการแปรทำนอง ถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ที่มีความชำนาญในการบรรเลงซึงแล้ว

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะสาธิตกลวิธีพิเศษให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตาม จะมีการใช้กลวิธีพิเศษ เช่น การสะบัด เป็นต้น “ส่วนลูกเล่นเจ้าลุงจะเล่นให้ฟัง จะมีสะบัด แบบจะเข้ ใส่ลีลาอารมณ์ เจ้าลุงจะเล่นให้ฟัง แล้วก็ต่อ ต่อให้เราเล่นตาม เจ้าลุงก็คือเอาพื้นฐานของดนตรีไทยมาใช้” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซึง ว่า จะให้สังเกตจากนักดนตรีที่เก่ง ๆ เช่น ครูวิเทพ กันธิมา แล้วนำมาฝึกซ้อมเอง เพราะต้องใช้สามารถเฉพาะตัว“ท่านบอกว่าให้สังเกตคนที่เขาเล่นเก่ง ๆ คอยดูเขาว่าเขาเล่นอย่างไร อย่างซึงก็สังเกตจากครูวิเทพบ้าง ท่านดีดซึงเก่ง บางทีท่านใช้นิ้วโป้งกดด้วย เราก็เอามาลองทำดู ท่านว่าเพราะบางอย่างครูก็สอนไม่ได้ ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัว ถ้าเธอชอบอันไหน เธอก็เก็บไว้ ท่านให้แปรทำนองได้ ถ้าชำนาญแล้ว” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูกมล ตั้งตัว เล่าถึงกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซึง ว่า จะต้องใช้การสังเกต โดยสังเกตจากครูวิเทพ กันธิมาและฝึกฝนเพิ่มเติม “พวกนี้เราต้องหาเอง พอเราเรียนพื้นฐานแล้ว พวกเทคนิคครูมาฝึกทีหลัง ดูจากครูวิเทพ กันธิมา ฝึกฝนเพิ่มเติม” (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

จากการศึกษาการถ่ายทอดกลวิธีพิเศษในการบรรเลงซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ว่า การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. ถ่ายทอดให้โดยตรง คือ สาธิตให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตาม 2. ให้สังเกตผู้ที่มีความชำนาญในการบรรเลง เช่นครูวิเทพ กันธิมา แล้วนำมาปฏิบัติเอง เพราะต้องใช้การฝึกฝนเฉพาะตัว กลวิธีพิเศษของดนตรีไทยที่นำมาใช้กับการบรรเลงซึง ได้แก่ การสะบัด การรัวไม้ดีดและการแปรทำนอง

กล่าวได้ว่าเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นนักดนตรีพื้นเมืองล้านนา ที่ได้ศึกษาดนตรีไทย และมีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบวิธีของดนตรีไทย จึงได้นำกลวิธีพิเศษต่าง ๆ เข้ามาใช้กับดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้แก่ การพรมและการรัวไม้ดีด แต่ได้รักษากลวิธีการบรรเลงแบบเดิมไว้ ทำให้กลวิธีการบรรเลงซึง เกิดการพัฒนาและทำให้ทำนองเพลงมีความไพเราะ

Chulalongkorn University

ตัวอย่างการใช้ รัวไม้ดีด ในเพลงสาวไหม ท่อน 2 สำหรับบรรเลงด้วยซึงกลาง

ประโยคที่ 1

สายเอก	(- - - -	- - - -)	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - ด	- ร - ม
สายทุ้ม	(- - - -	- - - -)	- ซ - ล	ซ ล ซ ซ	- - - -	- ด - ล	ด ล ซ -	- - - -

ประโยคที่ 2

สายเอก	(- ล้อ -)	- - - -	(- ล้อ -)	- ม - ร	- ม - ร	ม ร ด -	- ม - -	- ด - ร
สายทุ้ม	(- ล้อ -)	- ล - ซ	(- ล้อ -)	- - - -	- - ซ -	- - - ล	ซ - ซ ล	- - - -

ประโยคที่ 3

สายเอก	- ม - ร	ม ร ด -	ด ม ร ด	- - - -
สายทุ้ม	- - ซ -	- - - ล	- - - -	- ล - ซ

ตัวอย่างการใช้ สะบัด ในเพลงพม่า สำหรับบรรเลงด้วยซึงเล็ก โดย ครูบุญถึง พระยาชัย ได้รับถ่ายทอดจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - ฟ ฟ	- - ซ๋ ซ๋	- - ล๋ ล๋	- - ซ๋ ซ๋	- - ฟ ฟ	- - ซ๋ ซ๋	- - ล๋ ล๋	- - ซ๋ ซ๋
สายทุ้ม	- ฟ - -	- ซ - -	- ล - -	- ซ - -	- ฟ - -	- ซ - -	- ล - -	- ซ - -

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประโยคที่ 2

สายเอก	- - - -	ซ๋ ล๋ ซ๋ ฟ	ซ๋ ฟ ล๋ ซ๋	ซ๋ ล๋ ด ร	ร ซ ร ร	ซ๋ ล๋ ซ๋ ฟ	ซ๋ ฟ ล๋ ซ๋	ซ๋ ล๋ ด ร
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ประโยคที่ 3

สายเอก	ด ร ฟ ซ๋	ฟ ร ฟ ด	ท ด ซ ล	ท ร ด ท	ซซ๋ ซ๋ซ๋ซ๋	ซร̂ รรร	ซดด̂ดด	ซทท̂ทท
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ประโยคที่ 4

สายเอก	- ล ซ -	- - ซ ล	ซ - ซ ล	ซ ล ท ด	- ล ซ -	- - ซ ล	ท ด ท ร	ด ท ล ซ
สายทุ้ม	ฟ - - ฟ	ด ฟ - -	- ฟ - -	- - - -	ฟ - - ฟ	ด ฟ - -	- - - -	- - - -

ตัวอย่างการแปรทำนองในเพลงปราสาทไหว สำหรับบรรเลงด้วยซึงเล็ก โดยครูบัณฑิต ศรีบัว

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - -	ซ ด ท ซ	ท ด ท ซ	- -ซท ด	- - - -	ร ซ ทด	- -ซซซ	ท ซ - -
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- - - -	มฟซ ฟ -	- - - -	- - - -	- - - -	- - ฟ ม

ประโยคที่ 2

สายเอก	- - - -	- - - ท	ด ซ ด ท	ด ซ ท ด	- - - ซ	- - - -	ร ท ด ร	ซ ด ท ซ
สายทุ้ม	- ฟ ด ฟ	ม ร ด -	- - - -	- - - -	- - - -	- - ม ฟ	- - - -	- - - -

ตัวอย่างการแปรทำนองในเพลงปราสาทไหว สำหรับบรรเลงด้วยซึงหลวง โดยครูบัณฑิต ศรีบัว

ประโยคที่ 1

สายเอก	- - - ซ	- ซ ซ ซ	- - - ซ	- ท - ด	- - - -	- ซ ท ด	- - ท ซ	ท ซ - -
สายทุ้ม	- - - -	- - - -	- ม ฟ -	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -	- - ฟ ม

ประโยคที่ 2

สายเอก	- - - -	- - - -	- - ซ ท	ด ซ ท ด	- - - ซ	- - - -	- - - -	- - ท ซ
สายทุ้ม	- - - ฟ	- ม ร ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - ม ฟ	- - ด ร	- ด - -

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.1.6. การถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง

การศึกษาการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เรื่องการบรรเลงรวมวง โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ มีข้อมูล ดังนี้

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ให้แก่ลูกศิษย์ โดยให้ความสำคัญกับความพร้อมเพียงของคันชักและไม้ดีดซึง ความกลมกลืนของเสียงและความไพเราะ

ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ เล่าถึงการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะเน้นในเรื่องของความพร้อมเพียง เรื่องคุณภาพของเสียงเครื่องดนตรี “ปรับตามความเหมาะสม ท่านอยากให้ลูกศิษย์ได้บรรเลงทุกคน เวลาซ้อมท่านจะดู

เรื่องเสียงเพี้ยน เช่น เธอกรีดนิ้วกว้าง ๆ หน่อย ส่วนบางคนนิ้วยาว ก็บอกว่า เธอหดนิ้วเยอะ ๆ เน้นความพร้อมเพียง สวยงาม เพลงพื้นเมืองไม่มีมาก เล่นวน ๆ เวียน ๆไป วนมาก 6 รอบ เล่นไปอย่างนั้น บรรเลงไปเรื่อย ๆ" (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะเน้นความพร้อมเพียง คันชักของสะล้อเข้าออกเหมือนกัน ไม้ดีดขึ้นลงของซึงเหมือนกัน ให้บรรเลงเหมือน ๆ กัน ไม่มีกลวิธีพิเศษ เพราะใช้บรรเลงขับกล่อมให้เสียงกลมกลืนกัน

> *วงสะล้อซึงการปรับวงแบบขั้นสูง ไม่มี จะเป็นลักษณะต่อเพลงเสร็จก็มาประสมวง เพลงส่วนใหญ่เป็นเพลงขับกล่อม ไม่ได้โชว์อะไร บรรเลงผสมผสานกันไป ตามความสามารถของเด็ก แต่เน้นเรื่อง สะล้อให้คันชักเหมือนกัน พยายามไม่ให้สวนทางกัน ซึง ไม้ดีดขึ้น ไม้ดีดลงต้องเหมือนกัน เล่นเหมือนๆกัน ไม่มีสะบัด ทำนองเพลงพื้น ๆ เย็น ๆ เน้นความพร้อมเพียง ทางกายภาพ เน้นทางเสียง ฟังแล้วกลมกลืน รื่นหู* (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่าจะต้องกำหนดว่าจะบรรเลงกี่เที่ยว บรรเลงอย่างที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ได้ถ่ายทอดให้ การบรรเลงเพลงที่มีการขับร้อง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะให้บรรเลงรับร้อง บางครั้งก็บรรเลงลำลอง เช่น เพลงพม่า เพลงไทใหญ่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

> *เพลงพื้นเมืองเป็นเพลงสั้น ๆ ทำนองสั้น ๆ อย่างเช่น ฤๅษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว เวลาเล่นก็จะนัดกัน ว่า 6 เที่ยว 8 เที่ยว แล้วเวลาเล่นได้ 4 เที่ยวแล้ว คนที่เล่นด้วยกัน เริ่มจะเล่นออกลายแล้ว ไปอย่างงั้นก็ได้ ไปอย่างนี้ก็ได้ ถ้าแอบเล่น เจ้าลุงเห็น มาบังเอิญเห็น ก็จะว่า ท่านจะว่า เอ้า อย่าพึ่งเก่งเลย เล่นเป็นวงก่อน การบรรเลงวงพื้นเมืองท่านจะทำคล้าย ๆ กับวงเครื่องสาย มีการรับร้อง แทนที่จะเป็นซอ บรรเลงไปด้วยซอไปด้วย ท่านก็พยายามทำเป็นแบบรับร้อง เช่น เพลงซอพม่า ซอไทใหญ่ จะออกไปในรูปนั้น บางทีก็ใช้ลำลอง บางทีก็รับร้อง* (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เล่าถึงการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า จะมุ่งไปในเรื่องความกลมกลืน จังหวะจะต้องมีอยู่ในใจ เพลงที่มีจังหวะเร็วก็บรรเลงเร็วขึ้น เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะเลือกผู้บรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาแต่ละชนิดตามความถนัดของแต่ละคน แต่จะเน้นความไพเราะ ตามที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พึงพอใจ

> *วิธีการปรับวงของท่านจะใช้หลักของความกลมกลืนมากกว่า ทำให้มีความเป็นล้านนา อย่าเล่นให้ออกเป็นภาคกลางเท่านั้นเอง เรื่องจังหวะ จังหวะในพื้นเมืองไม่ได้มีอะไรมาก มีจังหวะเดียว ดนตรีพื้นเมืองคุมจังหวะยาก เมืองจริง ๆ ไม่ใช้ฉิ่ง จังหวะอยู่ในใจ ใช้กลองก็มีลูกเล่นนิดนึง ไม่ได้มีหน้าทับหลากหลาย เพลงที่เร็วก็เล่นให้เร็วขึ้น แค่นั้นเอง เวลาต่อเพลงไม่แยกคน แต่ถ้าซ้อมงานแยก แต่ละงานท่านให้เลือกเองดูว่าถนัดด้านไหนก็จับมา คือท่านจะดู สังเกต ใครที่มีฝีมือด้านไหนท่านก็ใช้คนนั้น ใครเก่งด้านไหนก็ไปเล่นอันนั้น แต่ในยุคครู เล่นได้หมด วนกันอยู่ครูสีสะล้อ ส่วนใหญ่ครูจะเป็นเครื่องสีมากกว่า ดีดซึงนี่เล่น ๆ พอไปเล่นวงจริง ๆ ครูก็จับสะล้อ เพราะครูต้องเป็นคนขึ้นเพลงก่อน เล่นประจำเลยคือสาวไหม สาวไหมนี่เล่นจนจำท่าได้ พออยากเล่นซึงบ้างก็ไม่มีใครกล้าขึ้น ครูก็มีลักษณะผู้นำตั้งแต่เล่นสะล้อ วงพื้นเมืองและเราเรียนซอด้วง เจ้าลุงก็อ้าว ต้อยขึ้น อย่างนี้ ไม่มีปรับวง เจ้าลุงนี่เอา ไพเราะ เล่นจนพอใจ ความพอใจของท่าน เช่น ยัง ยังไม่ถึง แต่ไม่บอกนะ ว่ายังไงเรียกว่าถึง ยังเพี้ยนอยู่ บ่ม่วน ๆ เอาใหม่เอาแหมรอบนึ่ง หลายรอบ 10 รอบก็ต้องเล่น 10 รอบนะ ถ้าเล่น 10 รอบยังไม่ดี ให้หยุดก่อน พอเริ่มจะรวนแล้ว พักก่อน พักกินน้ำ พักสักกำแล้วมาใหม่ เริ่มใหม่ จนกว่าจะพอใจเล่นซ้ำ ๆ* (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ครูรักเกียรติ ปัญญายศ เล่าถึงการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่าจะต้องเทียบเสียงเครื่องดนตรี โดยใช้ขลุ่ย มีการฝึกการขึ้นเพลง การนัดแนะจำนวนเที่ยวของเพลง ทั้งการบรรเลงทั่วไป บรรเลงประกอบการขับซอและการบรรเลงประกอบการแสดง โดยสะล้อเล็ก จะเป็นผู้นำวง

เรื่องระบบเสียง การเทียบเสียง คู่สี่กับคู่ห้า เอาขลุ่ยเป็นตัวตั้ง เพลงพื้นบ้านสั้น ๆ ง่าย ๆ เรียบง่าย ฟังแล้วเข้าใจ คล้อยตามทันที โดยทำนองพื้นฐาน เหมือนกับว่า เข้าได้ง่ายเปิดโอกาสให้ฟังแล้ว เสพง่าย เรื่องการซ้อม นาฏศิลปเราการซ้อมเป็นเรื่องปกติ พอเป็นวงแล้ว ก็ต้องฝึกการขึ้นนำ เล่นกี่เที่ยว ต้องนัดกัน ลงยังไง ถ้าเอามาประกอบการแสดง ต้องมีการนับเที่ยว คนนำ สะล้อเล็ก ต้องเป็นผู้หักเลี้ยวทุกจุด การบรรเลงก็มีทั้งบรรเลงทั่วไป บรรเลงกับขับร้อง ขับซอก็มี (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

จากการศึกษาการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวง ในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ สามารถสรุปได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะเน้นในเรื่องของความพร้อมเพียง เรื่องคุณภาพของเสียงเครื่องดนตรี การเทียบเสียงเครื่องดนตรี ใช้ขลุ่ยเมืองหรือขลุ่ยเพียงออ เป่าเสียงโดและเสียงซอล มีการฝึกการขึ้นเพลง เพลงพื้นเมืองล้านนาส่วนใหญ่จะเป็นเพลงสั้น ๆ จึงมีการนัดแนะจำนวนเที่ยวของเพลง ทั้งการบรรเลงทั่วไปและการบรรเลงประกอบการแสดง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และโอกาสในการบรรเลง กำหนดให้สะล้อเล็กเป็นผู้นำวง ในการบรรเลงผู้บรรเลงทุกคนจะต้องมีจังหวะอยู่ในใจ ถ้าต้องการจังหวะเร็วก็บรรเลงให้เร็วขึ้น เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะเลือกผู้บรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาแต่ละชนิดตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน จะสังเกตได้ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ โดยนำระเบียบวิธีของดนตรีไทยเข้ามาใช้ในการถ่ายทอดการบรรเลงรวมวง ได้แก่ ความพร้อมเพียงของคันชักสะล้อและไม้ดีดของซึง การขึ้นเพลงโดยใช้สะล้อเล็ก เนื่องจากเป็นผู้นำวง การบรรเลงรับร้องและการบรรเลงลำลอง ทำให้การบรรเลงรวมวงของวงสะล้อ ซึง เกิดการพัฒนาขึ้นจากเดิมและเป็นแบบอย่างของการบรรเลงวงสะล้อ ซึงอีกด้วย

4.1.7 จิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

การศึกษา สัมภาษณ์ข้อมูล เรื่องจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีจิตวิญญาณความเป็นครูอยู่ในตัว ประกอบด้วย มีความเมตตา ให้โอกาสและส่งเสริมลูกศิษย์ ดังนี้

ครูกมล ตั้งตัว เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เป็นครูที่ใจดี นิสัยดี เป็นคนดีมาก เลี้ยงดูลูกศิษย์เป็นอย่างดี มีลูกศิษย์หลายคน เช่น ครูบุญถึง พระยาชัย,

ครูรักเกียรติ ปัญญายศ “เป็นคนใจดี นิสัยดี เป็นคนดีมาก รักลูกศิษย์ ไปบ้านเสาร์อาทิตย์ ก็เลี้ยงข้าว เลี้ยงทุกอย่างเลย คนที่เป็นลูกศิษย์แกเยอะ อย่างครูรักเกียรติ รุ่น 3 ครูบรรเลง รุ่น 2” (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ให้ความอนุเคราะห์ ช่วยเหลือ โดยให้เก็บของใช้ที่จำเป็นแล้วย้ายเข้ามาอาศัยที่บ้านบริเวณหลังวัดพันตอง ถนนลอยเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ครูบุญถึง พระยาชัยก็ได้ช่วยแบ่งเบาภาระเรื่องงานบ้านและงานครัว ตลอดระยะเวลาที่ได้อยู่ใกล้ชิด เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะอบรมสั่งสอนในเรื่องการใช้ชีวิต การวางตัวในวงการดนตรี ตลอดจนถ่ายทอดความรู้ทั้งด้านดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองอย่างต่อเนื่อง

> *ครูเป็นเด็กบ้านนอกภูมิลำเนาอยู่ ตำบลหางดง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ บ้านอยู่ห่างจากวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ประมาณ 12 กิโลเมตร เมื่อเริ่มเข้าเรียนภาคเรียนที่ 1 และ ภาคเรียนที่ 2 เดินทางมาเรียนโดยรถประจำ ต่อมาภาคเรียนที่ 3 ช่วงปี 16 ครูขอให้พ่อซื้อจักรยานให้และปั่นไปเรียนทุกวันก็ตากฝนบ้าง แดดบ้าง ปั่นจักรยานได้ประมาณเดือนเศษ ๆ เจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ ท่านก็ได้ให้ความเมตตาเอ็นดู ให้เก็บเสื้อผ้าข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นในการเรียนมาอยู่ด้วยกันที่บ้านซึ่งขณะนั้นอยู่บริเวณหลังวัดพันตอง ถนนลอยเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ประมาณ 3 กิโลเมตร ตั้งแต่นั้นมาก็อยู่บ้านเจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ มาโดยตลอด ช่วยหยิบจับงานบ้านงานครัว เมื่อเจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ ย้ายบ้านก็จะติดสอยห้อยตามไปทุกแห่ง ทุกคนในบ้านท่านก็ให้ความเมตตาเอ็นดูดั่งลูกหลานคนหนึ่ง ตลอดระยะเวลาที่ได้อยู่ได้สัมผัสกับเจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ ท่านได้อบรมสั่งสอนทั้งการใช้ชีวิตทั่วไปและการวางตนในวงการดนตรี ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้ทางด้านดนตรีทั้งดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองอย่างต่อเนื่อง* (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ท่านทั้งชี้แนะให้โอกาสและส่งเสริมในด้านดนตรี เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความพยายามและทุ่มเทที่จะสั่งสอนลูกศิษย์ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นคนเรียบง่าย ๆ สามารถปรึกษา พูดคุยกับท่านได้เสมอ

> *ท่านพยายามสอน เราไม่ค่อยมีความเข้าใจ เข้าใจยาก พอเริ่มเป็นแล้วเจ้าลุงก็ชี้แนะให้ เจ้าลุงรู้จักคนเยอะ เจ้าลุงก็พาไปรู้จัก ไปเล่นดนตรีกับลุงแถม ลุงอินทร์หล่อ บ้านบนดอย ท่านส่งเสริมพอสมควร จากที่ไม่เป็นอะไรเลย ยืนมองเขานั่งมองเขา แต่กลายมาเป็นตัวสำคัญ คนที่เขาเลือก เจ้าลุงเป็นคนง่าย ๆ มีอะไรก็พูดตรง ๆ ก็รักท่าน* (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าเพิ่มเติมอีกว่า เมื่อปี พ.ศ. 2518 ครูบัณฑิต ศรีบัว มีความคิดที่จะลาออกจากการเรียน เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงได้ช่วยเหลือและแนะนำ ให้ไปซ้อมดนตรีที่บ้าน ใกล้ ๆ กับวัดนันทาราม ช่วงเช้าให้ซ้อมซออู้ ช่วงบ่ายซ้อมซึงและสะล้อ และช่วยทำงานให้เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถ้าช่วยบ่อยครั้งจะโดนตักเตือน เนื่องจากท่านต้องการให้ซ้อมดนตรีเป็นหลัก โดยมากจะไปซ้อมดนตรีและอยู่ที่บ้านของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในวันเสาร์และวันอาทิตย์

> *ตอนที่เริ่มไปอยู่บ้านเจ้าลุงประมาณปี 18 ครูเรียนไม่ค่อยไหว แล้วก็จะออก เจ้าลุงก็บอกว่า เดี๋ยวก็ไหว เดี๋ยวก็ดีเอง เอาอย่างนี้ ถ้าเรียนไม่ไหว ลองไปอยู่บ้านครูก่อน ครูจะดู ว่าเป็นยังไงถึงไม่ไหว ก็เลยไปอยู่บ้านครูแถว ๆ วัดนันทาราม ไปก็เริ่มต้นที่ตอนเช้าสีซออู้ ต้นเพลงฉิ่ง สีซอสัก 10 20 รอบ สีไปแบบไม่ผิด พอบ่าย ๆ ก็เอาซึงสะล้อมาเล่น พอเบื่อก็วางซึงสะล้อไปช่วยเขาทำงาน ครูก็ไม่ว่าอะไร ไปช่วยยกนู้นขนนี่ พอช่วยบ่อย ๆ เข้าครูก็จะดุ ว่าอ้าว ทำแต่งาน ซอไม่เอาซึงสะล้อไม่เอา ตอนไปอยู่ที่บ้านโดยมากจะไปอยู่เสาร์ อาทิตย์* (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ใช้คำว่าล้นหลาม เป็นทั้งครูและเป็นพ่อที่ใจดี มีน้ำใจและเป็นที่เคารพนับถือมาก ท่านมักจะเรียกลูกศิษย์ว่าลูก หลาน ลูกศิษย์คนไหนมีความสามารถที่จะรับถ่ายทอด ท่านก็จะถ่ายทอดให้ทั้งหมด ไม่หวงวิชา

ทุกครั้งเมื่อไปซ้อมดนตรีที่บ้าน เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ หลังจากที่ซ้อมดนตรีเสร็จสิ้น ท่านก็จะเลี้ยงอาหารกับลูกศิษย์เสมอ

> *ความรู้สึกกับเจ้าลุง ใช้คำว่าล้นหลาม ไม่รู้จะเอาอะไรมาเปรียบ ตอนเราไปอยู่ตรงนั้น เป็นทั้งพ่อ เป็นอาจารย์ เป็นบุคลที่เราเคารพนับถือมาก ท่านมีน้ำใจมากเลย เรียกลูกเรียกหลาน ใครรับถ่ายทอดได้แค่ไหน ก็ให้หมด ไม่ถึงขั้นไปอยู่ในบ้าน แต่ก็ไปซ้อมที่บ้านบ้าง นอกจากที่ได้เรียนในชั่วโมงเรียน เป็นผู้หญิงแล้วก็บ้านไกล แต่ถ้ามีงานก็ไม่ได้กลับ สมัยนั้นเราเป็นคนบ้านนอก ไม่รู้อะไรเลย ไปเรียนดนตรี เริ่มตั้งแต่ไม่รู้จักอะไรเลย ท่านถ่ายทอดอย่างไม่หวงวิชา ใครรับได้แค่ไหน มีปัญญารับก็รับไป ทั้งเพลงทั้งการทำเครื่องดนตรี ไปที่บ้านท่านก็ได้กินทุกครั้ง ท่านเลี้ยงข้าว ได้กินตลอดเลี้ยงข้าว ซ้อมเสร็จก็เลี้ยง เลี้ยงเป็นประจำ* (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2563)

ครูรักเกียรติ ปัญญายศ เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า เป็นทั้งครูเป็นทั้งพ่อ ที่เคารพบูชา เป็นผู้ให้คำแนะนำโดยไม่ปิดบัง ให้โอกาสและประสบการณ์ในการบรรเลงดนตรีกับลูกศิษย์

> *ท่านเป็นทั้งครูและทั้งพ่อ จิตใจกว้างขวางมาก ไม่เคยเอาเปรียบลูกศิษย์ เป็นผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่มาก ลูกศิษย์ทุกคนที่ได้สัมผัสกับเจ้าลุงสุนทรจะรักเคารพเจ้าลุงมาก แต่ส่วนตัวคือ เคารพบูชาท่านนะ ท่านไม่เคยปิดบังแนะนำได้ ท่านก็แนะนำหมด สมัยก่อนจะมีครูดนตรีไทย ที่มาอยู่ภาคเหนือมีครูแถม ครูโสภณ ซื่อต่อชาติและอีกหลายคน เจ้าลุงท่านก็กว้างขวาง ทุกคนก็รู้จักเจ้าลุง เจ้าลุงก็เอาบรรดาลูกศิษย์ทั้งหลาย ไปทำความรู้จักกับคุณตาคุณลุง คุณปู่สมัยนั้น มีงานอะไรเยอะแยะไปหมด เจ้าลุงก็พาไป ให้ลูกศิษย์มีประสบการณ์มากมาย* (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ช่างบุญมา สะตุ่น เล่าถึงจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เจ้าลุงท่านนิสัยดี อะไร ๆ ท่านก็แนะนำให้หมด ไม่หวงวิชา อะไรดีท่านก็บอกให้หมด” (บุญมา สะตุ่น, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

จากการศึกษา สัมภาษณ์ข้อมูล เรื่องจิตวิญญาณความเป็นครูของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่าเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความรักและเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลลูกศิษย์เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการอนุเคราะห์ที่พักอาศัย การเลี้ยงอาหาร การให้กำลังใจ เป็นผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่ ให้ทั้งความรู้และโอกาสกับลูกศิษย์ ในด้านการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอด เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์อย่างเต็มกำลังความสามารถ อีกทั้งยังได้แนะนำ ส่งเสริม ให้โอกาส เปิดประสบการณ์และให้สติปัญญาแก่ลูกศิษย์อย่างไม่ปิดบังอำพราง นอกจากนั้น ยังอุทิศตนในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์อย่างไม่มีวันหยุด ไม่เอาเปรียบลูกศิษย์ และไม่เรียกร้องค่าตอบแทนใด ๆ เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการวางตัว การใช้ชีวิต และเป็นครูผู้ถ่ายทอดได้อย่างสมบูรณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ขั้นตอนการถ่ายทอดสะล้อและ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

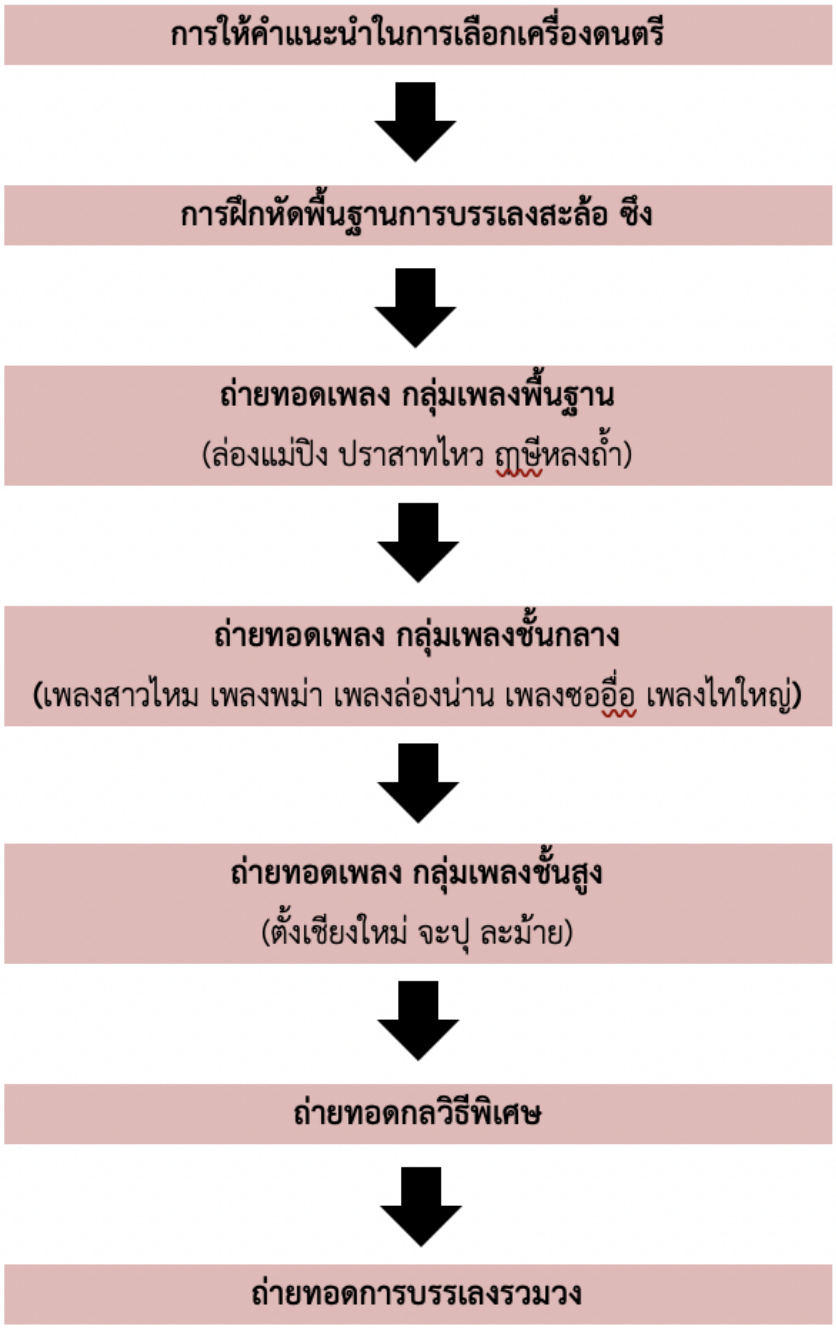

แผนภาพที่ 4.1 ขั้นตอนการถ่ายทอดสะล้อและ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
โดย ผู้วิจัย

การถ่ายทอดสะล้อ ซึง ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้กับนักเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เป็นหลักเนื่องจากเป็นครูผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา โดยถ่ายทอดสะล้อและซึง เป็นหลัก เนื่องจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีความชำนาญในเครื่องดนตรี 2 ชนิดนี้มากที่สุด

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นครูที่มีความตั้งใจและทุ่มเทกับการสอน ใส่ใจผู้เรียน โดยถ่ายทอดเพลงตามพัฒนาการของผู้เรียน หากมีความสนใจเป็นพิเศษ จะแนะนำให้มาเรียนเพิ่มเติมกับท่านที่บ้าน ด้านการให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดนตรี สามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะคือ 1. เลือกตามความสมัครใจของผู้เรียน 2. เลือกตามที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่แนะนำ จะแนะนำให้เรียนตามพื้นฐานของการเรียนดนตรีไทย มากกว่า ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของการฝึกหัดพื้นฐานของการบรรเลง ทำให้มีพัฒนาการที่รวดเร็วขึ้น การฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อสามสายและสองสาย จะให้เริ่มจาก ท่านั่ง การจับคันสะล้อ การใช้คันชักต่าง ๆ การกดนิ้ว ส่วนการฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงซึง เริ่มจากท่านั่งในการบรรเลงจะนั่ง การฝึกไม้ดีดขึ้นลง การรัวไม้ดีด การกดนิ้ว วิธีการถ่ายทอดการบรรเลงสะล้อและซึงของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะใช้วิธีการสาธิตให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตามและใช้การนอยเสียง การถ่ายทอดกลวิธีพิเศษ ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. ถ่ายทอดให้โดยตรง 2. ให้สังเกตจากครู ศิลปินที่มีความชำนาญในการบรรเลง แล้วนำมาปฏิบัติเอง เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้นำกลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนา ที่ใช้กับการบรรเลงสะล้อและซึง ได้แก่ การซอกเสียงและการเช็ดนิ้ว มาถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ส่วนกลวิธีพิเศษของดนตรีไทยที่นำมาใช้กับการบรรเลงสะล้อซึง ได้แก่ การพรม การสะบัด การสะบัดคันชัก การรัวไม้ดีดและการแปรทำนอง การถ่ายทอดวิธีการบรรเลงรวมวงในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองล้านนา จะเน้นในเรื่องของความพร้อมเพียง เรื่องคุณภาพของเสียงเครื่องดนตรี การเทียบเสียงเครื่องดนตรี ความพร้อมเพียงของคันชักสะล้อและไม้ดีดของซึง การบรรเลงรับร้องและการบรรเลงลำลอง แบบของดนตรีไทย ทำให้การบรรเลงรวมวงของวงสะล้อ ซึง เกิดการพัฒนาขึ้นจากเดิมและเป็นแบบอย่างของการบรรเลงวงสะล้อ ซึง

ด้านจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นครูมีความรักและเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลลูกศิษย์เป็นอย่างมาก ในด้านการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอด ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์อย่างเต็มกำลังความสามารถ อีกทั้งยังได้แนะนำ ส่งเสริม ให้โอกาส เปิดประสบการณ์และให้สติปัญญาแก่ลูกศิษย์อุทิศตนและเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการวางตัว การใช้ชีวิต

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นนักดนตรีพื้นเมืองล้านนา ที่ได้ศึกษาดนตรีไทย และมีความรู้ความเข้าใจในระเบียบวิธีของดนตรีไทย จึงได้นำเอาระเบียบวิธีการบรรเลงของดนตรีไทยมาใช้ส่งผลต่อการรักษาและพัฒนาให้ดนตรีพื้นเมืองล้านนามีความเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้นทั้งเครื่องดนตรี คุณภาพของเสียงและระเบียบวิธีการบรรเลง นับว่าเป็นผู้ริเริ่มและพัฒนา รวมถึงสร้างมาตรฐานการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ใช้เป็นมาตรฐานสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

4.2 สายการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

จากการศึกษาสายการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่
2. กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี ที่ได้รับการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา
3. กลุ่มลูกศิษย์ทั่วไป

4.2.1 กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่

เนื่องจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รับเชิญได้รับเชิญจากวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง ถ่ายทอดทักษะความรู้ให้แก่นักเรียน จึงมีผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นลูกศิษย์ที่ได้เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ อย่างไรก็ตามลูกศิษย์ที่มีบทบาทในการสืบทอด โดยการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ต่อมา ได้แก่ 1.ครูกมล ตั้งตัว 2. ครูบุญถึง พระยาชัย 3. ครูบัณฑิต ศรีบัว 4. ครูจตุพร วงศ์ฝั้น 5. ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ 6. ครูรักเกียรติ ปัญญายศ และ7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1. ครูกมล ตั้งตัว

ภาพที่ 4.8 ครูกมล ตั้งตัว
ที่มาภาพ : ครูกมล ตั้งตัว บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 10 มีนาคม 2564

ครูกมล ตั้งตัว เกิดวันที่ 30 ธันวาคม 2499 อายุ 65 ปี ประวัติการศึกษา ปี พ.ศ.2514 เข้าศึกษาระดับนาฏศิลปชั้นต้นและระดับนาฏศิลป์ชั้นกลาง ที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ จากนั้นศึกษาต่อในระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง ที่วิทยาลัยนาฏศิลป กรุงเทพมหานคร บรรจุเข้ารับราชการ ครู ที่โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2522 - 2560 ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ

ประวัติการเรียนดนตรี

เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2514 รุ่นที่ 1 เรียนสาขาปี่พาทย์ เครื่องมือเอกฆ้องวงใหญ่ โดยได้เรียนกับครูบุญช่วย โสวัตร ครูสิริชัยชาญ ฟักจำรูญ ครูธงชัย ถาวรและได้เรียนดนตรีพื้นเมืองกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2514 โดยเริ่มเรียนซึง นอกจากนั้นยังได้เรียนสะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย ซึงเล็ก ซึงกลางและซึงหลวง เพิ่มเติม ที่บ้านของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในวันเสาร์และวันอาทิตย์

> *เข้าเรียนที่โรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ รุ่น 1 ปี 14 เอกปี่พาทย์ ฆ้องวงใหญ่ ชั้นต้น4 5 6 ชั้นกลาง 1 2 3 ส่วนชั้นสูงไปเรียนที่นาฏศิลป กรุงเทพ ได้เรียนกับอ. สิริชัยชาญ อ.ธงชัย ส่วน อ.บุญช่วย โสวัตร มาสอน ปีเดียว ตอนชั้นต้น4 เริ่มเรียนดนตรีพื้นเมืองกับเจ้าลุงตั้งแต่ ต้น4 ปี 14 เขาจ้างเจ้าลุงเป็น ครูพิเศษ เรียนซึง ผู้หญิงเรียนสะล้อ ผู้ชายเรียนซึง กับเจ้าลุงได้เรียนเพลงพื้นเมืองอย่างเดียว เสาร์อาทิตย์ ก็ไปเรียนที่บ้านเจ้าลุง ได้เรียนซึง สะล้อ เล็กกลางใหญ่ สะล้อสามสาย* (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

ครูกมล ตั้งตัว เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ก็ได้ต่อ ล่องแม่ปิง ฤษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว เพลงพื้นฐานนะ แล้วก็มีเพลงที่ประกอบบทร้อง ประกอบการแสดง น้อยใจยา ซออื่อ สาวไหม พม่า เงี้ยว ส่วนเพลงตั้งเชียงใหม่ จะปุ ละม้าย มันยาก มาต่อทีหลังตอนที่เป็นครูแล้ว ต่อกับครูคนอื่น”(กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ต่อให้กับนักเรียนโรงเรียนวัฒโนทัย พายัพ จังหวัดเชียงใหม่ “ได้ต่อให้กับนักเรียน” (กมล ตั้งตัว, สัมภาษณ์, 8 ตุลาคม 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2. ครูบุญถึง พระยาชัย

ภาพที่ 4.9 ครูบุญถึง พระยาชัย
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 7 ธันวาคม 2562

ครูบุญถึง พระยาชัย เกิดวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2502 อายุ 62 ปี ประวัติการศึกษา ปี พ.ศ. 2515 เข้าศึกษา ระดับนาฏศิลป์ชั้นต้น - ระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ระดับปริญญาตรีจากคณะนาฏศิลป์และดนตรี (คณะสมทบในความดูแลของวิทยาลัยนาฏศิลป) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ระดับปริญญาโท สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การทำงาน เริ่มจากเป็นครูอัตราจ้างที่วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย เมื่อปีพ.ศ. 2523 ต่อมาบรรจุเข้ารับราชการ ครู ที่วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย เมื่อปีพ.ศ. 2524 - 2550 จากนั้นได้โอนย้ายไปยังวิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ เมื่อปีพ.ศ. 2550 - 2561 ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญและอาจารย์พิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี

ประวัติการเรียนดนตรี

เริ่มเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2515 สาขาเครื่องสายไทย ขลุ่ยเพียงออ กับครูจีรพล เพชรสมและได้เรียนเพิ่มเติมกับครูเชวงศักดิ์

โพธิสมบัติ ครูประเวช กุมุท เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ในเครื่องดนตรีอื่น ๆ ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จะเข้ ซึงและสะล้อ

> *เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมปีที่ 7 ครูก็เข้าสอบคัดเลือกเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ระดับนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 1 สาขาวิชาเครื่องสายไทย พ.ศ.2515 เนื่องจากเครื่องดนตรีประเภทซอด้วง ซออู้ ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ครูจีรพล เพชรสม จึงให้เรียนขลุ่ยเป็นเครื่องมือเอกประจำ ส่วนเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายอื่น ๆ ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จะเข้ ซึง สะล้อ ได้เรียนเพิ่มเติมกับครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ครูประเวช กุมุท* (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ถ่ายทอดทั้งเพลงไทยและเครื่องดนตรีไทยเพลง นอกจากนี้ยังได้ถ่ายทอดเพลงและเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยหลิบ สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงหลวง ขลุ่ยเมือง ปี่จุม ปี่แนเล็ก ปี่แนใหญ่ ตะโล้ดโป๊ด กลองแอวและกลองปู่ปั้ง

> *เจ้าลุงสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้เมตตาถ่ายทอดความรู้ให้ครูก็มีทั้งเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ ประกอบด้วย ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ซอสามสาย ขลุ่ยเพียงออ ขลุ่ยหลิบ สะล้อ ซึงทุกขนาด ปี่จุม ปี่แนเล็ก ปี่แนใหญ่ ตะโล้ดโป๊ด กลองแอว กลองปู่ปั้ง ส่วนเวลาท่านจะซ้อมเพลง ต่อเพลง จะเป็นพวกเพลงที่ไม่อยู่ในหลักสูตร ท่านก็จะต่อ เพลงไทย พวกใบ้คลั่ง บังใบ ต่อที่บ้าน ไม่ได้ต่อที่โรงเรียน ฝึกซ้อมดนตรีไทย ดนตรีพื้นเมือง และรับถ่ายทอดเพลงไทย เพลงพื้นเมือง อย่างสม่ำเสมอ* (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบุญถึง พระยาชัย เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เพลงพื้นเมืองภาคเหนือ อาทิ เพลงปราสาทไหว เพลงล่องแม่ปิงเพลงฤาษีหลงถ้ำ เพลงสาวไหม เพลงล่องน่าน (น้อยใจยา นางแว่นแก้ว) เพลงพม่า เพลงไทใหญ่ (เงี้ยว) เพลงอื่อ เพลงจะปุ เพลงละม้าย เพลงเชียงใหม่”(บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดให้กับนักเรียนในชมรมดนตรีพื้นเมืองและนักเรียนของวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัยสำหรับบรรเลงประกอบการแสดง และได้ถ่ายทอดให้กับนายทศพร จันทร์เลิศ (ผู้วิจัย)“ได้ถ่ายทอดในรายวิชาดนตรีพื้นเมือง ที่สุโขทัยมีเครื่องดนตรีพื้นเมืองก็ได้เอามาใช้สอน นอกจากนั้นก็จะถ่ายทอดให้กับนักเรียนสำหรับบรรเลงประกอบการแสดงต่าง ๆ ของวิทยาลัย ส่วนที่จันทบุรี ไม่ได้ถ่ายทอด ก็จะมีครูท่านอื่น ๆ เขาถ่ายทอดกัน ได้แต่ไปช่วยดีดซึงบ้างตามงานต่าง ๆ แต่มีงานน้อยมาก แล้วก็ได้ต่อให้อ้น ทศพร ” (บุญถึง พระยาชัย, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

3. ครูบัณฑิต ศรีบัว

ภาพที่ 4.10 ครูบัณฑิต ศรีบัว
ที่มาภาพ : ครูบัณฑิต ศรีบัว บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 20 มีนาคม 2564

ครูบัณฑิต ศรีบัวเกิดวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 อายุ 62 ปี ประวัติการศึกษา ปี พ.ศ. 2515 เข้าศึกษาในระดับนาฏศิลป์ชั้นต้น - ระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ระดับ

ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาภาษาไทยและระดับปริญญาโท วิทยาการจัดการ ดนตรีและนาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยนเรศวร บรรจุเข้ารับราชการ ครูที่โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี จังหวัดอุตรดิตถ์ เมื่อปีพ.ศ. 2523 จากนั้นได้โอนไปยังวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย ตำแหน่งสูงสุดรองผู้อำนวยการ เมื่อปีพ.ศ. 2524 - 2561 ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญและอาจารย์พิเศษวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย

ประวัติการเรียนดนตรี

เริ่มเข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2515 โดยมีมูลเหตุจูงใจ 2 อย่าง คือ 1. ได้ฟังคุณลุงข้างบ้าน ดีดซึง แล้วจึงเกิดความชอบ 2. ค่าใช่จ่ายในการเล่าเรียนของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ราคาถูก ซึ่งครูบัณฑิต ศรีบัวไม่มีพื้นฐานการเรียนดนตรีมาก่อน จึงเลือกเรียนเครื่องสายไทย ซออู้ ได้เรียนกับครูจีรพล เพชรสม จากนั้นได้ฝึกหัดตีโทน-รำมะนา ต่อมาได้เรียนซอด้วงและซอสามสายกับครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนากับเจ้าสุนทรณ เชียงใหม่ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2515

> *ตอนแรกเรียนเครื่องสาย ยังไม่รู้จักเลยว่าเครื่องสายคืออะไร มูลเหตุจูงใจ ข้างบ้านมีลุงคนนึง เวลาเขาเมาเหล้าแล้วชอบดีดซึงเพลงฤาษีหลงถ้ำ เขาดีดทุกวัน เราก็ฟัง เพราะดี อย่างนึงแล้ว อีกอย่างคือนาฏศิลปค่าเรียนถูก ค่าเล่าเรียนปีละ 80 บาท ครูเป็นคนที่ไม่มีพื้นฐานก็เลยมาเข้าเรียนที่นาฏศิลปเชียงใหม่ ปี 15 เริ่มเรียนซออู้กับครูจีรพลก่อน แล้วครูก็ให้หัดตีโทน-รำมะนา ก็กลายเป็นตีเครื่องหนังไป ต่อมาเพื่อนที่เรียนซอด้วงออกไป ไม่มีคน ครูป๊อก (ครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติ) ก็ให้มาเรียนซอด้วง เราก็เรียนได้ ทั้งซออู้และซอด้วง แล้วก็ได้เรียนซอสามสายกับครูป๊อก เรียนแบบพอเป็น เล่นได้ทั้งวง แล้วก็เรียนดนตรีพื้นเมืองกับเจ้าลุงเรียนตั้งแต่เข้านาฏศิลป* (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูบัณฑิต ศรีบัว เล่าว่า “สะล้อก็ได้เรียนทั้งหมด ทั้ง 3 อย่าง ซึงก็เรียนทั้งหมด เพราะท่านอนุญาตให้ชนได้ ให้ขยับไปเครื่องอื่น ๆ อย่าง เธอเรียนสะล้อแล้ว เธอไปดีดซึงบ้าง ท่านบอกว่าพยายามทำให้ได้ทั้งวง เวลาบอกเขาจะได้บอกได้ ท่านจะไม่ว่า ป่งปังก็ต่อ ขลุ่ยก็ได้ต่อนะ แต่เวลาขึ้นเสียงสูงไม่ค่อยได้ กำลังลมไม่ดี” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ครูบัณฑิต ศรีบัว ได้เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ได้เรียนทุกเพลงนะ แรก ๆ ก็ล่องแม่ปิง ปราสาทไหว ฤาษีหลงถ้ำ ต่อมาก็เพลงมีร้อง ประกอบการแสดง น้อยใจยา สาวไหม อื่อ เงี้ยวหรือไทใหญ่ พม่า ส่วนจะปุ ละม้าย ตั้งเชียงใหม่ต่อตอนเรียนชั้นสูง ต่อตอนที่จะใช้งาน ไม่ได้กำหนดเป็นหลักสูตร แล้วแต่ว่าท่านจะใช้งานท่านก็จะเรียกไปต่อ” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดให้แก่นักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย “พอมาอยู่ที่สุโขทัยไม่ได้ใช้ แค่สอนเพลงพื้นฐาน ให้เด็ก ๆ ที่วิทยาลัย เด็กที่เรียนไม่ใช่เด็กถิ่นทางเหนือ สำเนียงไม่ค่อยไป” (บัณฑิต ศรีบัว, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

4. ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

ภาพที่ 4.11 ครูจตุพร วงศ์ฝั้น
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เกิดวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 อายุ 63 ปี ประวัติการศึกษา ปี พ.ศ. 2515 เข้าศึกษาในระดับนาฏศิลป์ชั้น - ระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี สาขาประถมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ บรรจุเข้ารับราชการ ครู วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2523 - 2526 จากนั้นโอนย้ายไปยังโรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ จังหวัดลำพูน เมื่อปี พ.ศ. 2526 - 2561 ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ

ประวัติการเรียนดนตรี

เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2515 สาขาเครื่องสายไทย เครื่องมือเอกจะเข้ โดยได้เริ่มเรียนจะเข้กับครูจีรพล เพชรสม ต่อมาได้เรียนกับครูมาลี หนูจ้อย, ครูกรองทอง โพธิยารมย์และได้ฝึกซ้อมเพิ่มเติมกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ “เข้าเรียนเมื่อปี 2515 โรงเรียนนาฏศิลป์เชียงใหม่ เรียนเอกจะเข้ เริ่มต้นเรียนจะเข้กับครูจีรพล เพชรสม แล้วก็เรียนกับครูมาลี หนูจ้อย กับครูกรองทอง โพธิยารมย์ เรียนแล้วต่อเพลง ส่วนเจ้าลุงได้ซ้อม มีต่อเพลงด้วย แต่เป็นเวลาพิเศษ เป็นเวลาที่ปิดเทอมหรือเสาร์อาทิตย์ เพิ่มเติมนอกเวลา” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เริ่มเรียนซึงกลาง โดยคำแนะนำของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2515 การเรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นวิชาที่แทรกอยู่กับวิชาเรียนปฏิบัติเครื่องสายไทย เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นครูที่ใจดี เวลาสอนมักจะพูดคุยไปด้วย แต่เมื่อถึงเวลาซ้อมจะซ้อมอย่างเอาจริงเอาจัง นอกจากนั้นได้ไปฝึกซ้อม ทบทวน ดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่บ้านของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ใกล้กับวัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในวันเสาร์อาทิตย์ ร่วมกับครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ จนมีความชำนาญมากยิ่งขึ้น

> *ตอนนั้นเจ้าลุงสอนที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เรียนดนตรีพื้นเมืองกับเจ้าลุงตั้งแต่แรก ปี 15 เป็นวิชาเลือกหนึ่งชั่วโมง เป็นวิชาเลือกที่แทรกอยู่ในวิชาเรียนเครื่องสายไทย เรียนพื้นเมืองด้วย เรียนซึงลูกสามท่านบอกเหมือนจะเข้ ท่านเป็นผู้ใหญ่ใจดี สอนไปด้วย คุยไปด้วย พอถึงเวลาซ้อมก็เอาจริงเอาจัง ไปเรียนที่บ้านเจ้าลุงด้วย ไปซ้อมดนตรีเสาร์อาทิตย์ ซ้อมพื้นเมืองบ้าง ซ้อมเพลงไทยบ้าง ไปทบทวนที่ท่าน จากไม่เป็นอะไรเลยท่านก็สอนจนเราชำนาญ ตอนนั้นอยู่ที่นันทาราม มีครู มีครู*

บรรเลง ครูบัณฑิต ครูนุ้ย มีหลายคน เสาร์อาทิตย์ ก็ไปซ้อมเพลง (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2563)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เรียนเครื่องแรกก็ซึงลูกสาม แล้วก็ได้เรียนสะล้อลูกสาม ลูกสี่ สะล้อสามสายก็ได้เรียนจากเจ้าลุงนะ ซึงลูกสี่ ซึงใหญ่ ได้เรียนหมดทุกเครื่อง” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ได้ต่อครบทุกเพลง ล่องแม่ปิง ฤาษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว น้อยใจยา พม่า สาวไหม เพลงอื่อ เพลงเงี้ยว ตั้งเชียงใหม่ จะปุ ละม้าย” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2564)

ด้านการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา ครูจตุพร วงศ์ฝั้น เล่าว่า มีงานบรรเลงเป็นจำนวนมาก ซึ่งมักจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องในด้านประเพณี วัฒนธรรม ต่าง ๆ เช่น ประเพณีปี๋ใหม่เมือง (สงกรานต์), งานทำบุญบ้านและงานวันเกิดของเจ้าไชยสุริวงศ์ ณ เชียงใหม่, คุ้มของพลตรี เจ้าราชบุตร (วงษ์ตะวัน ณ เชียงใหม่), คุ้มของเจ้าอินทนนท์ ณ เชียงใหม่, จวนผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่และบางครั้งไปบรรเลงตามจังหวัดใกล้เคียง ส่วนในช่วงฤดูหนาวจะไปบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา ที่พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศ จังหวัดเชียงใหม่

> *ปิดเทอมก็ไม่ได้กลับบ้าน มีไปงาน สมัยก่อนงานเยอะ พื้นเมืองจะเป็นงานประเพณี อย่าง สงกรานต์ งานขึ้นบ้านเจ้าวงศ์ งานวันเกิดที่บ้านเจ้าวงศ์ หน้าหนาวก็ไปเล่นที่พระราชฐาน ขึ้นไปเล่นที่ภูพิงค์ นอกนั้นก็ไปบ้านพวกเจ้า คุ้มเจ้าวงษ์ตะวัน เจ้าอินทนนท์ บ้านผู้ว่าราชการจังหวัด ไปทางลำปางก็มี ชีวิตก็คลุกคลีกับท่าน* (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2563)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้มอบไม้ดีดจะเข้ ทำจากงาช้าง จำนวน 2 อันให้แก่ครูจตุพร วงศ์ฝั้น และได้มอบต่อให้แก่ลูกศิษย์ 1 อัน นอกจากนั้นยังมีจะเข้ ซึง สะล้อครบชุด เป็นฝีมือการสร้างเครื่องดนตรีของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เมื่อตอนที่ครูจตุพร วงศ์ฝั้น โอนย้ายไปเป็นครูที่โรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ จังหวัดลำพูน เมื่อปีพ.ศ.2526 อีกด้วย ปัจจุบันครูจตุพร วงศ์ฝั้น ได้เก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี *“มีไม้ดีด เป็นงา ที่เจ้าลุงให้ไว้ มีสองอัน ครูให้ลูกศิษย์ไปอันนึง มีแต่เครื่องดนตรี มีซึง สะล้อ จะเข้ เป็นฝีมือของเจ้าลุงทำให้ ครูย้ายมาที่โรงเรียนส่วนบุญ ลำพูน ก็ให้เจ้าลุงทำให้ สะล้อ ซึงก็อยู่บ้าน จะเข้ก็อยู่ที่บ้าน”* (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2563)

ภาพที่ 4.12 ไม้ดีดจะเข้ ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

ภาพที่ 4.13 ภาพจะเข้ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดแก่นักเรียน โรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ จังหวัดลำพูน“สอนวิชาดนตรี บางปีก็สอนนาฏศิลป์ด้วย ดนตรีพื้นเมืองก็ได้ถ่ายทอดให้กับนักเรียน” (จตุพร วงศ์ฝั้น, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2563)

5. ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์

ภาพที่ 4.14 ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 20 มีนาคม 2564

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ เกิดเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2501 อายุ 63 ปี ประวัติการศึกษาเข้าศึกษาในระดับนาฏศิลป์ชั้น - ระดับนาฏศิลป์ชั้นกลาง วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่และบรรจุเข้ารับราชการ ครู ที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2523 - 2555 เกษียณก่อนกำหนด ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ

ประวัติการเรียนดนตรี

เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2515 รุ่นที่ 2 โดยเริ่มเรียนสาขาเครื่องสายไทย เครื่องมือเอกจะเข้ เริ่มต้นเรียนจะเข้กับครูจีรพล เพชรสม ต่อมาได้เรียนกับครูมาลี หนูจ้อย ครูกรองทอง โพธิยารมย์และเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ “เข้าเรียนรุ่น 2 ปี 15 เริ่มต้นครูเรียนจะเข้ เรียนกับครูจีรพล เพชรสมแล้วได้เรียนกับครูมาลี หนูจ้อย ครูกรองทอง โพธิยารมย์ แล้วก็เรียนกับเจ้าลุง” (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

การเรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนา เริ่มเรียนกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2515 โดยเลือกเรียนสะล้อสามสาย ตามที่ได้รับคำแนะนำ การเรียนดนตรีพื้นเมืองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของชั่วโมงเรียนวิชาเอกเครื่องสายไทย สัปดาห์ละ 1 วัน ถ้าสนใจเรียนรู้เพิ่มเติมเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะให้ไปเรียนที่บ้านของท่านในวันเสาร์และวันอาทิตย์ หลังจากเรียนจบระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ 3 แล้วบรรจุเข้ารับราชการครู ที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ ก็การเล่นดนตรีพื้นเมืองล้านนาก็ลดน้อยลง

> *ดนตรีพื้นเมือง เพลงพื้นเมืองก็มาเริ่มเรียนกับเจ้าลุง เริ่มเรียนกับเจ้าลุงสุนทร ตอนนั้นปี 15 เรียนสะล้อสามสาย เจ้าลุงแนะนำให้เรียน เราไม่ได้มีพื้นมาก่อน การเรียนเครื่องพื้นเมืองจะอยู่ในช่วงของวิชาเอก อาทิตย์นึง 1 วัน ถ้าใครสนใจ อยากเรียนรู้เพิ่มเติมก็ไปที่บ้าน วันเสาร์วันอาทิตย์ท่านก็จะสอนให้ วันหยุดให้ไปเรียนที่บ้าน ระหว่างเรียนท่านก็จะทำเครื่องดนตรีของท่านไปด้วย คนที่มาที่บ้านส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนที่เคยร่วมวงกับเจ้าลุง พวกผู้ใหญ่ ท่านเหล่านั้นก็เสียไปหมดแล้ว ตอนที่มาก็มาซ้อมดนตรีกัน ส่วนเด็ก ๆ ก็ซ้อมไป ท่านก็ทำเครื่องดนตรีไป ตรงไหนติดขัดท่านก็บอกทันที ว่าไปแบบไหน สีแบบไหน หลังจากนั้นครูเป็นครูที่วิทยาลัยแล้ว จบกลาง 3 ครูก็สอบบรรจุ ก็ไม่ค่อยได้เล่นดนตรีพื้นเมืองสอนแต่จะเข้* (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ เล่าถึงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เรียนสะล้อสามสาย สมัยนั้นเขาไม่ให้หยิบหลายเครื่องมือให้เลือกเครื่องมือเดียวครูก็เรียนสะล้อสามสาย” (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เริ่มแรกก็เพลงล่องแม่ปิง ฤาษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว กว่าจะได้ก็ใช้เวลา จากนั้นก็ได้ต่อ สาวไหม น้อยใจยา ซอพม่า เงี้ยว”(จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้มอบของที่ระลึกให้แก่ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ 3 อย่าง ได้แก่ ไม้ดีดจะเข้ กำไลข้อมือ ทำจากงาช้างและจะเข้ ล้วนแต่เป็นฝีมือของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ไม้ดีดจะเข้และกำไร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่เหลือจากที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สร้างเครื่องดนตรีต่าง ๆ ไม้ดีดจะเข้ฝีมือเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะมีลักษณะพิเศษ คือ มีการประดับอัญมณีในส่วนของหัวไม้ดีด นอกจากนั้นยังมีในลักษณะอื่น ๆ เช่น ไม้ดีดแบบหัวตัด ไม้ดีดแบบหัวเป็นดอกบัวตูม

> *ท่านให้ไม้ดีดจะเข้ เป็นงาไว้ แล้วก็มีกำไรงา มี 2 ชิ้น มอบให้ก่อนที่ท่านจะไม่ได้มาสอนแล้ว ให้ไว้เป็นที่ระลึก มีจะเข้ฝีมือเจ้าลุง 1 ตัว ไม้ดีดงาได้กันเยอะ มีครู มีครูบานเย็น ครูผ่อง ครูยังเก็บไว้อย่างดี เวลาที่ท่านทำกระบอกซอ ส่วนนึงที่เหลือเป็นวงท่านก็เจียรเป็นกำไรแจกลูกศิษย์ เมื่อก่อนราคาไม้ดีดถูกมาก เมื่อก่อนให้มากสุดก็ 100 ถือว่าแพงแล้ว และไม้ดีดของเจ้าลุง จะพิเศษท่านจะประดับด้วยพลอยที่หัวไม้ดีด สวยมาก หัวตัดก็มี บางอันเป็นดอกบัวแหลม ไม่สูงมาก ไม่รู้ใครได้ไป ส่วนจะเข้ครูได้ให้ลูกศิษย์ไว้ใช้ต่อ* (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ไม่ได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ใด เนื่องจากบรรจุเจ้ารับราชการครูที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เป็นผู้สอนวิชาเอกเครื่องสายไทย จะเข้ จึงไม่มีโอกาสได้ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา “พอจบกลาง3 ก็สอบเป็นครูที่นั้นเลย สอนจะเข้ อย่างเดียว พวกพื้นเมืองก็ไม่ได้สอน เพราะมีครูที่สอนพื้นเมืองแยกกันต่างหาก ก็เลยไม่ได้ต่อพวกพื้นเมืองให้ใคร” (จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 4.15 ไม้ดีดจะเข้ ที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ให้ไว้

ที่มาภาพ : จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ บันทึกภาพเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2564

6. ครูรักเกียรติ ปัญญายศ

ภาพที่ 4.16 ครูรักเกียรติ ปัญญายศ

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 15 พฤษภาคม 2562

ครูรักเกียรติ ปัญญายศ เกิดวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2502 อายุ 62 ปี ประวัติการศึกษา ปี พ.ศ. 2516 เข้าศึกษาในระดับนาฏศิลป์ชั้นต้น - ระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ บรรจุเข้ารับราชการ ครู วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2524 - 2562 ปัจจุบัน เป็นข้าราชการบำนาญ อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่และเป็นที่ปรึกษาชมรมนาฏศิลป์-ดนตรีไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประวัติการเรียนดนตรี

ครูรักเกียรติ ปัญญายศ เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2516 โดยเริ่มเรียนซอด้วง กับครูจีรพล เพชรสม ต่อมาได้เรียนกับครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติและครูประเวช กุมุท จากนั้นได้เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนากับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เริ่มเรียนตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2516 ซึ่งการเรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนาในช่วงนั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนวิชาเอก โดย 1 สัปดาห์ จะได้เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนา 1 วัน จากนั้นในปี พ.ศ. 2517 ได้เรียนเพิ่มเติมกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ที่บ้านใกล้กับวัดพวกหงส์ ได้เรียนพื้นเมืองเมืองล้านนาและเพลงไทย

> *ครูเป็นคนที่ไม่เป็นดนตรีมาก่อนนะ จบป.7 ก็มาเข้าที่นาฏศิลป ปี 2516 เริ่มเรียนซอด้วงกับครูจีรพล เพชรสม เป็นผู้ปูพื้นฐานให้ แล้วก็เรียนกับเรียนกับเจ้าลุง ครูเชวงศักดิ์ แล้วก็ครูประเวช ด้วย เรียนกับเจ้าลุงตั้งแต่เข้าเรียนหลังจากที่จบป.7 ดนตรีพื้นเมืองเป็นส่วนหนึ่งของดนตรีไทย อาทิตย์นึงจะให้เรียนวันนึง จากนั้นเจ้าลุงท่านชวนไปเรียนเพิ่มเติมที่บ้านครูค่อนข้างต่อเพลงเร็ว เจ้าลุงท่านก็ชอบ พอต่อเพลงพื้นเมืองจนหมดแล้วก็ไปต่อเพลงไทย ต่อเพลงทยอยนอก เขมรราชบุรี เจ้าลุงต่อให้ ไปตอนอยู่ประมาณปี 17 บ้านที่พวกหงส์ แล้วก็บ้านตรงวัดนันทาราม* (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ครูรักเกียรติ ปัญญายศ เล่าถึงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ครูเรียนสะล้อเป็นเครื่องแรก สะล้อเล็กคู่ห้า แล้วก็เรียนซึง ก็เป็นหมด เรียนทั้งหมดเลย ทุกเครื่อง สะล้อสามสายได้เรียนด้วย เวลาประกอบระบำซอ ก็ไปสีสะล้อสามสายบ้าง” (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ครูรักเกียรติ ปัญญายศ เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “ต่อทุกเพลง แต่ตั้งเชียงใหม่ จะปุ ละม้าย ได้ต่อตอนที่อยู่ชั้นสูงแล้วนะ” (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดให้แก่ นักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ “ต่อให้กับนักเรียนทุกคน พื้นเมืองเราก็ต่อกันหมดลูกศิษย์ในวิทยาลัย” (รักเกียรติ ปัญญายศ, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

ภาพที่ 4.17 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล
ที่มาภาพ : นายรณฤทธิ์ ไหมทอง บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 20 ตุลาคม 2564

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เกิดเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2508 อายุ 56 ปี ประวัติการศึกษา ปีพ.ศ. 2519 เข้าศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 7 และระดับนาฏศิลป์ชั้นต้น-ระดับนาฏศิลป์ชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ระดับปริญญาตรีจากคณะนาฏศิลป์และดนตรี (คณะสมทบในความดูแลของวิทยาลัยนาฏศิลป) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ระดับปริญญาโท

จากสาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บรรจุเข้ารับราชการ ครู ที่วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี เมื่อปีพ.ศ. 2531 - 2559 จากนั้นได้โอนย้ายไปยังวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2559 - ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิจัยและงบประมาณ วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่

ประวัติการเรียนดนตรี

ผู้ช่วยศาสตรจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2519 รุ่นที่ 8 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สาขาเครื่องสายไทย เครื่องมือเอก ซอด้วง ได้เริ่มเรียนซอด้วงกับครูเชวงศักดิ์ โพธิสมบัติและครูมณฑา ศิลปะรายะ จากนั้นได้เรียนกับครูเบ็ญจรงค์ ธนโกเศศ และร้อยตรีรัตนโชติ เมืองแก้ว เรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนากับ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ “ครูเข้าเรียน ป.5 ตอนนั้นที่นาฏศิลปเขาเปิดชั้น ป.5 ปี 2519 รุ่น 8 เจ้าลุงแนะนำให้มาเรียน ครูก็มาได้เรียนซอด้วงกับครูเชวงศักดิ์ ครูมณฑา ตอนหลังแล้วก็มาเรียนกับครูเติม เบ็ญจรงค์ ส่วนตอนปอโทนี่ เรียนกับครูเฉียว ร้อยตรีรัตนโชติ เมืองแก้ว กับเจ้าลุงเรียนดนตรีพื้นเมือง” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

เริ่มเรียนดนตรีพื้นเมืองล้านนากับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เมื่อศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากเห็นบิดาสร้างเครื่องดนตรีและเล่นสะล้อกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงอยากเรียนบ้าง โดยเริ่มเรียนสะล้อเป็นเครื่องแรก ฝึกหัดสีคันชักเข้าออก 1 เดือน จึงได้ต่อเพลงเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่เป็นครูที่ใจดีและเข้าถึงง่าย ในช่วงเช้าของทุก ๆ วันเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จะซ้อมเพลงภายในห้องเรียนเครื่องสายไทย สีซอสามสาย สีซอด้วงหรือสีสะล้อ ดีดซึง เมื่อมีนักเรียนเข้าไปในห้องเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ก็จะช่วยดูและฝึกซ้อมให้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีหน้าที่การสอนดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นหลัก และเมื่อไปซ้อมดนตรีที่บ้านของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะพบลูกศิษย์ท่านอื่น ๆ อย่างเช่น ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูรักเกียรติ ปัญญายศ ที่พักอาศัยอยู่กับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ที่บ้าน และจะมีการเลี้ยงอาหารกับลูกศิษย์ที่ไปที่บ้านเสมอ

> *เรียนกับท่าน ตอนนั้นน่าจะ ป.4 ครูก็ไปหาพ่อที่บ้านเจ้าลุง เมื่อก่อนอยู่ตรงนันทาราม บ้านครูก็อยู่ใกล้ ๆ ก็เดินไปอยู่บ้านเจ้าลุง ไปเห็นพ่อทำเครื่องดนตรี แล้วก็สีสะล้อ ครูก็เลยไปเรียนสะล้อกับเจ้าลุงที่บ้านครูเรียนกับท่าน สีคันชักเข้าออก 1 เดือนเต็ม ๆ อย่างนี้ อดทน เอา*

พื้นฐาน ถึงจะต่อเพลง ท่านก็ใจดี เข้าถึงง่าย ท่านชอบสอน ชอบซ้อมเพลง อยู่ในห้องเครื่องสาย ครูมาตอนเช้าก็จะแวะเข้าไปที่ห้องท่านก็จะซ้อมดนตรีให้ มาแต่เช้าท่านมานั่งอยู่ในห้อง สีซอสามสายบ้าง สีซอด้วงบ้าง บางวันก็สีสะล้อ ดีดซึง แต่หลักๆ ท่านสอนดนตรีพื้นเมือง สะล้อซึง ตอนไปซ้อมดนตรีบ้านเจ้าลุง ท่านจะเป็นคนที่ใจดีมากและใจกว้าง เลี้ยงคนเยอะแยะไปหมด พวกลูกศิษย์รุ่นครูบรรเลง ครูรักเกียรติ เขาก็จะไปกินไปนอนบ้านเจ้าลุง เจ้าลุงท่านก็เลี้ยงหมด ไม่มีข้าวกินก็ไปบ้านท่าน (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ได้เล่าถึงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เจ้าลุงต่อสะล้อ ซึง สะล้อสามสาย สะล้อได้หมด ลูกสาม ลูกสี่ ซึงลูกสี่” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ได้เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เรียนครบทุกเพลง ตั้งเชียงใหม่ จะปุ ละม้าย น้อยใจยา เพลงอื่อ ซอพม่าเงี้ยว สาวไหมนี่เล่นประจำ ล่องแม่ปิง ฤาษีหลงถ้ำ ปราสาทไหว” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดให้แก่ นักเรียน นักศึกษาในชมรมดนตรีพื้นเมือง วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี และได้ถ่ายทอดให้กับนายทศพร จันทร์เลิศ (ผู้วิจัย) “พอทำงานครูก็ไม่ได้เล่น สอนก็มีแค่ชมรมตอนสอนที่จันท์ ส่วนสำเนียงครูไม่ได้ถ่ายทอดให้ใครเลย เพราะมันยาก ยากที่จะถ่ายทอดสำเนียงเหนือให้คนภาคกลาง นอกจากไปจำทำนองเอาเอง แล้วก็นี่ไง ต่อให้อ้นด้วย” (ปทุมทิพย์ กาวิล, สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2564)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.2.2 กลุ่มช่างทำเครื่องดนตรี

กลุ่มช่างทำเครื่องดนตรี ที่ได้รับการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ล้วนเป็นช่างที่ทำงานที่โรงงานสร้างเครื่องดนตรีของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ 1. ช่างบุญมา สะตุ่น 2. ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม และ3. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์

1. ช่างบุญมา สะตุ่น

ภาพที่ 4.18 ช่างบุญมา สะตุ่น
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 11 ตุลาคม 2562

ช่างบุญมา สะตุ่น เกิดเมื่อปีพ.ศ. 2476 อายุ 88 ปี อาชีพ ช่างผลิตเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 24/1 หมู่ที่ 11 น้ำบ่อเย็น ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา

อาชีพเดิมเป็นชาวนาและสร้างเครื่องดนตรีเป็นงานอดิเรก ต่อมาได้รู้จักกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่และได้ชักชวนให้ช่างบุญมา สะตุ่น มาสร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีล้านนาด้วยกันที่บ้าน ช่างบุญมา สะตุ่น ได้ตกลงที่จะไปเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรี เมื่ออายุประมาณ 30 กว่าปี ได้ค่าตอบแทนวัน 40 บาท อยู่หลายปี หลังจากนั้นก็เพิ่มค่าตอบแทนให้เรื่อย ๆ ต่อมาก็มีช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ เข้ามาทำงานสร้างเครื่องดนตรีอยู่ด้วยกัน ช่างบุญมา สะตุ่น เดินทางไปกลับทุกวัน โดยรถจักรยาน จากบ้านน้ำบ่อเย็น ตำบลป่าแดด ไปยังบ้านเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ซึ่งบริเวณใกล้กับวัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง ต่อมาเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้ย้ายบ้านไปยังบ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง

> *พ่อทำนามาก่อน ทำเครื่องดนตรีเป็นงานอดิเรก แล้วไปเจอกับเจ้าลุงได้รู้จักพูดคุยกัน แล้วท่านก็ชวนพ่อให้มาทำเครื่องดนตรีที่บ้าน พ่อก็ตกลงไปทำเริ่มทำงานกับเจ้าลุง อายุประมาณ 30 กว่า ๆ ตอนนั้นท่านให้วันละ 40 บาท ปั่นรถจักยานไปจากที่นี่ บ้านน้ำบ่อเย็น ไปที่นันทา แล้วก็ย้ายไปหลังวิทยาลัยครู จากนันทา สมัยก่อนรถมันไม่เยอะ ไปกลับ ไม่ได้ค้าง ได้ค่าจ้าง 40 บาทอยู่หลายปี ตอนหลังก็เพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ รู้ใจท่านท่านก็เพิ่มให้ พ่อไปก่อนช่างรัตน์ไม่นาน ช่างรัตน์ก็มา* (บุญมา สะตุ่น, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ช่างบุญมา สะตุ่น ได้สร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนา เช่น สร้างซอสามสาย, ซอด้วงงาและซออู้ ให้กับนายภาวาส บุนนาค รองราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง และยังได้ออกแบบหัวพญานาคประดับกลองสะบัดชัยอีกด้วย “พ่อได้ทำซอสามสาย ทำให้อาจารย์ภาวาส ต่อมาท่านก็เอาเครื่องดนตรีมาให้ช่วยทำ ก็อย่างซออู้ก็เอามาให้ขึ้นหนัง มีซอด้วงงา อีกอย่างที่ทำ ก็คือท่านให้พ่อออกแบบหัวพญานาคกลองสะบัดชัยให้ท่าน ก็ไม่ได้แกะ” (บุญมา สะตุ่น, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

หลังจากที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถึงแก่กรรม ช่างบุญมา สะตุ่น จึงออกมาอยู่บ้าน แต่ยังคงทำงานสร้างเครื่องดนตรีให้กับโรงงานเชียงใหม่การดนตรีอยู่เรื่อย ๆ ปัจจุบัน ช่างบุญมา สะตุ่น ในวัย 88 ปี ยังคงสร้างเครื่องดนตรีอยู่ แต่จะเป็นส่วนเล็ก ๆ ที่พอทำไหว เช่น การขึ้นคันชักของสะล้อ โดยเจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ จะส่งอุปกรณ์มาให้ทำงานที่บ้าน “พอเจ้าลุงตายพ่อก็ออกมาอยู่บ้าน ปีนี้

อายุ 86 เกิดปี 2476 ทำเครื่องดนตรี ตอนนี้ยังคงทำเครื่องดนตรีอยู่ที่บ้าน ยังทำงานให้กับเจ้าอู๊ด เขาก็จะส่งของมาให้ช่วยทำ อย่างขึ้นคันชักสะล้อ” (บุญมา สะตุ่น, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ประวัติเรียนดนตรี

ช่างบุญมา สะตุ่น ทำงานสร้างเครื่องดนตรีและเล่นดนตรีไปด้วย ได้ต่อเพลงจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ และได้ไปบรรเลงตามงานต่าง ๆ โดยจะบรรเลงซึงกลาง “ทำเครื่องดนตรีด้วยเล่นดนตรีไปด้วยไปเล่นดนตรีไม่ได้สตางค์บ้าง เพลงก็ต่อจากเจ้าลุง เล่นทั่วไป งานอะไร ๆ ท่านก็ชวนไป เจ้าลุงเคยพาไปอัดเทปที่กรุงเทพ อัดที่โรต้า พ่อเล่นซึงลูกสี่ เพลงปราสาทไหว” (บุญมา สะตุ่น, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

ช่างบุญมา สะตุ่น ได้เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เพลงก็ต่อจากเจ้าลุง ก็มีปราสาทไหว ฤาษีหลงถ้ำ ล่องแม่ปิง เพลงพื้นเมืองทั้งหมด ฟ้อนสาวไหม เงี้ยว น้อยใจยา ซอพม่า” (บุญมา สะตุ่น, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ไม่ได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ใด “ทำเครื่องดนตรีกับเล่นอย่างเดียว ไม่ได้ต่อให้ใคร” (บุญมา สะตุ่น, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2562)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2. ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม

ภาพที่ 4.19 ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 15 พฤษภาคม 2562

ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม บิดาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล เกิดเมื่อปีพ.ศ. 2481 อายุ 83 ปี อดีตหัวหน้าวงป้าดก๊อง คณะหัวฝายสามัคคี ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 140/3 ถนนสุขสัญจร 19 ตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการเรียนดนตรี

ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม เดิมมีอาชีพเป็นช่างไม้ จากนั้นผันตัวเป็นพ่อค้า เปิดร้านอาหารที่ตลาดเมืองใหม่ ตำบลช้างม่อย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม มีความชื่นชอบในดนตรีพื้นเมือง จึงได้หัดเล่นใช้วิธีการครูพักลักจำ แล้วนำมาฝึกหัดเองแต่ยังขาดความเข้าใจในการกดนิ้ว ในเรื่องของจังหวะและเพลงพื้นเมืองล้านนา ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2519 ได้รู้จักกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงมาช่วยงานการสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองและดนตรีไทย ที่บ้านบริเวณ

วัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และได้เรียนรู้เพิ่มเติมในเรื่องการบรรเลงสะล้อกลางกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

> *เดิมพ่อเป็นช่างไม้ ผันตัวมาเป็นพ่อค้า เปิดร้านอาหารที่กาดเมืองใหม่แล้วก็ชอบดนตรี เล่นดนตรีด้วย พอรู้จักกับเจ้าลุง ก็มาช่วยท่านทำเครื่องดนตรี ช่วงปี 2519 พ่อเล่นสะล้อลูกสี่ สมัยพ่อไม่ได้เรียนนะลักจำ สมัยก่อนไม่มีที่จะเรียน อยากจะหัดจะเรียน ดูเขา มาฝึกหัด เดี๋ยวนี้มีคนสอน เห็นเขาเล่นเพลง ก็เอามาหัดกันเอง ไม่เข้าใจเรื่องการวางนิ้ว นับได้เป็นใช้ได้ จังหวะกลองหน้าทับ ไม่ค่อยรู้ ต่อมาได้เจ้าลุงปรับให้ช่วยดูเข้า ก็ปรับให้ ปรับเสียง หน้าทับ เสียง ลูกเล่น เรียนแต่สะล้อ ตอนที่ท่านอยู่นันทาราม* (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ต่อมาช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม ได้ตั้งวงป้าดก๊อง คณะหัวฝายสามัคคี ขึ้น เพลงที่ใช้บรรเลงส่วนใหญ่จะได้รับถ่ายทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จะเป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับการฟ้อนผีมดผีเม็งงานปอยหลวง งานศพและอื่น ๆ และยังแนะนำให้ใช้บรรเลงให้เหมาะสมกับงาน เช่น งานมงคล งานอวมงคล เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับถ่ายทอดเพลงไทย อัตราจังหวะสองชั้น เช่น เพลงสีนวล เพลงมอญรำดาบ เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เพลงเขมรโพธิสัตย์ สำหรับนำมาบรรเลงในวงป้าดก๊อง

> *พ่อกำลังสะสมเครื่องปี่พาทย์ เครื่องพื้นเมือง ทำวงป้าดเมือง วงป้าดก๊อง ได้เพลงต่อเพลงจากท่าน เพลงส่วนมากเป็นเพลงพื้นเมืองสั้น ๆ ที่เกี่ยวกับฟ้อนผีมดผีเม็ง เพลงเกี่ยวกับงานศพ ปอยหลวง ท่านสอนคล้ายว่าแนะเพลงให้ อันนี้เพลงเกี่ยวกับป้าดหลวง ป้าดก๊อง ก็ให้เอาไปเล่น ส่วนเพลงมงคลเราอย่าเอาไปเล่น งานศพ เพลงศพไม่ดีเอามาเล่นงานมงคล เจ้าลุงต่อเพลงแล้วเอาไปปรับวงป้าดก๊อง ก็เป็นเพลงไทย อย่างเพลงสีนวล เพลงมอญรำดาบ แขกมอญบางขุนพรหม เขมรโพธิสัตย์ สองชั้น ก็เอามาจากเจ้าลุง* (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เล่นมาก่อนแล้ว พอมาช่วยงานทำเครื่องดนตรี ก็ได้ต่อเพลงด้วยท่านก็แนะนำให้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ก็มีเพลงล่องแม่ปิง ปราสาทไหว ฤๅษีหลงถ้ำ สาวไหม น้อยใจยา ซอพม่า ซอเงี้ยว” (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

เมื่อเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถึงแก่กรรม ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม ถือว่าท่านเป็นครูของตน จึงได้นำวงป้าดก๊องมาบรรเลงทุกวัน ตลอดการจัดงานศพของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ “สุดท้ายยังได้เอาป้าดเมืองมาแห่ มาเล่นในงานศพ ไว้ 3 วัน 4 วัน ก็เล่นทุกวัน คล้ายว่าท่านเป็นครูเรา” (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ไม่ได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้ใด “สะล้อ ซึง เพลงไม่ได้ต่อให้ใคร เพราะพ่อทำวงป้าด หลัง ๆ มานี่เล่นแต่วงป้าด” (ประสิทธิ์ โกกระธรรม, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2562)

3. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์

ภาพที่ 4.20 ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์
ที่มาภาพ : ผู้วิจัย บันทึกภาพเมื่อ วันที่ 14 ตุลาคม 2562

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ เกิดเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 อายุ 66 ปี การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนหอพระ จังหวัดเชียงใหม่ อาชีพช่างผลิตเครื่องดนตรีไทยและพื้นเมืองล้านนา, ครูช่างศิลปหัตถกรรม ปี 2558 ประเภทเครื่องไม้ (เครื่องดนตรีไทย) ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเสียงไทย เลขที่ 189/10 ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนา

อาชีพเดิม ทำงานอยู่ในโรงกลึง และเกิดสนใจในการแกะสลักลวดลายบนกะลามะพร้าว สำหรับการสร้างซออู้ จึงเริ่มฝึกหัดกับลุงบุญมา อินตา ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2522 ต่อมาเพื่อนของภรรยาได้แนะนำช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ กับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่ามีความสามารถแกะสลักกะลา ท่านจึงสนใจและให้มาหัดสร้างเครื่องดนตรีที่บ้านในบริเวณใกล้กับวัดนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

> *ทำงานอยู่โรงกลึง โรงเจีย โรงซ่อมรถ แล้วก็มีเพื่อนที่ทำงานที่เดียวกันเขาไปหัดแกะกะลาซออู้ เป็นงานอดิเรก พ่อก็สนใจ ก็เลยไปหัดแกะกะลา กับลุงบุญมา อินตา ประมาณ พ.ศ.2522 แล้วเพื่อนของภรรยารู้จักเจ้าลุงสุนทร เขาไปบอกว่าคนนี้ คนที่แกะกะลาอยู่ที่บ้าน แล้วเจ้าลุงสุนทรบอกว่า ให้ไปเอาตัวมาทำเครื่องดนตรี ก็ไปที่บ้านเจ้าสุนทร ซอยนันทาราม* (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ มีความสนใจงานช่าง จึงได้ไปฝึกหัดการสร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ผลงานออกมาเป็นที่พอใจเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จึงการสร้างเครื่องดนตรีเป็นงานอดิเรก ในวันหยุด โดยได้ค่าตอบแทนตามชิ้นงาน ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ เล่าว่า

> *พ่อก็ไปฝึกงาน อยากจะทำสะล้อทำซึง ทำซออู้ซอด้วง เพราะทำงานกลึงมาก่อน ก็เลยไปหัดกลึง แล้วก็ถูกใจท่านทุกอย่าง ตอนนั้นก็ทำเป็นงานอดิเรกยังไม่ได้ออกจากโรงกลึง ทำงานอดิเรกเฉพาะวันอาทิตย์วันหยุด ค่าแรงทำสะล้อคันนึง ทั้งหมดทั้งคัน กะลา คันชัก ประกอบเรียบร้อยเป็นคัน ได้คันละ 50 บาท ให้ค่าแรงเป็นชิ้น ไม่ได้รายวัน ผลงานออกมาดี ถูกใจ มาทำงานกับเจ้าลุง เฉพาะวันอาทิตย์ก็ได้วันหนึ่ง 200 บาท* (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ต่อมา เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แนะนำนายภาวาส บุนนาค รองราชเลขาธิการสำนักพระราชวัง ให้รู้จักกับช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ว่าเป็นช่างสร้างเครื่องดนตรีที่มีฝีมือดี และในปี พ.ศ. 2525 นายภาวาส บุนนาค ได้มาถ่ายทอดการสร้างเครื่องดนตรีไทยให้ เช่น ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จะเข้ โทน-รำมะนา เป็นต้น และได้ขอตัวช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ไปซ่อมบำรุงเครื่องดนตรีไทยที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่จึงอนุญาตให้ไป เพื่อจะศึกษาเรียนรู้ในเครื่องดนตรีไทย

> *มีอยู่วันหนึ่งเจ้าสุนทร ได้ขึ้นไปเล่นดนตรีที่พระตำหนักภูพิงค์ แล้วก็ไปเจอกับอาจารย์ภาวาส บุนนาค ท่านเป็นรองราชเลขา เจ้าสุนทร ท่านก็แนะนำว่ามีช่างอยู่คนหนึ่ง เป็นช่างกลึงที่บ้าน ฝีมือดี อาจารย์ภาวาสก็ตามมาดู ประมาณปี 25 ก็มาถ่ายทอดวิชา ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย จะเข้ โทน-รำมะนา ทุกอย่างที่เป็นเครื่องดนตรีไทย ถ่ายทอดให้ทุกอย่าง แล้วท่านก็ติดใจฝีมือ ตอนนั้นก็ยังทำงานอยู่โรงกลึงอยู่ก็ไป ๆ มา ๆ แล้วท่านก็ขอตัวจากเจ้าลุงสุนทร ไปซ่อมเครื่องดนตรีในวังสวนจิตรฯ เจ้าลุงก็ให้ไป ไปเรียนรู้ดนตรีไทย ดนตรีพื้นเมืองก็รู้จากเจ้าสุนทร ดนตรีไทยจากอาจารย์ภาวาส บุนนาค* (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ต่อมาเมื่อกลับมาจากซ่อมบำรุงเครื่องดนตรีไทย ในพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ได้ตัดสินใจลาออกจากโรงกลึงและมาทำงานสร้างเครื่องดนตรีกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2526 ที่บ้านเลขที่ 32 ถนนพัฒนาช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จนเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถึงแก่กรรมในปีพ.ศ. 2529 จึงได้ตัดสินใจแยกออกมาสร้างเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีล้านนา

> *จากนั้นมาก็ตัดสินใจลาออกจากโรงกลึง มาทำกับเจ้าลุงสุนทร ปี 2526 หลังกลับจากในวังมาแล้ว ก็มาอยู่กับเจ้าลุงสุนทร ตั้งหน้าตั้งตาทำเครื่องดนตรีอย่างเดียว ทำเครื่องพื้นเมือง สะล้อ ซออู้ ซอด้วง จะเข้ ทำตลอด อยู่กับเจ้าลุงที่พัฒนาช้างเผือก ตอนที่เจ้าลุงเสียก็ออกมาทำคนเดียว* (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประวัติการเรียนดนตรี

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ได้เล่าถึงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า ได้เรียนสะล้อเล็ก, สะล้อกลาง , ซอด้วง,จะเข้และต่อเพลงกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ และเรียนจะเข้เพิ่มเติมกับเจ้าโสภา เพ็งพุ่ม

> *เพลงได้ต่อกับเจ้าลุงสมัยไปออกทีวีช่อง 8 แล้วเพลงโบราณ ทั้งเพลงไทยเพลงเมือง ต่อสะล้อเล็ก, สะล้อกลาง, ซอด้วง จะเข้ก็ยังพอได้ จากเจ้าลุงกับเจ้าโสภา ตั้งแต่งานค่ายกาวิละ งานสายใจไทย โหมโรงเอื้องเงิน ไม่ได้ไปคลุกคลีมัวแต่ทำเครื่อง พวกเขาก็เล่นกัน เราก็แอบฟัง (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)*

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์จะไปช่วยบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะเป็นบางงาน เช่น งานบรรเลงดนตรี ที่วิทยุโทรทัศน์ช่อง 8 ลำปาง โดยมีผู้บรรเลง คือ เจ้าโสภา เพ็งพุ่ม, ครูอัญชัน ปิ่นทอง (อักษรทับ), ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนมากนั้น ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ จะสร้างเครื่องดนตรี “งานบรรเลงสมัยนั้นมีตลอด พ่อไม่ได้ไปตลอด ไปเฉพาะงานผู้สูงอายุ เราไปเป็นมือฉิ่ง มือฉาบ ไปออกทีวีสมัยนั้นเป็นขาวดำ ช่อง 8 ต้องไปถ่ายที่ลำปาง ตอนนั้นก็มีเจ้าโสภา ผู้สูงอายุทั่วเชียงใหม่ ป้าอัญชัน ครูนุ้ย ส่วนใหญ่อยู่ทำเครื่องดนตรีตลอด” (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ได้เล่าถึงเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้สืบทอดมาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ว่า “เพลงได้ต่อกับเจ้าลุง เพลงโบราณ ทั้งเพลงไทยเพลงเมือง เพลงเมืองก็มี ปราสาทไหว ฤาษีหลงถ้ำ ล่องแม่ปิง เพลงเงี้ยว ตอนนี้ลืมหมดแล้ว” (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ถ่ายทอดให้กับนายณัฐวรรธน์ ทิพย์รัตน์ (หลาน) “เพลงพ่อก็ต่อให้หลาน ๆ ไปบ้าง ณัฐวรรธน์ ทิพย์รัตน์ คนเล็กต่อสะล้อ ด้านทำเครื่องดนตรีหลาน ๆ ก็ไม่เอาจะเล่นอย่างเดียว” (บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์, สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2562)

4.2.3 กลุ่มลูกศิษย์ทั่วไป

เป็นกลุ่มลูกศิษย์ที่มีความสนใจในดนตรีพื้นเมืองล้านนา ได้ศึกษาเรียนรู้วิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีและเพลงพื้นเมืองล้านนากับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นครั้งคราวตามแต่โอกาส ซึ่งเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ได้แนะนำวิธีการบรรเลงสะล้อและซึง หรือได้การถ่ายทอดเป็นบางเพลง เพื่อนำไปใช้ต่อยอดและพัฒนาด้วยตนเองต่อไป เช่น รองศาสตราจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล เป็นต้น ซึ่งลูกศิษย์ในกลุ่มนี้น่าจะมีจำนวนไม่น้อย ที่เคยได้เรียนรู้หรือการแนะนำวิธีการบรรเลงสะล้อ ซึง และได้รับการถ่ายทอดจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ยังต้องมีการศึกษาในเชิงลึกต่อไป

ตารางสรุปการสืบทอดเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปผู้สืบทอดได้ ดังนี้

กลุ่มลูกศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่			
รายชื่อ	เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา		อื่น ๆ
1. ครูกมล ตั้งตัว	ซึงกลาง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่	-
2. ครูบุญถึง พระยาชัย	ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงหลวง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย	ขลุ่ยเมือง กลองป่งปัง ปี่จุม ปี่แนเล็ก ปี่แนใหญ่ ตะโล้ดโป๊ด กลองแอว
3. ครูบัณฑิต ศรีบัว	ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงหลวง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย	ขลุ่ยเมือง กลองป่งปัง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

รายชื่อ	เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา		อื่น ๆ
4. ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์	-	สะล้อสามสาย	-
5. ครูจตุพร วงศ์ฝั้น	ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงหลวง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย	-
6. ครูรักเกียรติ ปัญญายศ	ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงหลวง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย	กลองป่งปั้ง
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล	ซึงกลาง	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ สะล้อสามสาย	-
กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี			
1. ช่างบุญมา สะตุ่น	ซึงกลาง	-	-
2. ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม	-	สะล้อกลาง	-
3. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์	-	สะล้อเล็ก สะล้อกลาง	-

ตารางที่ 4.1 ตารางสรุปการสืบทอดเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางสรุป เพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้รับถ่ายทอดจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปผู้สืบทอดได้ ดังนี้

กลุ่มลูกศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่			
รายชื่อ	กลุ่มเพลงพื้นฐาน	กลุ่มเพลงชั้นกลาง	กลุ่มเพลงชั้นสูง
1. ครูกมล ตั้งตัว	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซออื่อ เพลงไทใหญ่	-
2. ครูบุญถึง พระยาชัย	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซออื่อ เพลงไทใหญ่	เพลงตั้ง เชียงใหม่ เพลงจะปุ เพลงละม้าย
3. ครูบัณฑิต ศรีบัว	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซออื่อ เพลงไทใหญ่	เพลงตั้ง เชียงใหม่ เพลงจะปุ เพลงละม้าย
4. ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงไทใหญ่	-
5. ครูจตุพร วงศ์ฝั้น	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซออื่อ เพลงไทใหญ่	เพลงตั้ง เชียงใหม่ เพลงจะปุ เพลงละม้าย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

รายชื่อ	กลุ่มเพลงพื้นฐาน	กลุ่มเพลงชั้นกลาง	กลุ่มเพลงชั้นสูง
6. ครูรักเกียรติ ปัญญายศ	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซออื่อ เพลงไทใหญ่	เพลงตั้ง เชียงใหม่ เพลงจะปุ เพลงละม้าย
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงซออื่อ เพลงไทใหญ่	เพลงตั้ง เชียงใหม่ เพลงจะปุ เพลงละม้าย
กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี			
1. ช่างบุญมา สะตุ่น	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงไทใหญ่	-
2. ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงสาวไหม เพลงพม่า เพลงล่องน่าน เพลงไทใหญ่	-
3. ช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์	เพลงล่องแม่ปิง เพลงฤๅษีหลงถ้ำ เพลงปราสาทไหว	เพลงไทใหญ่	-

ตารางที่ 4.2 ตารางสรุปเพลงพื้นเมืองล้านนาที่ได้รับถ่ายทอดจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

การถ่ายทอดการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ สามารถสรุปได้ดังนี้

ซึงเล็ก มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 4 คน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น และครูรักเกียรติ ปัญญายศ

ซึงกลาง มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 7 คน คือ ครูกมล ตั้งตัว, ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญายศ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิลและช่างบุญมา สะตุ่น

ซึงหลวง มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 4 คน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้นและครูรักเกียรติ ปัญญายศ

สะล้อเล็ก มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 7 คน คือ ครูกมล ตั้งตัว, ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญายศ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิลและช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์

สะล้อกลาง มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 8 คน คือ ครูกมล ตั้งตัว, ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญายศ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล, ช่างประสิทธิ์ โกกระธรรมและช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์

สะล้อใหญ่ มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 6 คน คือ ครูกมล ตั้งตัว, ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญายศและผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สะล้อสามสาย มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 6 คน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญายศและผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

นอกจากนี้มีผู้ที่ได้รับถ่ายทอด กลองป่งปัง จำนวน 3 คน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูรักเกียรติ ปัญญายศ และได้รับสืบทอดขลุ่ยเมือง จำนวน 2 คน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย และครูบัณฑิต ศรีบัว

ในจำนวนลูกศิษย์ทั้ง 10 คน พบว่ามีลูกศิษย์ จำนวน 4 คน ที่ได้รับการถ่ายทอดเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาครบทุกเครื่องมือ คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้นและครูรักเกียรติ ปัญญายศ

เพลงพื้นเมืองล้านนาที่ลูกศิษย์ทุกท่านได้รับถ่ายทอด คือ เพลงล่องแม่ปิง, เพลงปราสาทไหว เพลงฤาษีหลงถ้ำ, เพลงสาวไหม, เพลงล่องน่าน, เพลงพม่าและเพลงไทใหญ่ ส่วนเพลงชออื่อ มีผู้ได้รับถ่ายทอด จำนวน 6 คน คือ ครูกมล ตั้งตัว, ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญายศและผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ส่วนเพลงที่จัดอยู่ในกลุ่มเพลงชั้นสูง คือ เพลงตั้งเชียงใหม่, เพลงจะปุ, เพลงละม้าย, มีผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด จำนวน 5 ท่าน คือ ครูบุญถึง พระยาชัย, ครูบัณฑิต ศรีบัว, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น, ครูรักเกียรติ ปัญญายศและผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล

จากการศึกษาการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี ที่ได้รับการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา และกลุ่มลูกศิษย์ทั่วไป ดังนี้

กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ได้แก่ ครูกมล ตั้งตัว ถ่ายทอดให้กับนักเรียน โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่, ครูบุญถึง พระยาชัย ถ่ายทอดให้แก่นักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัยและถ่ายทอดให้กับนายทศพร จันทร์เลิศ (ผู้วิจัย), ครูบัณฑิต ศรีบัว ได้ถ่ายทอดให้กับนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย, ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ ไม่ได้ถ่ายทอดให้กับผู้ใด, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น ถ่ายทอดให้กับนักเรียน โรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ จังหวัดลำพูน ครูรักเกียรติ ปัญญายศ ถ่ายทอดให้กับนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ถ่ายทอดให้กับ นักเรียนในชมรมดนตรีพื้นเมือง วิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี และถ่ายทอดให้กับผู้วิจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาและดนตรีไทย ที่ได้รับการถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนา เป็นกลุ่มของช่างสร้างเครื่องดนตรีที่ทำงานกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้แก่ ช่างบุญมา สะตุ่น และช่างประสิทธิ์ โกกระธรรม ไม่ได้ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้แก่ผู้ใด ส่วนช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาให้กับนายณัฐวรรธน์ ทิพย์รัตน์ (หลาน)

กลุ่มลูกศิษย์ทั่วไป เป็นกลุ่มลูกศิษย์ที่ได้เรียนกับเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เป็นครั้งคราวตามแต่โอกาส ซึ่งได้เรียนรู้ แนะนำ รับการถ่ายทอดเป็นบางเพลง นำไปต่อยอด ฝึกฝนด้วยตนเองต่อไป

กล่าวได้ว่าผู้ที่สืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาจากเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้ที่สืบทอดส่วนใหญ่จะเป็นลูกศิษย์ในกลุ่มของวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ซึ่งต่อมาได้ประกอบวิชาชีพครู ทั้งครูสอนดนตรีในวิทยาลัยนาฏศิลป และโรงเรียนในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ทำให้การสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ คงมีการสืบทอดอยู่ในระบบการศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 5
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

งานวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ศึกษาชีวประวัติและผลงาน การพัฒนาดนตรีพื้นเมืองล้านนา การถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาและการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ จากการศึกษาชีวประวัติและผลงานพบว่า เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ เกิดและเติบโตในตระกูลเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ จึงมีโอกาสศึกษาดนตรีไทยตั้งแต่ในช่วงแรกที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมี โปรดฯ ให้นำดนตรีมาเผยแพร่ เมื่อถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ในพระราชชายาเจ้าดารารัศมี จึงโปรดฯ ให้เรียนดนตรีไทยในคุ้มหลวง โดยเรียนเครื่องสายไทย กับครูช่อ สุนทรวาทิน ครูรอด อักษรทับ ครูชั้น อักษรทับ อีกทั้งยังได้เรียนดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมืองล้านนากับบิดาจึงซึมซับดนตรีพื้นเมืองล้านนามาตั้งแต่วัยเด็ก จนเป็นผู้มีความสามารถโดดเด่นในการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองล้านนา นอกจากนั้นยังมีฝีมือในการสร้างเครื่องดนตรี ซึ่งเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้พัฒนาการสร้างเครื่องดนตรีสะล้อและซึง ให้มีขนาดและระดับเสียงต่าง ๆ กัน อีกทั้งยังสร้างสะล้อสามสายและนำลูกบิดกีตาร์มาใช้กับซึง เพื่อแก้ไขปัญหาระดับของเสียงที่ลดลงระหว่างการบรรเลง และนำกลวิธีการบรรเลงของดนตรีไทยมาพัฒนาวิธีการบรรเลง และการประสมวงสะล้อ ซึง จนมีมาตรฐาน เป็นแบบแผนที่ได้รับยอมรับและแพร่หลายในวงกว้าง นอกจากนั้นยังริเริ่มการบรรเลงเพลงไทยสำเนียงลาว ด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนา ริเริ่มวงสะล้อซึงผสมขิมและขิมเหล็ก รวมทั้งยังประพันธ์เพลงโหมโรงเอื้องเงินและเพลงสาวไหม เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ได้รับรางวัล ศิลปินพื้นบ้านดีเด่น สาขาดุริยางคศิลป์ ประจำปี 2528

ด้านการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีพื้นเมืองล้านนา เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ มีจิตวิญญาณความเป็นครูให้ความรัก ความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลลูกศิษย์ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์อย่างเต็มกำลังความสามารถ อีกทั้งยัง อุทิศตนและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ เครื่องดนตรีที่เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ถ่ายทอดเป็นหลักคือ สะล้อและซึง เนื่องจากการถ่ายทอดความรู้ส่วนใหญ่เป็นการถ่ายทอดให้กับนักเรียนวิชาเอกดนตรีไทย จึงให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสมัครใจ และแนะนำให้เลือกเรียนตามพื้นฐานการเรียนดนตรีไทย เช่น เรียนจะเข้ ให้เรียนซึง เรียนซอด้วง ซออู้ให้เรียนสะล้อ เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในการฝึกหัดพื้นฐานได้อย่างรวดเร็ว ส่วนลูกศิษย์ที่ไม่ได้มีพื้นฐานดนตรีไทยฝึกหัดพื้นฐานการบรรเลงสะล้อและซึงไปตามขั้นตอน

การถ่ายทอดจะเริ่มจากการต่อเพลงโดยเริ่มต่อเพลงในกลุ่มเพลงพื้นฐานก่อน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการบรรเลง จากนั้นจะต่อเพลงในกลุ่มชั้นกลางและเพลงในกลุ่มชั้นสูง วิธีในการถ่ายทอดสะล้อและซึง ใช้วิธีการสาธิตให้ดูแล้วให้ปฏิบัติตามและใช้การนอยเสียง และให้สังเกตจากศิลปินที่มีความชำนาญในการบรรเลง แล้วนำมาปฏิบัติเอง เพราะต้องใช้การฝึกฝนเฉพาะตัว

ส่วนการถ่ายทอดการบรรเลงรวมวง จะเน้นความพร้อมเพียงของคันชักสะล้อและไม้ดีดของซึง มีการบรรเลงรับร้องและการบรรเลงลำลอง อย่างดนตรีไทย นอกจากนั้นยังถ่ายทอดกลวิธีพิเศษเพื่อนำมาใช้กับการบรรเลงสะล้อและซึง คือ กลวิธีการบรรเลงแบบดั้งเดิมของล้านนา ได้แก่ ซอกเสียงและเช็ดนิ้ว และกลวิธีพิเศษของดนตรีไทย ได้แก่ การพรม, การสะบัด, การสะบัดคันชัก, การแปรทำนองและการรัวไม้ดีด

การสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ พบว่า กลุ่มลูกศิษย์ที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ เป็นลูกศิษย์ที่สืบทอดเป็นหลัก เนื่องจากลูกศิษย์กลุ่มนี้ประกอบอาชีพครูดนตรีไทย สอนที่วิทยาลัยนาฏศิลปและโรงเรียนเขตพื้นที่ภาคเหนือ จึงได้ถ่ายทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในหลักสูตร เช่น ครูกมล ตั้งตัว ถ่ายทอดให้กับนักเรียนโรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่, ครูบุญถึง พระยาชัยและครูบัณฑิต ศรีบัวถ่ายทอดให้กับนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย, ครูจตุพร วงศ์ฝั้น ถ่ายทอดให้กับนักเรียนโรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ จังหวัดลำพูน, ครูรักเกียรติ ปัญญายศ ถ่ายทอดให้กับนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิล ถ่ายทอดให้กับนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปจันทบุรี เป็นต้น ส่วนการสืบทอดในลูกศิษย์กลุ่มช่างสร้างเครื่องดนตรี และลูกศิษย์กลุ่มนักดนตรีและผู้สนใจ ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีผู้สืบทอด นอกจากช่างบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์ ถ่ายทอดให้กับนายณัฐวรรธน์ ทิพย์รัตน์ (หลาน)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการสืบทอดดนตรีพื้นเมืองล้านนาของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้วิจัยพบข้อมูลที่เห็นสมควรทำวิจัยต่อไป ได้แก่ การถ่ายทอดการขับร้องพื้นเมืองของราชสำนักเชียงใหม่ และกรรมวิธีการสร้างสะล้อสามสายของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

บรรณานุกรม

กมล ตั้งตัว. สัมภาษณ์. 8 ตุลาคม 2564.

จตุพร วงศ์ฝั้น. สัมภาษณ์. 5 ตุลาคม 2564.

จตุพร วงศ์ฝั้น. สัมภาษณ์. 7 ธันวาคม 2562.

จีรวัลย์ หาญพณิชานนท์. สัมภาษณ์. 20 มีนาคม 2564.

เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่. สัมภาษณ์. 11 ตุลาคม 2562.

เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่. สัมภาษณ์. 8 ตุลาคม 2564.

เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่. สัมภาษณ์. 11 พฤษภาคม 2562.

เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่. สัมภาษณ์. 11 ตุลาคม 2562.

ณัฐพงษ์ จิตรอารีวงค์. (2563). *กรรมวิธีการสร้างซึงหลวงของครูจีรศักดิ์ ธนูมาศ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีรยุทธ ยวงศรี. (2540). *การดนตรี การขับ การฟ้อนล้านนา*. เชียงใหม่: สุริวงศ์บุ๊คเซนเตอร์.

บัณฑิต ศรีบัว. สัมภาษณ์. 20 มีนาคม 2564.

บุญถึง พระยาชัย. สัมภาษณ์. 20 มีนาคม 2564.

บุญถึง พระยาชัย. สัมภาษณ์. 30 สิงหาคม 2564.

บุญถึง พระยาชัย. สัมภาษณ์. 8 ตุลาคม 2564.

บุญมา สะตุ่น. สัมภาษณ์. 11 ตุลาคม 2562.

บุญรัตน์ ทิพย์รัตน์. สัมภาษณ์. 14 สิงหาคม 2562.

บูรณพันธุ์ ใจหล้า. (2561). *ภูมิปัญญาเครื่องดนตรีล้านนาเพื่อสืบทอดการสร้างเครื่องดนตรีพื้นบ้านและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม*. รายงานทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน. สัมภาษณ์. 3 ธันวาคม 2564.

ปทุมทิพย์ กาวิล. สัมภาษณ์. 14 พฤษภาคม 2562.

ปทุมทิพย์ กาวิล. สัมภาษณ์. 16 กุมภาพันธ์ 2564.

ปรเมศวร์ สรรพศรี. (2555). *เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ การสืบทอดภูมิปัญญาการสร้างสะล้อและซึง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. วัฒนธรรมและการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประเสริฐศรี ชื่นพลี. (2560). *หลักการแปลทำนองจะเข้เพลงจีนแสเรื่องเล็กของรองศาสตราจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรามหาบัณฑิต. สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประสิทธิ์ โกกระธรรม. สัมภาษณ์. 15 พฤษภาคม 2562.

ผ่องพรรณ วัชรเสถียร. สัมภาษณ์. 14 พฤษภาคม 2562.

พูนพิศ อมาตยกุล, สัมภาษณ์. 19 มกราคม 2564.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2530). *เอื้องเงิน ที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่*. กรุงเทพมหานคร: รักษ์สิปป์

รักเกียรติ ปัญญายศ. สัมภาษณ์. 15 พฤษภาคม 2562.

รักเกียรติ ปัญญายศ. สัมภาษณ์. 16 สิงหาคม 2564.

รักเกียรติ ปัญญายศ. สัมภาษณ์. 8 ตุลาคม 2564.

รัชดา ขัตติสะ. (2561). *การสืบทอดดนตรีไทยของเจ้าโสภา เพ็งพุ่ม (ณ เชียงใหม่)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วงสักก์ ณ เชียงใหม่และคณะ. (2539). *เจ้าหลวงเชียงใหม่*. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่. (2534). 20 ปี วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่. เชียงใหม่: เชียงใหม่การพิมพ์.

วิมล วิโรจพันธุ์และคณะ. (2551). *มรดกทางวัฒนธรรม ภาคเหนือ*. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาคผนวก ก โน้ตเพลงและเนื้อร้อง

เพลงโหมโรงเอื้องเงิน

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ประพันธ์

ท่อน 1

- - - -	- - - ซ	- - - ล	ซ ล ร ม	- - - -	ซ ม ร ม	ซ ม ร ม	ซ ล ซ ซ
- - ล ด	ร ด ซ ล	ม ซ ล ด	- ร - ม	- - - -	ซ ม ร ด	ร ม ซ ด	- ร - ม
- - ร ม	ซ ม ร ด	ร ด ล ซ	ม ซ ล ด	- - - -	- ล ด ซ	ล ซ ม ซ	- ล - ด
- - ร ม	ซ ม ร ด	ม ด ร ม	ซ ร - ม	- - - -	ซ ด ร ม	ซ ม ร ม	ซ ล ซ ซ
- - ซ ล	ด ล ซ ด	- - ซ ล	ด ล ซ ม	- - ซ ล	ด ล ซ ม	ซ ล ซ ม	- ร - ด
- - - -	- ล ด ซ	ล ซ ด ล	ซ ด ร ม	- - ร ม	ซ ม ร ด	ร ด ล ซ	ม ซ ล ด
(- - - -	ซ ด ร ม	ซ ล ซ ม	ร ด ร ม)	(- - - -	ซ ด ร ม	ซ ม ร ม	ซ ล ซ ซ)
ล ด - -	ซ ล - -	ม ซ - -	ร ม - -	- - - -	- ด ร ม	ซ ล ซ ม	- ร - ด

ท่อน 2

- - - ล	ซ ล ด ซ	ล ซ ม ซ	- ล - ด	- - ร ม	ร ด ล ด	ล ด ร ม	ซ ร - ม
- - - -	- ร - ซ	- - ล ซ	ม ซ ร ม	- - - -	- ร - ม	ซ ม ร ม	ซ ม ร ด
- - - ซ	- ซ ซ ซ	ล ซ ม ซ	- ล - ด	- - ร ม	ร ด ล ด	ล ด ร ม	ซ ร - ม
(- ร – ม)	(- - - -)	(- ร – ม)	(- - - -)	- ร - ม	ร ม ซ ล	ซ ล ซ ซ	- - - -
(- - ล ด	- - ล ซ	ม ซ ล ด	ร ด ล ซ)	(- - ล ด	- - ล ซ	ม ซ ล ด	- ร - ม)
(- ร – ม)	(- - - -)	(- ร – ม)	(- - - -)	- ร - ม	ซ ม ร ม	ซ ม ร ด	- - - -
- - - -	- ล ด ซ	ล ซ ม ซ	- ล - ด	- ด ร ม	ร ด ล ด	ร ด ซ ด	- ร - ม
- - - -	ซ ม ร ด	ร ม ซ ด	- ร - ม	- - ร ม	ซ ม ร ด	ร ด ล ซ	ม ซ ล ด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ท่อน 3

- - - ซ	- ซ ซ ซ	ฟ ม ฟ ซ	- ท - ด	- - ม ด	ท ซ ท ด	- ม - ฟ	ม ซ ฟ ม
- - - -	ด ม ฟ ซ	ท ด ท ซ	- ฟ - ม	ด ม ฟ ซ	ท ซ ฟ ม	ฟ ม ด ม	- ฟ - ซ
(- - - -	ท ซ ฟ ซ	ท ซ ฟ ซ	ท ด ท ท)	(ท ซ ฟ ซ	ท ด ท ท	ด ท ด ม	- ฟ - ซ)
(- - - -	ด ม ฟ ซ	ฟ ซ ท ซ	ฟ ม ฟ ซ)	(- - - -	ด ม ฟ ซ	ท ซ ฟ ซ	ท ด ท ท)
ด ม - -	ท ด - -	ซ ท - -	ฟ ซ - -	ซ ท ด ท	ฟ ซ ท ซ	ฟ ซ ท ซ	ฟ ม - -
- - - -	- ด ม ท	ด ท ซ ท	- ด - ม	ด ม ฟ ซ	ท ซ ฟ ม	ฟ ม ด ม	ฟ ซ - ฟ
- - - -	ซ ม ฟ ซ	- - ม ฟ	ซ ฟ ม ด	- - ม ด	ท ซ ท ด	ท ซ ท ด	- ม - ฟ
- - - -	ท ด ม ฟ	ซ ฟ ซ ม	- ฟ - ซ	- - - -	ท ด ม ฟ	ซ ฟ ม ด	ม ซ ฟ ม

ท่อน 4

- - - -	- ซ - ด	ท ซ ฟ ม	ฟ ซ ม ฟ	- ท ด ร	ด ร ม ฟ	ด ฟ ด ร	ม ฟ - ด
- - - -	ฟ ซ ท ด	ร ด ท ซ	ฟ ม ฟ ซ	- - ด ม	- - ฟ ซ	ท ด ท ซ	- ฟ - ม
- ร ด ท	- - ด ร	ด ท ด ร	- ม - ฟ	- ร ด ท	- ด - ร	ด ร ม ซ	ฟ ม ร ด
(- - - -	ท ท ท ท	ด ร ด ท	- ซ - ฟ	ท ซ ฟ ซ	ท ม ฟ ซ	ท ด ท ซ	- ฟ - ม)
(- - - -	ท ท ท ท	ด ร ด ท	ด ร ด ม	- - ฟ ซ	ท ด - ม	ด ม ฟ ซ	ท ฟ - ซ)
(- - - -	- ฟ - ซ	ฟ ม ฟ ซ	- ท - ด)	(- - - -	ฟ ซ ท ด	ร ด ท ม	- ฟ - ซ)
(- - - -	ท ม ฟ ซ	ฟ ซ ท ซ	ท ม ฟ ซ)	(- - - -	ท ม ฟ ซ	ท ด ท ซ	- ฟ - ม)
- ฟ - ฟ	- ด - ร	ด ท ด ร	- ม - ฟ	- - - ฟ	- - ด ร	ด ท ด ร	- ด - ด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ลูกหมด

- ร ด ท	ด ร ด ด	- ร ด ท	ด ร ด ด	- ซ - ฟ	ม ร ด ด	- ซ - ฟ	ม ร ด ด
- ท - ด	ม ฟ ม ซ	- ท - ด	ม ฟ ม ซ	- ซ - ฟ	- ม ม ม	- ซ - ฟ	- ม ม ม
ด ด ด ด	- ท - ท	ซ ซ ซ ซ	- ฟ - ฟ	ม ฟ ซ ฟ	ม ฟ ด ร	ด ร ม ซ	ฟ ม ร ด

ลงจบ

- ร ด ท	ด ร ด ด	- ร ด ท	ด ร ด ด	- ท - ท	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ด

ระบำซอ

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ทรงนิพนธ์คำร้องระบำซอ และทรงให้ครูละครในคุ้มหลวงร่วมกันประดิษฐ์ท่ารำ ประกอบทำนองเพลงโยนก ทำนองซอยิ้น และซอจ๊อยเชียงแสน นำออกแสดงครั้งแรกในการรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี เมื่อคราวเสด็จประพาสมณฑลพายัพ เมื่อปี พ.ศ. 2469 และเมื่อคราวสมโภชพระเศวตคชเดชน์ดิลก ช้างเผือกในรัชกาลที่ 7

ทำนอง โยนก

สรวมชีพข้าไท้ อภิวาทไหว้เหนือเกศ
ดิลกรัฐนฤบดี แทบธุลีละอองบาทเจ้า
พระเดชพระคุณพระปกเกศเกล้า ไพร่ฟ้าอยู่ชุ่มสุขเย็น

ทำนองซอยิ้น

สาน้อมเกล้า ข้าพระพุทธเจ้ากราบทูลฉลอง
บทรัตน์พระยุคลทอง ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
บรมนาถพระปกเกศเกล้า ทั้งพระแม่เจ้าบรมราชินี
ทรงบุญฤทธิ์พระบารมี เป็นที่ยินดีทุกคนน้อยใหญ่

จังหวัดเชียงใหม่ไพร่ฟ้าข้าเฝ้า ทั้งหนุ่มทั้งเฒ่าทั่วทิศทั้งผอง
ได้ปิงเปิ้งปะพระร่มโพธิ์ทอง เป็นฉัตรเรืองรองปกบังกั้งเกศ

พอรู้ข่าวสารจะเสด็จประเวศ อินทร์ทิพย์เทพก็โมทนา
หื้อสายเมฆะฟ้าฝนธารา ไหลหลั่งลงมาทั่วพื้นแผ่นหล้า

ธัญญาหารพฤกษาเข้ากล้า ของปลูกลูกไม้ก็บริบูรณ์
เพราะเพื่อเจ้าฟ้ามหาตระกูล ท่านทรงบุญคุณมีเป็นอเนก

อารักษ์เจนเมืองอันเรืองฤทธิ์เดช ทั้งเทเวศเจ้าก็แสร้งแบ่งปั่น
หื้อกุญชเรศร์เศวตเรืองพรรณ เกิดมาเตือมตันสมภารพระบาท

พระปรมินทร์ประชาธิปกโลกนาถ ปิยมหาราชหน่อพุทธังกูร
กันบใจ้เจื้อเจ้าต๋นทรงบุญ ฉัททันต์ตระกูลไป่ห่อนมาเกิด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

วันนี้หนาเป็นวันลำเลิศ เป็นวันประเสริฐฤกษ์งามยามดี
ได้ทำมังคละเบิกบายวายชี ตามประเพณีสมโภชช้างแก้ว

ศรีสวัสดิพิพัฒน์ผ่องแผ้ว เชิญขวัญช้างแก้วจงรีบจรดล
หื้อมาเป็นช้างที่นั่งมงคล โดยพระจอมพลเจ้าต๋นเลิศหล้า

จงสุขสำราญแต่นี้ไปหน้า หื้อเจ้าอยู่ม่วนกินดี
เป็นพาหนะคู่พระบารมี เฉลิมเกียรตินฤบดีตลอดเต๊ากุ้มเฒ่า

ซอจ๊อยเชียงแสน

ยอผนมบังคมก่ายเกล้า เท่านี้กราบทูลองค์
ขอหื้อทรงเดชฤทธิ์ทั่วด้าวแสนโขงไปหน้า ทรงคะนิงใด
อย่าได้กาไกเนิ่นช้าหื้อจอมนรินทร์ ปิ่นฟ้าอยู่เสวยราชย์ยืนเตอ

โน้ตเพลง ระบำซอ

ลาวจ้อย (ซอยิ้น)

- - - ด	ร ม - ร	- - - -	- ม - ร	- - - ด	ร ม - ร	ม ร ด ร	- ม - ซ
- - - ม	ซ ล - ซ	- - - ม	ร ด ร ม	- - ซ ล	- ด - ร	ม ร ด ล	- ด - ซ
- - - -	- - - -	- ซ - ล	ด ร ม ล	- - - -	- ซ - ล	- - ซ ล	ด ร ม ซ
- - - -	- - - -	ซ ม ร ด	- ร - ม	- - - -	- ด - ร	ม ร ด ล	- ด - ซ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ลาวเดินดง

ท่อน 1

- ซ ซ ซ	- ล - ซ	- ม - ร	- ด - ล	- - ด ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร	ด ม ร ร
- - - -	ซ ล ด ร	ม ร ม ด	- ร - ม	- ร ร ร	- ด - ร	ม ร ซ ม	- ร - ด
- ซ ซ ซ	- ล - ซ	- ม - ร	- ด - ล	- - ด ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร	ด ม ร ร
- - - -	ซ ล ด ร	ม ร ม ด	- ร - ม	- ร ร ร	- ด - ร	ม ร ซ ม	- ร - ด
- ด - ล	(ล้ อ)	- ด - ร	(ล้ อ)	ม ร ด ล	(ล้ อ)	ซ ล ด ร	(ล้ อ)
ม ร ด ล	ซ ล ด ร	ด – ล ด	- ด ด ด	- ด - ล	(ล้ อ)	- ด - ร	(ล้ อ)
ม ร ด ล	(ล้ อ)	ซ ล ด ร	(ล้ อ)	ม ร ด ล	ซ ล ด ร	ด - ล ด	- ด ด ด

ท่อน 2

ซ ซ ล ซ	ม ซ ล ซ	(- - - -	- - - -)	ม ม ซ ม	ร ม ซ ม	(- - - -	- - - -)
ร ร ม ร	ด ร ม ร	(- - - -	- - - -)	ด ด ร ด	ล ด ร ด	(- - - -	- - - -)

ท่อน 3

- - - -	ซ ล ด ร	- - - -	ซ ม ร ด	- - - -	ซ ล ด ร	- ม - ล	- - - ด
- - - ล	- ม ร ด	- ล - ด	- - - -	- - - -	ซ ล ด ร	- - - -	ซ ม ร ด
ล ล ด ล	ซ ล ด ล	(- - - -	- - - -)	ล ล ด ล	ซ ล ด ล	(- - - -	- - - -)
- ม ซ ล	ซ ด ซ ล	ซ ม ซ ล	ซ ล ด ร	ม ร ด ล	ซ ล ด ร	ด - ล ด	- ด ด ด

ลาวกระแตเล็ก

ท่อน 1

- ม ร ด	- ม ร ด	- ม ร ด	- ล - ซ	- ด ด ด	- ซ - ล	- ซ - ร	ด ด ด ด
- - - ล	- - ด ซ	- ม ซ ล	ซ ล ด ซ	- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร
- - - -	- ซ - ล	- ด - ร	- - - -	- - - ล	- - - ซ	- - - ม	- - - ร
ซ ม ร ด	- ร - ม	ซ ล ซ ม	- ร - ด	- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ด ด ด
- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ซ ซ ซ				

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ท่อน 2

- ม ร ร	- ม ร ร	- ม ร ร	- ม ร ร	- - - ซ	- - - ล	- - - ด	- - - ร
- - - -	- ซ - ล	- ด - ร	- - - -	- ซ - -	ม ซ - ม	- - ร ด	- - ร ด
- ซ - -	ม ซ - ม	- - ร ด	- - ร ม	- ซ - -	ม ซ - ม	- - ร ด	- - ร ด
- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ด ด ด	- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ซ ซ ซ

ท่อน 3

ร ม ซ ล	ด ซ ล ด	(ร ม ซ ล	ด ซ ล ด)	ม ร ดล	- ด - ร	(ม ร ด ล	- ด – ร)
ม ร ม ด	- ร - ม	(ม ร ม ด	- ร - ม)	- - - -	ด ร ม ซ	- ล - ซ	- ม - ร
ซ ม ร ด	- ร - ม	ซ ล ซ ม	- ร - ด	- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ด ด ด
- ม ร ด	- ซ - ล	ซ ม ซ ล	- ซ ซ ซ				

ลาวดวงดอกไม้

ท่อน 1

- - - -	- - - ม	ร ด ร ม	- ซ - ล	- ซ ด ล	- ซ - ม	ซ ม ร ด	- ล ด ร
- - - -	- - - ม	ร ด ร ม	- ซ - ล	- ซ ด ล	- ซ - ม	ซ ม ร ด	- ล ด ร
- - - -	- - - ซ	- - - ซ	- - - ซ	- - - -	ล ด - ล	- ซ - ม	ร ด - ร
- - - -	- - - ซ	- - - ซ	- - - ซ	- - - -	ล ด - ล	- ซ - ม	ร ด - ร
- ม ซ ร	ม ร ด ล	ซ ม ซ ล	- ด - ร	- ม ซ ร	ม ร ด ล	ด ม ร ด	- ล - ซ

(แถบบันทึกเสียงไม่มีบรรเลง ท่อน 2 - ผู้วิจัย)

ท่อน 3

- - - ด	- - ม ซ	- ซ - ล	ซ ซ ซ ซ	- ด - ม	ซ ซ ซ ซ	- ม - ล	ซ ซ ซ ซ
- - - ด	- - ม ซ	- ซ - ล	ซ ซ ซ ซ	- ด - ม	ซ ซ ซ ซ	- ม - ล	ซ ซ ซ ซ
- - ด ร	ม ร ด ร	- - ด ร	ม ร ด ร	- - ด ร	ม ร ด ร	ม ร ด ร	ม ร ด ล
- - ล ด	ล ด ร ด	- - ล ด	ล ด ซ ล	- ม - ร	- ด - ล	- ม ร ด	- ล - ซ

(แถบบันทึกเสียงไม่มีบรรเลง ท่อน 4 - ผู้วิจัย)

ลาวกระแซ

ท่อน 1

- - - ซ	- ซ ซ ซ	- - - ร	- ร ร ร	- - - ซ	- ซ ซ ซ	- ร ร ร	- ม ร ด
- ร ด ล	- ด - ร	- ม ร ด	ร ม - ร	- - - ม	- ซ - -	- ด - ร	ม ร ด ล
- - - -	ซ ล ด ร	ม ร ด ล	ด ซ - ล				

ท่อน 2

- - - ซ	- ซ ซ ซ	- ซ - ม	ม ม ม ม	- - - -	ซ ล ด ร	ม ร ด ล	- ซ - ม
- ร ร ร	- ม - ร	- ซ - ม	ม ม ม ม	- - - -	ซ ล ด ร	ม ร ด ล	- ซ - ม
- ร ร ร	- ม - ร	- ด ด ด	- ซ - ล	- ด - ร	- ม - ล	- ร - ด	- - - -
- - - -	ร ม ซ ล	ซ ล ด ล	- ซ ซ ซ	- - - -	ร ม ซ ล	ซ ล ด ล	- ซ ซ ซ
- ด ร ม	- ซ - ล	- ม ร ด	- ล - ซ				

ถอดทำนองจากการบันทึกเสียง ระบำซอสมโภชช้าง บรรเลงโดยคณะเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ฟ้อนน้อยใจยา

น้อยใจยา - แว่นแก้ว เป็นบทละครที่ท้าวสุนทรพจนกิจ (ใหม่ บุญมา) กวีประจำราชสำนักของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ประพันธ์ขึ้นถวายพระราชชายาเจ้าดารารัศมี และประทานอนุญาตแสดงในโอกาสคล้ายวันประสูติ (ครบ 60 พรรษา แสดงที่วัดสวนดอก) ซึ่งพระราชชายาเจ้าดารารัศมีทรงแก้ไขบทบางตอนให้เหมาะสม พร้อมกับทรงประพันธ์คำร้องประกอบทำนองเพลง พื้นเมืองเดิมของล้านนา ได้แก่ ซอทำนองล่องน่าน ซอทำนองเงี้ยวลา ละครจัดแบ่งเป็นฉาก ๆ คือ ฉากห้วยแก้ว ฉากบ้านท้าวไชยลังกาและฉากบนศาล

เจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่ (ศิลปินแห่งชาติ) ได้รับถ่ายทอดจากพระราชชายาเจ้าดารารัศมี และได้นำมาถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ในวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ฉากห้วยแก้ว

ทำนองซอล่องน่าน

น้อยใจยา

ปวงดอกไม้เบ่งบานสลอน หมู่ภมรภู่ผึ้งสอดไซร้
ดอกพิกุลของปี้ต้นใต้ ลมปั๊ดไม้ไปสู่บ้านตู่
ฮู้แน่ซัดเข้าสู่สองหู ว่าสีจ้มปูถูกปั้มเก๊าเนิ้ง

(รับ)

เก๊ามันต๋ายป๋ายมันเซิ้ง ลำกิ่งเนิ้งไหวก้นตวยแนว
ดอกพิกุลก่คือดอกแก้ว เป๋นของเป้น แล้วเหนอ

แว่นแก้ว

แป๋มเก๊าเนิ้งฮากมันบ่ถอน บ๋ไหวเฟือนคอนเตี่ยงมั่นแต้เล่า
ต๋ามกำลมตี้ปี๊ดออกเข้า มีแต่เก๊าไหวหวั่นคอนเฟือน
กิ่งมันแต้บ่แซสะเหลือน บ่เหมือนลมเจยลำเพ้ยก่จะนั้น

(รับ)

ใจ๋น้องญิงยังหนิมเตี่ยงมั่น บ่เป๋นของเป้นคนใด
ยังเป๋นกระจกแว่นแก้วเงาใส บ๋ไหวคลอนเงี่ยงจ๊ายเหนอ

น้อยใจยา

ตั๋วปี้น้อยจักขอถาม ต๋ามกำลมเป้นมาเล่าอู้
ว่านายมีจู้บ้านวังสิงห์คำ ฝ่ายตางปู้นเป้นมาใส่ผะจ๋ำ
บ้านวังสิงห์คำ เป้นมาหมั้นก๋ไว้แล้ว

(รับ)

ฝ่ายเป้นตั๋ว น้องนางแว่นแก้ว ก่ตกลงแล้วบ๋ไจ่กาหา
เป้นจะกินแขกแต่งก๋านวิวาห์ เมื่อใดจาปี้น้อยใคร่ก่ฮู้เก้า

(รับ)

ตั๋วไจยยาบ่สมเปิงเจ้า ซ้ำเขียมข้าวของเงินทอง
ฝ่ายตางนายลวดบ่หมายเจตข้อง มาละหมองต่ำก้อยเหน้อ

แว่นแก้ว

ตั๋วน้องนี้บ่ละไหลหลง ก๋านตกลงก่ยังบ่แล้ว
จึงได้เจิญตั๋วปี้มาห้วยแก้ว ก่เพราะใคร่ฮู้กำฟู่กำจ๋า
จึ่งเจิญน้อยปี้มาเปิกษา จะว่าใดจาตั๋วน้องก๋ใคร่ฮู้

(รับ)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ก๋านตี้มาก่ยังฟู่อู้ จะเอาเป็นจู้กาว่าเอาเป๋นเมีย
หรือจะลบล้างลืมลายหายเสีย จะเอาเป๋นเมียก่ว่าละก่เหี๋ยไว้แล้ว

(รับ)

หรือจักเอาเป๋นเมียนางจ้างแก้ว อยู่เป๋นกู้ข้างเตียมคิง
ขอบอกนายหื้อแน๋ใจ๋จริง อย่าอำพรางนาถน้องเหนอ

น้อยใจยา

บ่จุ๊หรอกน้อง หื้อหม่นหมองหมาง
บ่ล่อลวงพรางแม่รางฮ้างแค้ว ปี้หมายเอาเป๋นเมียนางจ้างแก้ว
บ่หื้อก๊าดแก๊วเรื่องกำสีเนห์ หลอนแก้วน้องใจ๋ยังบ่เหว๋
ลางสมคะเน เหมือนตี้ก๊ืดเล้า

(รับ)

หลอนว่าปี้จุ๊หรือยังล่ายเจ้า ขอหื้อฟ้าผ่าหัวแม่เมียต๋าย
ลูกแม่ญิงอู้เล่นก่บ่ดาย ลูกป้อจายฟู่แต้บ่ฟัง

(รับ)

กอนว่าน้องต๋ายไปเป๋นไก่ตั้ง ปี้น้อยขอต๋ายเป็นคืน
อู้บ่ถูก วันฟูกก่อยมาขืน อู้กั๋นเมื่อคืน ก่อยมาขืนก่เมื่อเจ๊า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

(รับ)

ก๋านฮักกั๋นปี่กับตึงเจ้า เปียบเหมือนเหล้ากับปาง
ปากกำไดปี้ก็ยังใฝ่อ้าง บ่ไจ่จ๋างจากน้องเหนอ

แว่นแก้ว

หลอนว่าแต้เหมือนดั่งกำจ๋า น้องขอสัญญากับตั๋วปี้หน้อย
บ่ขอฮักไผซักเต้าเกิ่งก้อย ขอฮักปี้น้อยไจยยานี้ก่คนเดียว
คนอื่นนับร้อยตึงบ่แลก่บ่เหลียว จะขอฮักเดียวจายเดียวก่เต้านี้

(รับ)

หลอนว่าน้องจุ๊หรือสัปปะรี้ ขอหื้อฟ้าผ่าหัวแม่พ่อผัวต๋าย
ลูกแม่ญิงบ่ไจ่ว่าก่บ่ดาย ลูกป้อจายขี้จุ๊ก่แต้ ๆ

(รับ)

กิ๋นผิดก่ยังต้องแก้ สะเรียมยำใส่แย้
บะเขือแจ้ยำใส่เตา กอนน้อยไจยยายังฮักข้าเจ้า
ก็ยินดีจิ่มแต้เหนอ

น้อยใจยา

ฮักเหลือม้อก จะไปบอกปิต๋า
หื้อป่อพญาไปขอน้องไท้ แต่ปี่นี้กั๋วว่าจักบ่ได้
เพราะข้าปี่ไท้ยากไร้ข้าวของ บ่มีเงินทองเหมือนนันตาเงี้ยว

(รับ)

หลอนว่าเปิ่นตัดสลัดเบี่ยงเบี้ยว ปี่จักเยี๊ยะสันใดดี
จะขอถามตั๋วน้องนายอย่างนี้ ก้อหื้อเป๋นตี่แล้วเหนอ

แว่นแก้ว

ก๋านเรื่องนี้บ่ปอเป๋นสัง ถ้าใจ๋เฮายังลางได้ฟักเฟื้อ
จะหลอนปิต๋าน้องนายบ่เอื้อ บ่ปั๋งป่อยน้องกาบซ้อนบัวจี๋
ฟู่จ๋าโดยดีตึงบ่มีก่ฟังแล้ว

(รับ)

ฝ่ายปั่นตั๋วอนงค์น้องแก้ว จักหนีตวยปี้ไจยยา
กอนว่ากำจายฮักข้าแปงข้า จะไปเมินเนิ่นจ๊าเหนอ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาคผนวก ข ภาพที่เกี่ยวข้อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ภาพเขียน เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ขณะสีสะล้อสามสาย

ที่มาภาพ : เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ขณะสีสะล้อสามสายและครูวิเทพ กันธิมา ขณะดีดซึง

ที่มาภาพ : ครูบุญถึง พระยาชัย

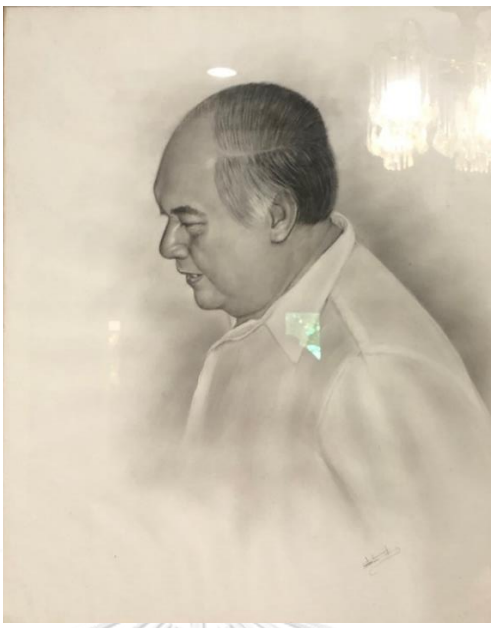

ภาพเขียน นายภาวาส บุนนาค

ที่มาภาพ : เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่

เจ้าอุปราช บุญทวงศ์

ที่มาภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี

ที่มาภาพ : เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่

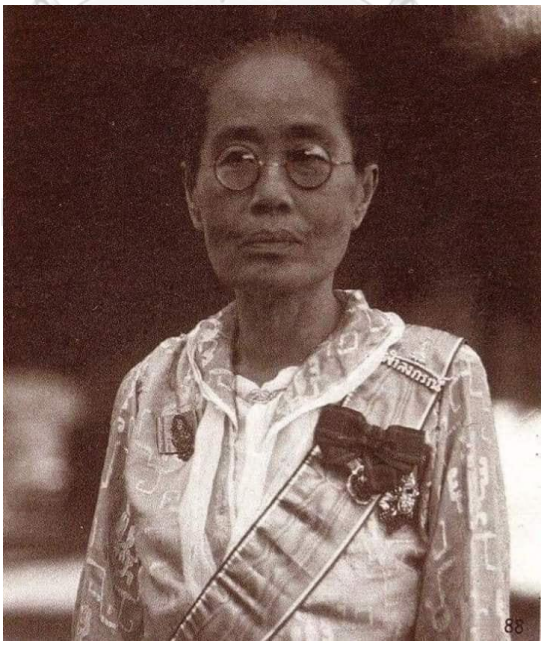

พระราชชายาเจ้าดารารัศมี

ที่มาภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่และเจ้าเครือแก้ว ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์

โทน-รำมะนา ครูบุญถึง พระยาชัย สะล้อเล็ก ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

สะล้อสามสาย ครูจีรวัลย์ หาญพณิชานนท์ ณ บ้านเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

ซอด้วง ครูบุญถึง พระยาชัย, จะเข้ ครูจตุพร วงศ์ฝั้น,
ขลุ่ย เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่, ซออู้ ครูบัณฑิต ศรีบัว
ที่มาภาพ : ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่และครูจตุพร วงศ์ฝั้น ขณะดีดจะเข้ ณ บ้านเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่
ที่มาภาพ : ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่และครูจตุพร วงศ์ฝั้น

ที่มาภาพ : ครูจตุพร วงศ์ฝั้น

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุลและผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปทุมทิพย์ กาวิลและผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ครูรักเกียรติ ปัญญายศและผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

เจ้าสุรศักดิ์ ณ เชียงใหม่ เจ้าสุรีย์ ณ เชียงใหม่และผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

นายบุญมา สะตุ่นและผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

นายบุญรัตน์ ทิพย์รัตน์และผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ครูบุญถึง พระยาชัยและผู้วิจัย

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ซอด้วงงา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

สะล้องา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

จุฬาลง ย
CHULALO ITY

ซึงประกอบงา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

สะล้อสามสายประกอบงา ของเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่

ที่มาภาพ : ผู้วิจัย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายทศพร จันทร์เลิศ
วัน เดือน ปี เกิด	13 ธันวาคม 2536
สถานที่เกิด	จังหวัดฉะเชิงเทรา
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2559 ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	168 ซอยสะพานยาว ถนนเจริญกรุง แขวงสี่พระยา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร 10500

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University